

**TÜRK DEVLETLERİNDE GÖRSEL SANATLAR ÖĞRETMEN
ADAYLARININ MİLLİ DEĞERLER ÖĞRETİMİNE YÖNELİK
TUTUMLARININ KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ**

Çağatay Atlı

DOKTORA TEZİ

GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

RESİM-İŞ EĞİTİMİ BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEMMUZ, 2024

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 12 ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Çağatay
Soyadı : Atlı
Bölümü : Resim-İş Eğitimi
İmza :
Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli
Değerler Öğretimine Yönelik Tutumlarının Karşılaştırmalı Olarak
İncelenmesi

İngilizce Adı: Comparative Study of Visual Arts Teacher Candidates Attitudes
Towards Teaching National Values in Turkish States

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazarın Adı Soyadı: Çağatay ATLI

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Çağatay ATLI tarafından hazırlanan “Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutumlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana bilim Dalı’nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Hüseyin ELMAS

.....

(Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Üye: Prof. Dr. Meliha YILMAZ

.....

(Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Üye: Prof. Dr. Gültekin AKENGİN

.....

(Bileşik Sanatlar Ana Bilim Dalı, Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Üye: Prof. Dr. Serap BUYURGAN

.....

(Grafik Tasarımı Ana Bilim Dalı, Başkent Üniversitesi)

Üye: Doç. Dr. Murat ASLAN

.....

(Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 27 / 06 / 2024

Bu tezin Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı’nda Doktora Tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Şaban ÇETİN

.....

Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın gerçekleşmesinde birçok kişinin katkıları olmuştur. Ancak bu zorlu süreç içinde gerek akademik hayatımda gerekse doktora eğitimim süresince yaptığım her çalışmada ve bu araştırmanın her aşamasında akademik bilgisi ve manevi desteği ile her zaman yanımda olan değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Hüseyin ELMAS'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez izleme komitemde yer alarak kıymetli görüş ve önerileriyle araştırma sürecime önemli katkılar sağlayan hocalarım Sayın Prof. Dr. Meliha YILMAZ'a ve Sayın Prof. Dr. Gültekin AKENGİN'e teşekkürü bir borç bilirim. Bunun yanında akademik kariyerimin ilk zamanlarında bana bilimsellik ilkesini aşılayarak, bilime ve sanata olan inancıma çok büyük katkılar sağlayan değerli hocam Sayın Doç. Dr. Ali Ertuğrul KÜPELİ'ye teşekkürlerimi sunarım.

TÜRK DEVLETLERİNDE GÖRSEL SANATLAR ÖĞRETMEN ADAYLARININ MİLLİ DEĞERLER ÖĞRETİMİNE YÖNELİK TUTUMLARININ KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ

(Doktora Tezi)

Çağatay Atlı

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Temmuz 2024

ÖZ

Bu araştırma, Türk devletlerinde görsel sanatlar öğretmen adaylarının milli değerler öğretimine yönelik tutumlarını karşılaştırmalı olarak incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma evrenini, 2022-2023 eğitim öğretim yılında Türk devletleri ve Türkiye'deki üniversiteler oluşturmaktadır. Küme örnekleme tekniğinde bulunan kümeler tabakalı örnekleme yoluyla seçilmiştir. Araştırma, Türk devletlerinde 123 kişi (Türkiye-Gazi Üniversitesi, Azerbaycan-Devlet Pedagoji Üniversitesi, Kırgızistan-Manas Üniversitesi, Kazakistan-Ahmet Yesevi Üniversitesi, Kuzey Kıbrıs-Yakın Doğu Üniversitesi) ve Türkiye'nin 7 farklı coğrafi bölgesinden 198 kişi olmak üzere (Ankara-Gazi Üniversitesi, Erzurum-Atatürk Üniversitesi, Urfa-Harran Üniversitesi, İstanbul-Marmara Üniversitesi, İzmir-Dokuz Eylül Üniversitesi, Samsun-On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Burdur-Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi) toplamda 321 son sınıf görsel sanatlar öğretmen adayları ile gerçekleştirilmiştir. Nicel veriler, Milli Değerlerin Öğretimine Yönelik Tutum Ölçeği (MDÖTÖ) ile toplanmıştır. Çalışmaya ait analizler SPSS IBM 24.0 paket veri programı ile yapılmıştır. Verilerin analizinde önce veriler ölçek geliştirme makalesinde belirtildiği gibi maddeler ters kodlanmıştır. Veriler ölçek toplam ve iki alt boyutta puanlar toplanarak analiz yapılmıştır. Verilerin normallik varsayımları Kolmogorov Smirnov testi ile değerlendirilmiş ölçek toplam puanının normal dağılım gösterdiği ancak alt boyutların normal dağılım

göstermediği tespit edilmiştir. Normal dağılım gösteren veriler için ikili gruplarda T testi 2' den fazla olan gruplarda Anova testi yapılmıştır. Non parametrik testlerde ikili gruplar için Mann Whitney U, ikiden fazla grup karşılaştırmalarında Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Yaş değişkeni ile ölçek toplam ve alt boyutlarına korelasyon yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda, milli değerlerin öğretime yönelik tutum puanlarının önemseme, değerli bulma alt boyutunda ve genel toplam skorlarında Türk devletleri ortalamaları arasında anlamlı fark görülmüştür. Görsel sanatlar öğretmen adaylarının baba eğitim durumunda anlamlı bir fark görülürken diğer demografik özelliklerde anlamlı fark gözlenmemiştir. Yaş değişkeninde Milli değerleri öğretimini önemseme, değerli bulma alt boyutunda ve toplam skor arasında pozitif yönlü, anlamlı zayıf bir ilişki vardır. Türkiye'deki üniversitelerde önemseme alt boyutunda anlamlı bir fark görülmezken değerli bulma alt boyutunda ve toplam skorda anlamlı bir fark görülmüştür. Demografik özelliklerinde anlamlı bir fark görülmemiştir. Yaş değişkeninde Milli değerlerin öğretimini değerli bulma alt boyutunda ve toplam skor arasında pozitif yönlü, anlamlı zayıf bir ilişki görülmüştür. Tutumların davranış değil, davranışı hazırlayan yapılar olduğu dikkate alındığında öğrencilerin duyuşsal becerilerinin bu anlamda oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Milli değerler öğretimde, görsel sanatlar öğretmenlerinin rolü yadsınamaz bir öneme sahiptir. Görsel sanatlar öğretmen adaylarının konuya ilişkin farkındalıkları meslek yıllarında değil hazırlık eğitimleri sırasında lisans programları düzenlenerek konu ile ilgili farkındalık artırılabilir.

Anahtar Kelimeler : Milli Değerler, Sanat Eğitimi, Değerler Öğretimi

Sayfa Adedi : 109+15

Danışman : Prof. Dr. Hüseyin ELMAS

**COMPARATIVE STUDY OF VISUAL ARTS TEACHER
CANDIDATES ATTITUDES TOWARDS TEACHING NATIONAL
VALUES IN TURKISH STATES**

(Ph.D)

Çağatay Athı

GAZI UNIVERSITY

INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES

July 2024

ABSTRACT

This research was conducted to comparatively examine the attitudes of visual arts teacher candidates in Turkish states towards teaching national values. The research population consists of Turkic states and universities in Turkey in the 2022-2023 academic year. Clusters in the cluster sampling technique were selected through stratified sampling. The research included 123 people from Turkish states (Turkey-Gazi University, Azerbaijan-State Pedagogical University, Kyrgyzstan-Manas University, Kazakhstan-Ahmet Yesevi University, Northern Cyprus-Near East University) and 198 people from 7 different geographical regions of Turkey (Ankara). -Gazi University, Erzurum-Atatürk University, Urfa-Harran University, Istanbul-Marmara University, Izmir-Dokuz Eylül University, Samsun-On Dokuz Mayıs University, Burdur-Mehmet Akif Ersoy University) with a total of 321 senior visual arts teacher candidates. The research was conducted with a total of 321 senior visual arts teacher candidates, 123 of whom were from Turkic States (Turkey-Gazi University, Azerbaijan-State Pedagogical University, Kyrgyzstan-Manas University, Kazakhstan-Ahmet Yesevi University, Northern Cyprus-Near East University) and 198 of whom from 7 different geographical regions of Turkey (Ankara-Gazi University, Erzurum-Atatürk University, Urfa-Harran University, Istanbul-Marmara University, Izmir-Dokuz Eylül University, Samsun-On Dokuz Mayıs University, Burdur-Mehmet Akif Ersoy

University). Quantitative data were collected with the Attitude Scale Towards Teaching National Values (ASTTNV). The data in the study were analysed with SPSS IBM 24.0 package data program. Before analysing the data, the items were reverse coded as stated in the scale development article. Data were analyzed by summing the total scale and the scores in the two subscales, and the normality assumptions of the data were evaluated with the Kolmogorov Smirnov test. It was determined that the total score of the scale showed a normal distribution, but the sub-dimensions did not show a normal distribution. For normally distributed data, Anova test was performed in groups with more than 2 T-tests in paired groups. In non-parametric tests, Mann Whitney U test was used for paired groups and Kruskal Wallis test was used for comparisons of more than two groups. A correlation was made between the age variable and the total and sub-dimensions of the scale. As a result of the research, a significant difference was observed between the averages of Turkish states in the sub-dimensions of caring, finding it valuable, and overall total scores of attitude scores towards teaching national values. While there was a significant difference in the father's educational status of visual arts teacher candidates, no significant difference was observed in other demographic characteristics. In the age variable, there is a positive, significant and weak relationship between the sub-dimension of caring about teaching national values and finding it valuable and the total score. While there was no significant difference in the caring sub-dimension in universities in Turkey, there was a significant difference in the valuable sub-dimension and total scores. No significant difference was observed in demographic characteristics. In the age variable, a positive, significant and weak relationship was observed between the sub-dimension of finding teaching national values valuable and the total score. Considering that attitudes are not behaviours, but structures which prepare behaviour, it can be said that students' affective skills are quite high in this sense. The role of visual arts teachers in teaching national values is of undeniable importance. Awareness of visual arts teacher candidates on the subject can be increased by organizing undergraduate programs during their preparatory education rather than during their professional years.

Key Words : National Values, Art Education, Values Teaching

Number of Pages : 109+15

Supervisor : Prof. Dr. Hüseyin ELMAS

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
TABLolar LİSTESİ	xiii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Varsayımlar	5
1.5. Sınırlılıklar	5
BÖLÜM II.....	7
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Değer Nedir?.....	7
2.1.1. Değerlerin Özellikleri ve İşlevleri.....	13
2.2. Değerler Eğitimi	16
2.2.1. Değerler Eğitiminin Amacı ve Önemi	19
2.3. Sanat Eğitimi ve Değerler İlişkisi	21
2.4. Değerler Eğitimi Yaklaşımları.....	24
2.4.1. Değer Telkini Yaklaşımı	24
2.4.2. Değer Analizi Yaklaşımı	25
2.4.3. Değer Açıklama Yaklaşımı.....	26
2.5. Değer Öğretimi.....	27
2.6. Ortak Değerler ve İlgili Açıklamalar	27

2.7. Millî Değerler	28
2.8. Türk Milli Kültüründe Değerler Eğitimi.....	29
2.9. Türk Devletlerinde Değerler Eğitimi	29
2.9.1. Azerbaycan’da Değerler Eğitimi	30
2.9.2. Kazakistan’da Değerler Eğitimi	31
2.9.3. Özbekistan’da Değerler Eğitimi	32
2.9.4. Türkmenistan’da Değerler Eğitimi	32
2.9.5. Kırgızistan’da Değerler Eğitimi	33
2.9.6. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Değerler Eğitimi	34
2.9.7. Türkiye’de Değerler Eğitimi	34
BÖLÜM III	36
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	36
3.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	36
3.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	41
BÖLÜM IV	47
YÖNTEM	47
4.1. Araştırmanın Modeli	47
4.2. Evren ve Örneklem	47
4.3. Veri Toplama Araçları	48
4.4. Verilerin Analizi.....	48
BÖLÜM V	50
BULGULAR VE YORUM	50
5.1. Türk Devletlerinde Milli Değerlerin Öğretimine Yönelik Tutum Ölçeğiyle Elde Edilecek Veriler ile İlgili Alt Amaçlara İlişkin Bulgular ve Yorum	50
5.1.1. Türk Devletlerinde görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Cinsiyet” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?.....	50
5.1.2. Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Okuduğu Üniversite” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?	51
5.1.3. Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Akademik Başarı” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?	53

5.1.4. Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Aile ile Yaşanılan Yer” Değişkenine Göre Anlamli Bir Fark Var mıdır?	54
5.1.5. Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Anne Eğitim” Değişkenine Göre Anlamli Bir Fark Var mıdır?	55
5.1.6. Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Baba Eğitim” Değişkenine Göre Anlamli Bir Fark Var mıdır?	56
5.1.7. Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Yaş” Değişkenine Göre Anlamli Bir Fark Var mıdır?	57
5.2. Türkiye’de Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Ölçeğiyle Elde Edilecek Veriler ile İlgili Alt Amaçlara İlişkin Bulgular ve Yorum	58
5.2.1. Türkiye’deki Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Cinsiyet” Değişkenine Göre Anlamli Bir Fark Var mıdır?	58
5.2.2. Türkiye’deki Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Okuduğu Üniversite” Değişkenine Göre Anlamli Bir Fark Var mıdır?	59
5.2.3. Türkiye’deki Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Akademik Başarı” Değişkenine Göre Anlamli Bir Fark Var mıdır?	61
5.2.4. Türkiye’deki Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Aile ile Yaşanılan Yer” Değişkenine Göre Anlamli Bir Fark Olup Olmadığına Yönelik Bulgular ve Yorumlar	63
5.2.5. Türkiye’deki Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Anne Eğitim” Değişkenine Göre Anlamli Bir Fark Var mıdır?	64
5.2.6. Türkiye’deki Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Baba Eğitim” Değişkenine Göre Anlamli Bir Fark Var mıdır?	66
5.2.7. Türkiye’deki Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Yaş” Değişkenine Göre Anlamli Bir Fark Var mıdır?	68
BÖLÜM VI.....	69
SONUÇ VE ÖNERİLER	69
6.1. Sonuç	69

6.1.1. Türk Devletlerinde Milli Değerlerin Öğretimine Yönelik Tutum Ölçeğiyle Elde Edilecek Veriler ile İlgili Alt Amaçlara Bağlı Sonuçlar ..	69
6.1.1.1. Birinci Alt Amaca Yönelik Sonuç.....	69
6.1.1.2. İkinci Alt Amaca Yönelik Sonuç.....	69
6.1.1.3. Üçüncü Alt Amaca Yönelik Sonuç	70
6.1.1.4. Dördüncü Alt Amaca Yönelik Sonuç	70
6.1.1.5. Beşinci Alt Amaca Yönelik Sonuç	70
6.1.1.6. Altıncı Alt Amaca Yönelik Sonuç	71
6.1.1.7. Yedinci Alt Amaca Yönelik Sonuç.....	71
6.1.2. Türkiye’de Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Ölçeğiyle Elde Edilecek Veriler ile İlgili Alt Amaçlara Bağlı Sonuçlar	71
6.1.2.1. Sekizinci Alt Amaca Yönelik Sonuç	71
6.1.2.2. Dokuzuncu Alt Amaca Yönelik Sonuç	72
6.1.2.3. Onuncu Alt Amaca Yönelik Sonuç.....	72
6.1.2.4. On birinci Alt Amaca Yönelik Sonuç	72
6.1.2.5. On ikinci Alt Amaca Yönelik Sonuç.....	72
6.1.2.6. On üçüncü Alt Amaca Yönelik Sonuç.....	73
6.1.2.7. On dördüncü Alt Amaca Yönelik Sonuç	73
6.2. Tartışma.....	73
6.3. Öneriler	74
KAYNAKLAR.....	76
EKLER	90
EK 1. Araştırma İçin Alınan Gerekli İzinler.....	91
EK 2. Araştırmaya Ait Etik Komisyon Kararı	98
EK 3. Gönüllü Onam Formu	100
EK 4. Online Anket Formu	101

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Cinsiyet Değişkenine Göre Ölçek Toplam ve Alt Boyutlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları</i>	50
Tablo 2. <i>Üniversite Değişkenine Göre Ölçek Toplam ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları</i>	51
Tablo 3. <i>Akademik Başarı Değişkenine Göre Ölçek Toplam ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları</i>	53
Tablo 4. <i>Aile ile Yaşanılan Yer Değişkenine Göre Ölçek Toplam ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları</i>	54
Tablo 5. <i>Anne Eğitim Değişkenine Göre Ölçek Toplam ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları</i>	55
Tablo 6. <i>Baba Eğitim Değişkenine Göre Ölçek Toplam ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları</i>	56
Tablo 7. <i>Yaş Değişkeni ile Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanları Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları</i>	57
Tablo 8. <i>Cinsiyet Değişkenine Göre Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme ve Milli Değerlerin Öğretimini Değerli Bulma Alt Boyutlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları</i>	58
Tablo 9. <i>Cinsiyet Değişkenine Göre Ölçek Toplamına İlişkin T-Testi Sonuçları</i>	58
Tablo 10. <i>Üniversite Değişkenine Göre Ölçek Toplam Puanının Tanımlayıcı İstatistikleri</i>	59
Tablo 11. <i>Üniversite Değişkenine Göre Ölçek Toplam Puanına İlişkin Anova Testi Sonuçları</i>	59

Tablo 12. <i>Üniversite Değişkenine Göre Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme ve Milli Değerlerin Öğretimini Değerli Bulma Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları</i>	60
Tablo 13. <i>Akademik Başarı Değişkenine Göre Ölçek Toplam Puanının Tanımlayıcı İstatistikleri</i>	61
Tablo 14. <i>Akademik Başarı Değişkenine Göre Ölçek Toplam Puanına İlişkin Anova Testi Sonuçları</i>	61
Tablo 15. <i>Akademik Başarı Değişkenine Göre Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme ve Milli Değerlerin Öğretimini Değerli Bulma Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları</i>	62
Tablo 16. <i>Aile ile Yaşanılan Yer Değişkenine Göre Ölçek Toplam Puanının Tanımlayıcı İstatistikleri</i>	63
Tablo 17. <i>Aile ile Yaşanılan Yer Değişkenine Göre Ölçek Toplam Puanına İlişkin Anova Testi Sonuçları</i>	63
Tablo 18. <i>Aile ile Yaşanılan Yer Değişkenine Göre Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme ve Milli Değerlerin Öğretimini Değerli Bulma Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları</i>	63
Tablo 19. <i>Anne Eğitim Değişkenine Göre Ölçek Toplam Puanının Tanımlayıcı İstatistikleri</i>	64
Tablo 20. <i>Anne Eğitim Değişkenine Göre Ölçek Toplam Puanına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları</i>	65
Tablo 21. <i>Anne Eğitim Değişkenine Göre Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme ve Milli Değerlerin Öğretimini Değerli Bulma Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları</i>	65
Tablo 22. <i>Baba Eğitim Değişkenine Göre Ölçek Toplam Puanının Tanımlayıcı İstatistikleri</i>	66
Tablo 23. <i>Baba Eğitim Değişkenine Göre Ölçek Toplam Puanına İlişkin Anova Testi Sonuçları</i>	66

Tablo 24. <i>Baba Eğitim Değişkenine Göre Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme ve Milli Değerlerin Öğretimini Değerli Bulma Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları</i>	67
Tablo 25. <i>Yaş Değişkeni ile Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanları Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları</i>	68

BÖLÜM I

GİRİŞ

Eğitim, bireyin var olduğu toplum içinde değeri olan, tutum, yetenek ve diğer davranış şekillerini hayatı boyunca planlı veya plansız olarak geliştirdiği süreçlerin bütünüdür. Toplumların kalkınmasında, gelişmesinde ve varlığını devam ettirebilmesinde eğitimin önemli katkısı vardır. Eğitim, insanın geliştirildiği ve değiştirildiği bir süreçtir. Bu süreç çoğunlukla topluma faydalı vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir bağlamda gerçekleşir. Ancak eğitim sadece gerçek bilgilerin sağlanmasından ibaret olmayıp aynı zamanda değerlerin aktarımıyla ilgidir (Burkhardt, 1999). Eğitim, çeşitli değişime ayak uydurabilen insanlar yetiştirmenin yanı sıra, toplumların var olabilmesi için insanların yaşadıkları toplumun değerlerini koruyup kollamalarına da yardımcı olmak durumdadır (Dilmaç ve Topuz, 2017). Eğitim, insanların sosyalleşmesi, kültür ve unsurlarının korunması ve aktarılması için en önemli değerlerden biridir (Çınar, 2015, s. 88-89). Eğitim yapıları, öğrencilerin değerleri öğrenmekten ve geliştirmekten sorumlu olduğu öğretme-öğrenme sürecinin merkezi konumundadır. Bu nedenle eğitimin değerinin artırılması sadece öğretmenlerin değil herkesin sorumluluğundadır (Mahmood, Rizvi ve Perveen, 2017).

Toplumların gelişebilmesi için değerlere gereksinim vardır. Bu gerekli değerlere ancak eğitim yoluyla ulaşılabilir. Eğitimin başlı başına değer yüklü bir çaba olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu bakımdan eğitim, toplumun birliğini koruyan ve toplumun gelişimi için önemli olan bilgi ve değerlerin aktarılması açısından oldukça önemli bir konumda olmuştur. Tonga ve Uslu (2015) ile Tulunay-Ateş (2017) benzer bir ifadeyle eğitim kurumlarının amacının insanları hem bilişsel hem de duyuşsal açıdan donatmak olduğunu belirtmiştir. Bu bakımdan değerlerin korunması ve gelecek kuşaklarda hayat bulabilmesi ve devamının sağlanması konusunda eğitim kurumlarına büyük bir sorumluluk düşmektedir.

Toplumlar amaçları doğrultusunda devamlılıklarını korumak ve ilerlemek için çaba gösterirler. Bu amacına değerlerini gelecek nesillere aktararak gerçekleştirmektedir (Bacanlı, 2011). Çünkü yaşadığı toplumun değerlerini kabul etmeyen, gelecek nesillere aktarmayan insanlar toplum için sorun teşkil etmektedir.

Değerler, insanların tutum ve davranışlarına yön veren, toplumu bir arada tutan, insanları çevreyle uyumlu, üretken ve iyi vatandaşlar haline getirmeye çalışır. Bireyler doğup büyüdüğü toplumun değerlerini yansıtır. Toplumsal birlik ve beraberliğin devamını sağlamak, değerlerin gelecek nesillere aktarılmasıyla mümkün olacaktır. Bu anlamda eğitime önemli görevler düşmektedir. İyi bir vatandaş yetiştirmek eğitimin amaçlarından biridir. Bu nedenle kapsamlı bir şekilde gelişmiş ve donanımlı bireyler yetiştirmeyi amaçlayan okulların, değerler eğitimi önemli bir etkiye sahiptir (Hökelekli, 2013).

Birçok sosyal bilim disiplininin kullandığı değer kavramının tanımlanmasında yaşanan zorluklar, sınıflandırmasına da yansımaktadır. Sosyal ve kültürel nedenlerden dolayı farklı değer anlayışları, değerlerin farklı sınıflandırılmasına yol açmıştır. Değer çalışmalarında genel kabul görmüş beş kategori dikkat çekmektedir. Bunlar; Rokeach'ın değerlerinin listesi, Morris'in değerlerinin sınıflandırılması, Spranger'ın değerlerinin sınıflandırılması, Kahle'nin değerlerinin listesi ve Schwartz'ın değerler teorisidir. Son vakitlerde çeşitli ülkelerdeki eğitimcilerin toplumların temel değerleri üzerinde çalıştıkları ve bu çalışmalara göre yeni sınıflandırmaların ortaya çıktığı görülmektedir. Bu anlamda Evin ve Kafadar (2004) araştırmalarında ulusal ve evrensel değerleri ele almıştır. Ulusal ve sembolik değerler olarak; ordu, vatan, devlet, millet, cumhuriyet, milli semboller (İstiklal Marşı, Milli Anıtlar, Milli Gün, Bayrak), kahramanlık, dil, gelenek ve göreneklerden bahsetmişlerdir. Bu değerler, toplumun çoğu üyesi tarafından önemli olarak kabul edilen, değişimi genel olarak toplumda radikal bir değişime yol açabilecek ve kültürün özünü oluşturabilecek temel değerler olacaktır (Çavdarcı, 2002).

Paylaşılan değerler düzeni sosyal entegrasyonu teşvik etse de sosyal sistemin garantisi haline gelmektedir. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişte, ulusal ve kültürel değerlerin korunması, geliştirilmesi ve her şeyden önce gelişmeyi engellemeyecek şekilde yetişen nesillere aktarılması gerekmektedir (Yılmaz, 2010, s. 66-67). Değerlerin öğretilmesinde aile nasıl önemli bir temelse, okul da bir diğer önemli temelini oluşturmaktadır. Dolayısıyla görsel sanatlar öğretmenleri öğrencilerle sürekli iletişim halinde olan, evrensel ve milli değerleri onlara aktaran konumundadır. Bu açıdan milli değerlerimizi benimseyen, önemli bulan ve değer veren eğitimci adaylarının yetiştirilmesi önem kazanmaktadır. Ülkemizde

2004 yılında temel eğitim müfredatında yapılan değişikliklerle özellikle sosyal bilgiler, fen bilgisi ve teknik bilgiler, hayat bilgisi, din kültürü ve ahlâk bilgisi vb. alanlarda değerler eğitime doğrudan derslerde yer verilmeye başlanmıştır (Akbaş, O. 2008, s. 342).

Bu süreçte, görsel sanatlar öğretmen adaylarının milli değerlere yönelik tutumları gelecek neslin temellerini oluşturacak ve öğrencilere değer kazandırma sürecinde önemli bir role sahip olacaktır.

1.1. Problem Durumu

Günümüz koşullarında doğal felaketler, küreselleşme, ekonomik ve siyasi yapı, göç, salgın gibi etmenlerin olması bireyleri, toplumu ve sosyal yapıyı olumsuz yönde etki edebilmektedir. “Sosyal değişim hızını olumsuz olarak değerlendiren araştırmacılar ülkedeki değerler sistemiyle çatışarak zayıflama ve yıpranmaya neden olduğunu savunmaktadır” (Durmuş’dan aktaran Aktan ve Turan, 2008, s. 233). “Sosyal yapıdaki olumsuz değişimlere karşı toplumları koruyacak olan, yine değerlerin kendisi olmaktadır” (İnanç, 2023, s.1). Son zamanlarda değişime bağlı olarak milli değerlerin yıpranmaya karşı direncinin düşmüş olabileceği, milli değerler öğretiminin önemini ortaya koymaktadır.

Büyük Türk milleti, tarih boyunca milli olma özelliğinin korumuş, milli ve manevi değerlere bağlılığı sayesinde eşsiz bir millet olarak başarısını sürdürmeyi başarmış az sayıda millettendir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları geçmişten günümüze kadar olan süreçte birçok badire atlatmış olup halen sosyal yapıyı olumsuz etkileyen etmenlerle mücadele etmeye devam etmektedir. Bu mücadele, bireylerin milli değerlere karşı tutumlarını hangi yönde etkilediği bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer Türk devletlerinde de sosyal yapıyı olumsuz etkileyen faktörler olmuştur. Sovyet rejimi Orta Asya'daki Türk devletlerini işgal ettiğinde Türk halkının ortak değerlerini oluşturan unsurları bastırmaya çalışmıştır. Hatta tarih ve millet bilinci oluşturmada önemli olan Hunlar, Göktürkler, Sakalar gibi eski Türk devletleri Sovyet yönetimindeki Türk ülkelerindeki tarih ders kitaplarında yer verilmemiştir (Korkmaz, 2017). Orta Asya Türk devletleri (Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan) Sovyetler birliğinin dağılmasıyla bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Sovyet yönetiminin Orta Asya Türk Cumhuriyetleri vatandaşlarını asimile etmeyi amaçlaması ve farklı değişkenlerin olması milli değerlerin üzerindeki etkisinin nasıl olduğu ve ne derece etki ettiği problem durumunu göstermektedir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Birleşik Krallık döneminin etkisi, etnik, siyasi, savaş, göçlerin ve farklı

değişkenlerin olması bireylerin tutumlarını olumsuz yönde veya olumlu yönde değişmesine sebep olabilmektedirler. Türkiye’deki yedi farklı coğrafyada yer alan üniversitelerdeki son sınıf görsel sanatlar öğretmen adaylarının ise Milli değerler öğretimine yönelik tutumlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi, Türkiye özelinde farklılaşma olup olmadığını ortaya koyacaktır.

Özellikle etki alanına odaklanan görsel sanatlar dersi günümüzde milli değerlerin bireylere aktarılması açısından oldukça önemli bir konumdadır. İnsanlara öğretilmek istenen değerler, tutumlar, duygular, istekler ve ahlak, duyuşsal öğrenmeyi oluşturmaktadır. Öğrencilerin eğitimin genel amaçları doğrultusunda ülkeye ve millete faydalı kişilikler haline gelmeleri için duyuşsal öğrenme çok önemlidir (Ayaydın, 2009, s. 83). Milli değerlerin gelecek nesillere aktarılmasında duyuşsal davranışın kazanılması sanat eğitimi ile sağlanabilir. Görsel sanatlar öğretmen adaylarının milli değerlere karşı tutumu oldukça önemlidir.

Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde Türk devletlerinde ve Türkiye’nin coğrafi bölgelerinde, görsel sanatlar eğitimi alan son sınıf öğrencilerinin demografik özellikleri ve milli değerler tutum puanlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Türk devletlerinde görsel sanatlar son sınıf öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutumlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ölçeği kullanılmıştır.

Türk devletlerinde milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ölçeği ile elde edilecek veriler için aşağıdaki alt amaçlar belirlenmiştir.

1. Cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark var mıdır?
2. Okuduğu üniversite değişkenine göre anlamlı bir fark var mıdır?
3. Öğrencilerin akademik başarı durumu değişkenine göre anlamlı bir fark var mıdır?
4. Aile ile yaşanan yer değişkenine göre anlamlı bir fark var mıdır?
5. Anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir fark var mıdır?
6. Baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir fark var mıdır?
7. Yaş değişkenine göre anlamlı bir fark var mıdır?

Türkiye’de milli değerler öğretimine yönelik tutum ölçeği ile elde edilecek veriler için aşağıdaki alt amaçlar belirlenmiştir.

8. Cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark var mıdır?
9. Okuduğu niversite değişkenine göre anlamlı bir fark var mıdır?
10. Öğrencilerin akademik başarı durumu değişkenine göre anlamlı bir fark var mıdır?
11. Aile ile yaşanılan yer değişkenine göre anlamlı bir fark var mıdır?
12. Anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir fark var mıdır?
13. Baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir fark var mıdır?
14. Yaş değişkenine göre anlamlı bir fark var mıdır?

1.3. Araştırmanın nemi

Gelecekte eğitim sisteminde rol alacak olan görsel sanatlar ğretmen adaylarının, öğrencilere değerlerin kazandırılmasında doğru rol model olabilmeleri için değer ğretimi, özellikle de milli değerlere yönelik tutumlarını anlamaları ve anlatmaları önemlidir. Görsel sanatlar dersi bu hedeflere katkı sağlayan önemli bir derstir. Ülkemizde değer eğitimi üzerine pek çok araştırma yapılmıştır. Ancak Türk devletlerinde görsel sanatlar eğitimi alanında milli değerlere yönelik araştırmaların olmadığı tespit edilmiştir. Bundan dolayı araştırma literatüre ve yapılacak olan çalışmalara önemli katkı sağlayacaktır.

1.4. Varsayımlar

1. Veri toplama aracı olarak kullanılan anketin görsel sanatlar ğretmeni adaylarının milli değerlerin öğretimine ilişkin görüşlerini yansıtacak nitelikte olduğu varsayılmıştır.
2. Araştırma sürecinde anketi dolduran ğretmen adaylarının anket formunda yer alan sorulara samimi cevaplar verdiği varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Türk devletlerinde veri toplama aracı olarak kullanılan anket, Türkçe bilen öğrencilere uygulanmıştır.
2. Araştırmanın alışma evreni, Türk devletlerinde (*Türkiye-Gazi Üniversitesi, Azerbaycan-Pedagoji Üniversitesi, Kazakistan-Ahmet Yesevi Üniversitesi, Kırgızistan-Manas Üniversitesi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti-Yakın Doğu niversitesi*) ğrenim gören görsel sanatlar son sınıf ğretmen adayları ile sınırlandırılmıştır. İki Türk devletine (Özbekistan, Türkmenistan) ulaşılamadığından araştırmaya eklenmemiştir.

3. Türkiye'nin yedi farklı coğrafi bölgesinden birer üniversitede (*İç Anadolu bölgesi Ankara-Gazi üniversitesi, Doğu Anadolu bölgesi Erzurum-Atatürk üniversitesi, Güney Doğu Anadolu bölgesi Urfa-Harran üniversitesi, Karadeniz bölgesi Samsun-Ondokuz Mayıs üniversitesi, Akdeniz bölgesi Burdur-Mehmet Akif Ersoy üniversitesi, Ege bölgesi İzmir-Dokuz Eylül üniversitesi, Marmara bölgesi İstanbul-Marmara üniversitesi*) öğrenim gören görsel sanatlar son sınıf öğretmen adayları ile sınırlandırılmıştır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Değer Nedir?

İnsanı tanımaya çalışırken sadece bir varlık olarak algılamaya çalışmak yeterli olmayacaktır. İnsanı bir makineden ayıran tamamlayan ve diğer canlılardan ayıran vicdan, sağduyu gibi duygusal özelliklerle örülü olmasıdır. Meydan (2014)'a göre “İnsanın zekâsı ve bedensel yetenekleri kadar değer veren, nefret eden, kıskanan, tutku ile bağlanan vb. bir yönü daha vardır ki bireyin bu yönünü de eğitmedikçe dengeli bir kişilikten söz etmek zordur” (s.95). İnsanı kıymetli kılan bilişsel özellikleri ile duyuşsal yönüyle algıladığı ve benimsediği değerleridir.

Değer kavramı psikoloji, felsefe, sosyoloji ve yönetim gibi pek çok farklı alanda kullanılmakta olup psikoloji, felsefe, sosyoloji ve eğitim bilimlerinin odaklandığı temel konuların başında gelmektedir (Aktan ve Turan, 2008, s. 228).

Değerlerle ilişkili bilim dalları kapsamında değer odaklı, bilimsel temelli ve felsefi nitelikli tartışmalar yapılmış ve yapılmaktadır. “Değer kavramının birçok bilim ile harmanlanmış olması da bu tartışmalar doğrultusunda değerlerin tanımını ve içeriğini belirlemeyi oldukça zor hale getirmiştir” (Ulusoy ve Dilmaç, 2011, s. 14).

Felsefe; varlık, bilgi ve değerlerin ne olduğuna yönelik soru ve cevaplar yoluyla var olanı sorgulama ve anlama çabası olarak dile getirilebilir. Bu yönüyle değerler, felsefenin temel konuları içerisinde yer almaktadır. “Sokrates’in bireyin erdeminin temelini teşkil eden hakikati arama ve buna uygun davranmaya ilişkin tespitleri değerler açısından önemli bir başlangıç noktası teşkil etmektedir” (Özdaş, 2013, s. 19).

‘İyi nedir? güzel nedir? faydalı nedir?’, ‘doğru nedir?’ gibi sorular felsefenin temel soruları içerisinde yer almaktadır. Dürüstlük, saygı, adalet ve benzer nitelikteki olası cevaplar değerler sorunsalının konusunu oluşturmaktadır. Felsefenin değer kavramına yönelik sorgulamaları; değerlerin doğası, ölçütü, varlık durumu ve var olma koşulları üzerinedir. “Değerler genellikle ahlak ve estetik alanları ile daha yakından ilişkili kabul edilir” (Ülger ve Dombaycı, 2015, s. 118).

Ahlak için genel kabul görebilecek kesin bir tanım yapmak zordur. Herhangi bir durum karşısında ortaya konan bireysel tercihlerin iyi ve kötü, doğru ve yanlış kavramları bağlamında sorgulanmasının sonucudur. Kişinin doğru ve yanlış algısına yönelik ilkesel tercihleri ve bu tercihleri yansıtırken gösterdiği irade ahlak kapsamında ele alınabilir. “Tsumimoto ve Nardi (1978) ‘ye göre ahlak, genel standartlar içerisinde istenilen insan davranışlarını ifade etmektedir” (Aktaran Ogelman ve Sarıkaya, 2015, s. 83).

Huitt’e (2004) değerlerin evrenin doğal düzeninden kaynaklandığı ve değerlerin bir inanca dayandığı görüşleri değerlerin kaynağı oluşturan görüşler içerisinde. Değerlerin ne kadarının insanlardan kaynaklı olduğunu ne kadarının dinlerden kaynaklanarak ortaya çıktığını söyleyebilmek kolay değildir (Tarhan, 2012, s. 61).

Değerler bilgi ya da inanç odaklı olabilmektedir. Ahlak felsefesi, iyi ve kötü kavramlarını aydınlatmayı amaçlamaktadır. Sanat, ahlak ve dini değerler de inanç odaklı değerler olarak ifade edilebilir. Bu değerlerin niteliklerini ortaya koymaya yönelik sorgulamalar ahlak felsefesi kapsamında gerçekleşmektedir. Bir değeri ifade ederken doğru ve yanlış yerine, iyi ve kötüyü kullanabilmemiz bu ilişkiden kaynaklanmaktadır.

Birey üyesi olduğu toplumun ayrılmaz bir parçasıdır ve toplumun diğer bireyleriyle etkileşim içerisinde. Değer kavramları bireyin ve toplumun ortak paydaları arasında yer almaktadırlar. Bu nedenle değerler hem bireyin hem de toplumun yararını koruyabilecek nitelikte olmalıdırlar. “Ahlaki değerler kişiler üstü, genel geçerliliği olan baskın nitelikli değerlerdir” (Sönmez, 2009, s. 95).

Felsefe, değerlerin "göreceli" ve "mutlak" doğasını tartışır. Nasıl ki değerlerin toplumdan topluma ve aynı toplum içinde çağdan çağa değişebileceğini kabul eden duruşlar var; değerlerin mutlak olduğunu ve bu nedenle insanların görüş ve eğilimleri ne olursa olsun tüm değer ve eylemlerin doğru ya da yanlış olduğunu iddia eden duruşlar da vardır (Karakaya, 2007: Kuçuradi, 2010’dan aktaran Özdaş, 2013, s. 19).

İdealizm, insanların her şeyi düşünsel olarak bildiğini savunur ve tüm varlığı düşünceye indirgemıştır. Dünyanın sadece varlıklar arası soyut ilişkilerden ibaret olduğunu, ideaların duyularla algılanan nesnelerden daha gerçek olduğu düşüncesini temel alır. İdealistler için evren sonsuz olanı ifade etmektedir. “İyilik, adalet ve güzellik gibi moral ve estetik değerlerin gerçekten yâda insandan bağımsız olarak var olduğunu ileri süren idealist aksiyoloji, bu değer yâda özlerin evrenin yapısı içinde asli olarak mevcut olduklarını ileri sürer” (Cevizci, 2011, s. 25). Bu nedenle mutlak ve evrensel olarak kabul edilen değerler, değişmeyecek niteliktedir.

Realistler için akıl dünyayı oluşturan birçok şeyden birisidir. İnsan bilincinden ayrı bir nesnel gerçekliğin var olduğunu ve evrenin atom adı verilen çok küçük ama karmaşık enerji parçacıklarından oluştuğunu iddia ederler. Atomik parçacıkların oluşturduğu özel şekil nesneleri oluşturmaktadır. Atom ve insan duyuları arasında özel bir etkileşim olduğu düşüncesi hâkimdir. Büyükdüvenci (1989)’ye göre “İnsan duyuları, bu nesnelerden uyaranlar almaktadır” (s. 135).

“İnsanların teorilerini doğal, fizikî ve sosyal yasalara göre geliştirebileceklerini, doğa yasalarının evrensel ve sonsuz olması sebebiyle de değerlerin bunlar üzerine oturtulması gerektiğini savunurlar” (Altun, 2003, s. 9). Bu nedenle değerlerin kişiye ve zamana göre değişmeyecek nitelikte objektif olduğunu ve devamlılık gösterdiğini düşünürler.

İnsanlık tarihini üç aşamaya indirgeyen Pozitivizm, bu aşamaları teolojik (hayali) aşama, metafizik (soyut) aşama ve bilimsel ya da pozitif (deneyci-gözlemci) aşama olarak tanımlar.

Auguste Comte, insanlık tarihinin bu üç temel aşamadan geçerek ilerlediğini ve tüm açıklamaların matematik, mantık, gözlem ve deney yoluyla yapıldığı son, olumlu aşamada bilginin en üst düzeyine ulaşıldığını savunarak; bu son aşamadan sonra toplumsal ilerlemenin ve toplumsal reformların da bu bilimsel anlayışla sağlanabileceğini savunmuştur (Kenan, 2009, s. 270-271).

Pozitivistlere göre toplum ve sahip olduğu değerler sabit olmayıp hareketli ve değişkendirler. Değerler gerçekliği bilimsel verilerle sabitlenmeli ve insan odaklı temeller üzerine şekillendirilmelidir.

Pragmatistler evrenin sürekli değiştiği düşüncesinden hareketle değerlerin zaman, mekân ve durum gibi etkenlere bağlı olarak göreceli ve değişken olduğunu iddia etmektedir. İnsan gelişimine katkı sağlayan etkenler değerli, insan gelişimini engelleyen etkenler değersiz olarak kabul edilir. Dini inançlar, otorite ve diğer değer kaynakları önemsizdir, neden

kaynaklanıyor olursa olsun önemli olan değerin insana sunduğu faydadır. “Pragmatistlere göre, bütün değerler, ahlaki ve dini kanunlar, estetik ölçüler, kültürel gelişme sırasında değişime uğramaktadır” (Tozlu, 1999, s. 59). Değerleri pratik sonuçlarına göre tahlil etmek gerekir. Doğru olan, sonuçları tasarlanmış ve pratikte tasarlanan başarıya ulaşmış eylemlerdir. Pragmatistler kaynağı ne olursa olsun değerlere yönelik önermelerin analiz ve tartışmalar sonucunda ele geçen veriler üzerine kurulması gerektiğini düşünmektedirler.

Bireyci bir anlayışa sahip olan varoluşçuluk; bireyin kendini bulması adına kişilerin kendi özgür seçimleriyle değerler oluşturmaları gerektiği düşüncesiyle hareket eder. Kişisel özgürlük felsefesi olarak tanımlanabilecek olan yaklaşım, bireysel sorumluluk kavramını kapsamaktadır. Bireysel sorumluluk insanların seçimleriyle ilgilidir. İnsanlar seçimlerinde özgür olmalıdır çünkü özgürlük seçimlerle gerçekleşir. “Varoluşçuluk düşüncesini karakterize eden en önemli temalar, “dünyanın rastlantısal ve saçma olduğu”, “insanın özgürlüğe mahkûm” ve “var oluşun özden önce geldiği” şeklindedir” (Cevizci, 2011, s. 151).

İnsanda, "ama yalnızca insanda" varoluş özden önce gelmektedir. Bu, önce insanın var olduğu anlamına gelir; sonra öyle ya da böyle gerçekleşecek. Çünkü kendi özünü yaratmaktadır. Nasıl mı? Şöyle bir şey: Dünyaya atılarak, orada acı çekerek ve savaşılarak kendini tanımlamaktadır. Bu kararlılık yolu hiçbir zaman kapanmaz, her zaman açık olacaktır (Sartre, 1985, s. 8).

Psikoloji, insan davranışlarını bilimsel yollarla inceleyen bir bilim dalıdır. Değer olgusu insan davranışlarını şekillendiren temel faktörler arasındadır, bu yönüyle psikoloji biliminin ilgi alanı içerisinde yer almaktadır. Değer kavramı her zaman objektif temellere sahip olmayabilir buna rağmen insan davranışlarının şekillenmesinde belirleyici niteliktedir. “Bu bakımdan psikoloji değer kavramını sadece bir inanç olarak alır” (Güngör’den aktaran Dilmaç, 2007, s. 16). Misket, (1985) değer olgusunun psikolojide ilişkili olduğu diğer kavramları güdü, karar verme, tutum, zekâ ve ihtiyaç olarak ifade etmiştir (Aktaran Akbaş, 2004, s. 52).

Ahlaki değerler psikolojide önemli bir yere sahiptir. İnsanlar diğer insanların davranışlarını, kişiliklerini, isteklerini değerlerden elde ettikleri ölçütlerle analiz ederler. Ahlaki değerler ismiyle tanımladığımız tutumların nelerden oluştuğu ve nasıl ortaya çıktığı insanlar tarafından kabullenilmelerinde ve davranışa dönüşmelerindeki süreç psikoloji biliminin ilgisini çekmektedir.

Sosyoloji değer kavramını çok yönlü bir bakış açısıyla ele almaktadır. Değer kavramının neyi tanımladığı, kaynağının ne olduğu, değerlerin çeşitleri ve birbirleriyle ilişkileri, ifade edilen bakış açısını yansıtmaktadır. “Sosyal bilimlerde değer kavramını ilk kez Polonyalı bir sosyolog olan Florian Znaniecki kullanmıştır ve kavram Latince "kıymetli olmak" veya "güçlü olmak" anlamlarını içinde barındıran "valere" kökünden türetilmiştir” (Bilgin, 1995, s. 83). “Değer terim olarak objeleri, kişileri, düşünceleri, durumları ve hareketleri iyi, kötü, istenen, istenmeyen vb. yargılarımızı oluşturan standartlarımızı ve prensiplerimizi ifade eder” (Halstead ve Taylor, 2000, s. 169).

“Allport (1961)’a göre değer, bireylerin tercih ettiklerine ait olan hareketlerine dayalı inançlardır” (Aktaran Aktan ve Turan, 2008, s. 228). “Rokeach (1973) değeri bir topluluk tarafından kabullenilmiş, kişisel tercihlere yansımalarını davranışlar üzerinden görebildiğimiz kalıcı bir inanç olarak tanımlar” (Aktaran Akbaş, 2004, s. 44). “Schwartz (1992) değerler kavramını bireylerin insanları ve olayları değerlendirmek, eylemlerini seçmek ve meşru duruma getirmek için kullandıkları ölçütler olarak tanımlamaktadır” (Aktaran Özensel, 2003, s. 65).

Değerler bireylerin kişiliklerini, hayata yönelik bakış açılarını belirlemekte nasıl davranacakları konusunda onlara rehberlik etmektedir. “İnsanların belli başlı değerlerin farkına varmaları, gerekli değerleri kazanmaları, yeni değerler benimsemeleri ve bunları kişilikleri içerisinde eriterek davranışa dönüştürmeleri gerekmektedir” (Çapoğlu ve Okur, 2015, s. 94). İnsanlar, bu doğrultuda geleneklerinden ve güncel hayatın dinamiklerinden yola çıkarak düşünce, tutum, söylem ve davranışlarında kendini gösteren ölçütler edinmektedirler.

“Değerler, kültürel bilgidir; kültürün öğeleri üzerine kurulur ve her zaman bir seçimi vurgular” (Gudmundsdottir’den aktaran Altun, 2003, s. 8). Kişiler etkileşim içerisinde oldukları diğer kişi ve toplulukların sahip oldukları değerleri benimseme, davranış ve söylemlerine yansıtma eğilimi içerisinde dirler. Bu temel tutum, toplumlar arasında değerlere yönelik farklılıkların ortaya çıkmasıyla sonuçlanabilir. Toplum içinde ve toplumlar arasında değerlere yönelik farklılıkların bir diğer sebebi toplumların kültürlerinden kaynaklanan değerler arası hiyerarşidir. Bir toplumun değerleri, insanların onur ve saygı kaynağı olarak gördükleri şeylere dikkat edilerek belirlenebilir.

Kişisel değerlerin bireylerin öz yeterliliklerini arttırmaya ve heyecan duymalarına imkân tanıyacak niteliklere sahip oldukları dile getirilebilir. “Alex Law ve Michael Weitz, kişisel değerleri ‘Heyecanlandıran Güçler’ olarak adlandırır” (Bacanlı, 2011, s. 19). Birey, sahip

olduğu değer havuzunda var olan değerleri bir öncelik sırasına koymaktadır. Değer seçimlerimizde kıymet verip öncelikli olarak sıraladığımız değerler, temel değerlerimiz olarak adlandırılabilir. “Dünyada değer yargıları değişse de değerler değişmeden devam etmektedir” (Yiğittir ve Öcal, 2010, s. 409).

“Yalnız bilgi düzeyinde olmayan hatta bir yönüyle duyuları aşan değerler vardır ki “aşkın değerler” olarak adlandırılmaktadır” (Bolay, 2004, s. 61). Aşkın değerler olarak adlandırdığımız kültür temelli köklü değerlerin zayıflaması sonucunda tercih cazibesine ve tüketim kolaylığına sahip pop değerler öne çıkmaktadır. Bu durum insanın varoluş arayışını sekteye uğratmakta ve sonuçsuz bırakmaktadır.

Herhangi bir toplumun varlığını sürdürebilmesi üyelerin ortak amaçlar ve değerler etrafında kenetlenmesiyle mümkün olabilir. “Ortak değerler dizisini paylaşan kültürün bir parçası olmak, değerlerden yoksun bir kültürün dağılacağı ve üyelerinin kişisel bütünlük ve değer duygusunu kaybedecekleri beklenti ve öngörüsünü yaratır” (Bacanlı, 2011, s. 19). Değer olgusu birleştirici ve sürükleyici bir faktör olarak değerlendirilmelidir. “Değerler toplumun bütünlüğünü ve devamlılığını kuşaklar vasıtasıyla sağlayan vasıtalar” (Ülken’den aktaran Çapoğlu ve Okur 2015, s. 91). “Değerler insanları kuşatan ve manevi olarak bünyesinde barındırıp koruyan araçlardır” (Yaman, 2012, s. 18). Değer birikimi yeterli nitelik ve zenginliğe sahip olmayan toplumlar; huzur, güven, toplumsal düzen ve birliktelik konularında olumsuzluklar yaşayabilmektedirler.

Günümüz koşullarında, sosyal problemler ve şiddet olayları hızla artmakta, madde bağımlılığı, cinayet, hırsızlık gibi suçlar toplumda telafisi zor olumsuzluklara neden olabilmektedir. Mutsuz bireylerin sayısı artmakta buna bağlı olarak intihar vakaları görülmektedir. Hoşgörüsüzlük ve sorumsuzluk gibi olumsuzluklar bireyleri ve toplumu etkilemektedir. Tüm bu olumsuzlukların temel nedeni değer eksikliği ve değer kazandırmak noktasında yaşanan güçlüklerdir. “Bireylerin belli değerleri kazanması ve değerlerin özelliklerine uygun olarak davranışta bulunması, toplumda ortaya çıkacak olan bir takım rahatsız edici durumları engelleyecektir” (Aladağ ve Kuzgun, 2015, s. 164). Araştırmalar değerlerin ülkenin siyasi yapısını, eğitim sistemini, iş performansını ve sosyal refahını etkilediğini göstermiştir (Baysal, 2013, s. 25).

Değerler bireyler ve toplum tarafından korundukları takdirde varlıklarını sürdürebilir aksi halde zamana yenik düşerek yok olabilir. Değerlerin yıllar boyu devamlılığı ve kalıcılığı, onların içselleştirilmesine ve genel kabul görmesine bağlıdır (Fidan, 2009, s. 2-3).

Farklı inanç ve ideolojik söylemlere sahip toplum kesimlerinde bile birçok yönden ortak duygu, düşünce, kural ve davranışların biçimlendirdiği ölçütler olduğunu görebiliriz. Toplumun ortak akılla idealize ettiği bu ölçütler, insanlar tarafından iyi ve doğru olana ulaşmak amacıyla bir başvuru kaynağı olarak benimsenmektedirler. Evrensel zenginliğe sahip değerlere ulaşmak ve bunları yaşamlarımızla özdeşleştirmek, insanoğlunun ortak hedefi olmalıdır.

“Değerlerle ilgili olarak yapılan açıklamalar ve tanımlarda, değerlerle ilgili kimi özellikler olduğu görülmektedir. Bu özellikler aşağıdaki gibi sıralanabilir. Değerler;

- *İçten bir güç olarak bireysel davranışları etkiler.*
- *Yaşamda ikilemde kalma durumunda karar vermeyi kolaylaştırır.*
- *Toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.*
- *Bireysel algı ve gerçeğin yorumlanmasını etkiler.*
- *Davranışları kontrol etmeyi sağlar.*
- *Zaman içinde çeşitli etmenlere ve bireylere göre değişebilir.*
- *Kişi ya da toplumların istek ve amaçlarını temsil eder.*
- *Duygu yüklüdür, düşünce ve anlayışa güç verir, davranışları yönlendirir.*
- *İnsan kişiliğinin ahlâki, sosyo-ekonomik, entelektüel, politik, fiziksel, estetik, dinsel gibi çeşitli boyutlarını içerir” (Deveci ve Ay, 2009, s. 168).*

2.1.1. Değerlerin Özellikleri ve İşlevleri

Araştırmacılar değer kavramı ve tanımlarından yola çıkarak birçok özelliği tespit etmişlerdir. Değerlerin ne olduğunu daha iyi anlayabilmek için onların özelliklerini bilmemiz gerekir. Kuşkusuz bu nitelikleri bilmek, unutulmuş değerlerin farkına varılması, çağın şartlarına göre şekil değiştirmesi ve hayata yön vermesi açısından faydalıdır. Pek çok farklı değerden bahsedebiliriz (Tarhan, 2012, s. 20). Örneğin; Aile, hukuk, eğitim gibi toplumsal dokuyu oluşturan kurumların kendine has değerleri vardır. Bu kurumların birbirleriyle nasıl ilişki kurduğu ve bu değerlerin nasıl farklı özelliklere sahip olduğu ile ilgilidir. Böyle bir değer ilişkisine sahip olmak insanı çevresiyle uyum içinde olmaya zorlamaktadır. İnsanların topluma uyum sağlamalarının ve davranışlarının uyumlu olmasının nedeni budur (Özensel, 2003, s. 228). Bunun yanında birey tutumlarında davranışlarında belirleyici rol oynayan değerlerin beş varsayım etrafında geliştiğini ifade edebiliriz:

- İnsani değerler tüm değerlere kıyasla daha azdır.
- Her ne kadar tüm insanlar benzer değerlere sahip olsa da bu değerlerin önem sıralaması farklılık göstermektedir.

- Değerler bir sistem halinde düzenlenir ve biçimlendirilir.
- Bir kişinin değerlerine bakılarak yaşadığı toplum, kültür ve diğer bireyler hakkında bilgi sahibi olabiliriz.

Değerlerin birçok yönü vardır ancak hepsi birbirine yakındır. Bu nitelikler bize değerlerin farklı açılarını vermektedir. Hem bu hem de yukarıda yer verilen varsayımlardan hareket ederek değerlerin özellikleri ile ilgili aşağıdaki gibi çıkarımlarda bulunmak mümkündür (Aydın, 2011, s. 40):

- Değerler insanları göstermezler, dışarıdaki bireylere aktarılır.
- Değer, insanların eylemlerini içselleştirmesini sağlamaktadır.
- Değer, insanların kendilerini ve tercihlerini karşılaştırmalarına olanak tanır ve hepsi için bir referans noktası oluşturur.
- Değer inançları içerebilir yani değerlerin her alanında bir kabullenilmiş inanç sistemi var olabilir.

Değerlerin bir diğer önemli özelliği de toplumdan topluma ve zamandan zamana değişmesidir. Bu değişim, yok olma şeklinde değil, yeniden ortaya çıkmaları, zamanın koşullarına göre şekil ve anlam değişikliği şeklinde olabilir. Zaten değerler değişmese ve sabit olsalardı, sosyal ve bireysel değişimin olması mümkün olmazdı diyebiliriz. Bu açıdan bakıldığında değerlerin hiç değişmediğini ancak statik bir yapıda da olmadığını söyleyebiliriz (Tarhan, 2012, s. 61). Buradan yola çıkarak, değerlere ait kavramların, kavramsal sanat gibi farklı sanat türlerinde de görmemiz mümkündür.

Değerlerin sahip olduğu farklı özelliklerin yanında hem toplum için hem de birey için faydalı birçok işleve sahiptir. Öncelikle bireysel anlamda fonksiyon üreten değerleri devamında toplumsal anlamdaki işlevleri takip eder. Bu işlevlerin başında ise kültürel etkileşim gelmektedir. Değerler kültürlerle birlikte gelişir ve birbirini etkileyerek gelecek nesillere aktarılır ve onların devamlılığı sağlanabilir. Çünkü değerler, toplumlar için önemli olmakla beraber değerlere uygun davranan bireyler de toplum için kıymetlidir (Özdaş, 2013, s. 15). Bunun yanında Rokeach (1973) değerlerin işlevleri konusunda şu gruplamaları yapmaktadır:

- *“Değerler bireysel olarak uyarılama görevi görürler. Burada öne çıkan konu bireyin toplumdaki diğer bireylere göre, kendisindeki değerleri uyum sürecine almasıdır. Toplumsal değerlerle uyumlayan bireysel değerleri dönüştürmeye çabalamaktadır ya da sahip olduğu değerleri sosyal, bilişsel olarak savunabileceği bir forma sokmaya çalışmaktadır.”*
- *“Değerler bireyin sahip olduğu egoyu korumaya yararlar. Değerler bu açıdan incelendiğinde*

bireyin benlik yapısının sağlıklı kalmasına yardımcı olabilir. Örnek olarak temizliğe önem veren, kibar olarak nitelenen bir bireyin bu değerleri bir yönüyle bireysel yapısının bütünlüğüne, benlik saygısının güçlenmesine de hizmet etmektedir.”

- *“Bir diğer işlev olarak değerlerin bireyin kendini gerçekleştirmesine ve bilgi üretmesine yardımcı olmasıdır. Başarı duygusu ve araştırma birer değer olarak bireyin anlam arayışına, kendini gerçekleştirmesine, merak ettikleri konulara ilişkin çalışmalar yaparak bir yönüyle kendini gerçekleştirmesine destek olmaktadır.”*

Yukarıda yer verilen Rokeach’ın (1973) yapmış olduğu değerlerin işlevleri ile ilgili araştırmanın yanında birçok farklı araştırmacı da değerlerin hem toplumsal hem de bireyler işlevleri ile ilgili çalışmalar yapmıştır.

“Örnek olarak Mukherjee (1949) tüm insan davranışlarının, bireyler arası ilişkilerin değerlerle ilişkili olduğunu söylerken, Shils (1982) bireylerin sahip olacağı değerlerin toplumun bir arada tutulmasına, bir düzen kurulmasına, toplumsal yapı içerisinde bir uyum sağlanmasına katkıda bulunacağına işaret etmektedir. Bu noktada değerlerin bireysel ve toplumsal işlevlerinin birbirinin destekleyicisi olduğu, diğer birdeyişle aralarında iki taraflı neden sonuç ilişkisi bulunduğu söylenebilir. Bu konuda destekleyici olarak Fichter (1999), değerlerin bir yönüyle toplumda bir kontrol aracı olarak işlev gördüğünü, toplumun üyelerinin davranışlarının değerlendirilmesi için ölçütler sunduğunu söylemektedir” (Aktaran, Baltacı, 2018, s. 2-6).

Kumbasar (2011) ise değerleri bireyin günlük davranışlarına etki eden, onları bir yönüyle düzenleyen genel ilkeler olduğunu savunmaktadır. İnsan davranışlarını etkilemenin yanı sıra içsel tutarlılık da gösterirler. Bu açıdan bakıldığında değerlerin dönüştürücü bir işlevi vardır. Bireyin değişmesi toplumun da değişmesine olanak sağlar. Burada vurgulanan temel düşünce “değerlerin hem bireylerin yaşamlarını olumlu anlamda etkilediği, buradan hareketle toplumların ve devamında evrensel değerlerin güçlendirilmesiyle küresel sistemin iyilik halini yaşamasına, bir yönüyle ideal birey, ideal toplum, ideal dünya söyleminin gerçeğe dönüşmesine katkı sunmaktadır” (Akyol, 2010).

Değerlerin sahip olduğu ve yukarıda bahsedilen önemli işlevlerden hareketle ifade etmek gerekirse değer konusu; bir toplumun ayakta durması, milli beraberlik ve sadakat duygusunun gelişmesi, kültürel varlıklara sahip çıkılabilmesi gibi temel işlevlerinden ötürü önemli bir konudur. Konunun bu kadar önemli olması da şüphesiz değerlerin bireylere aşılınması adına planlanan her türlü faaliyet ve programın da önemini artırmaktadır. Aşağıda değerlerin aktarımı, öğretimi ve gösterimine ilişkin faaliyetlerin tamamının kapsayan değerler eğitimine ilişkin detaylı açıklamalar yer almaktadır.

2.2. Değerler Eğitimi

Değerler hayatımızda büyük rol oynar. İnsanlar yaşamı boyunca seçimlerinde ve davranışlarında değerleri dikkate alarak kararlar vermişlerdir. Bunun yanında değer kavramı; psikoloji, felsefe ve sosyoloji başta olmak üzere birçok bilim dalı tarafından incelenmiş olup birçok araştırmanın da konusu olmuştur. Bu araştırmada ise değer kavramı, değerler eğitimi çerçevesinde detaylı olarak incelenecektir.

Değerler ve bireyler arasında karşılıklı bir döngü vardır. Değerler toplumu oluşturan bireyler ve yaşantıları oluştururken, oluşan bu değerler, toplum ve bireye rehberlik etmektedir. Bütün bunların sağlıklı bir biçimde olması eğitimle gerçekleşmektedir (Tokdemir, 2007). Değer eğitimi toplumsal düzenin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Toplumlara bir arada tutan, huzur içinde yaşamalarını sağlayan değerler ve yasalardır. Hoşgörünün, sevginin, saygının, barışın sağlanmasında yasalar kadar değerlere de önem vermek gerekmektedir. Bunun sağlanması içinde şüphesiz ki sistemli, nitelikli bir değerler eğitimine ihtiyaç vardır. Değerlerden arınmış, yalnızca geleneksel olana tutunmak ve tümüyle teknolojik olmaya çalışmak eğitimi sadece bilgilerin aktarıldığı bilişsel bir süreç olarak algılamak değer karmaşasını ortaya çıkarmaktadır. Değerlerden soyutlanmış bir eğitim sistemi tam olarak amacını gerçekleştirememektedir (Dilmaç, 1999, s. 26).

Değer eğitiminde iki önemli husus vardır. Bunlar değerlerin hangi şekilde öğretileceği ve içselleştirmesidir. Değerlerin öğretimi çocuklukta başlar ve yaşam boyunca devam eder, çünkü öğrenme sürekli ve öğrenilen tüm bilgilerin değerlerle ilişkisi bulunmaktadır. Yeni edinilen bilgi ya değeri güçlendirir ya da yeni değer yaratmasına olanak sağlamaktadır (Tokdemir, 2007, s. 31). Eğitim sistemi, değerlerin gelecek nesillere aktarma misyonunu müfredatı içeren bir eğitim programı aracılığıyla yerine getirmektedir. Müfredat hazırlanırken eğitim-öğretim programları, öğrenme ve öğretme ortamları, öğretim yöntem ve teknikleri, mevzuat gibi eğitim sisteminin tüm bileşenleri dikkate alınarak oluşturulmaktadır. Müfredatta yer alan değerler ayrı konulara, ünitelere vb. olarak yer almayarak tersine müfredatın her bir programında ve sekmesinde yer almıştır (MEB, 2018, s. 4).

Değerler çocukluk döneminde toplumsal davranış olarak görülmekte ve toplumsal kurallardan kaynaklanan tartışma, insanlarda bilinçli ya da bilinçsiz olarak değer modellerinin oluşmasına yol açmaktadır. Değerler, kişisel çaba ve sosyal kuralların dengeli bir kombinasyonu yoluyla öğrenilebilir. Çocukların iç dünyaları ile sosyallikleri arasındaki bağlantıyı kurabilmeleri için ebeveynler, öğretmenler gibi yetişkinlerin yardımına ihtiyaçlar

duyabilmektedirler (Cihan, 2014, s. 433). Bu anlamda okullar çocukların sosyalleşmesi ve farklı bakış açıları sunması açısından önemli eğitim kurumlarıdır. Değerler eğitimi ile başarı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bakıldığında, sorumluluk ve düşünme gibi evrensel insani değerleri edinen öğrencilerin akademik başarılarını da etkilediği fikrini desteklemektedir (Aran ve Demirel, 2013). İnsanlar yaşadıkları toplumda uygun davranmayı resmi ve resmi olmayan yollarla öğrenirler. Bu anlamda değerler, toplumsal varoluşa rağmen varlığını sürdürme arzusundan kaynaklanan bir ürün olarak karşımıza çıkmaktadır (Çavdar, 2009).

Değerler eğitimi, doğru zamanda, doğru yöntem ve tekniklerle bireysel gelişimi olumlu yönde teşvik ederek amaçlı karakter gelişiminin sağlanmasına yardımcı olacaktır (Bulut, 2011). Değerler toplumun arzu edilen davranış ve düşüncesinin çerçevesini oluşturmaktadır. Değer eğitiminin en önemli amacı toplumda iyi, hoş, doğru, güzel, arzu edilen, hoş ve takdir edilen davranışları artırmak ve toplumun bu düşünceye aykırı davranış ve davranışlarını ortadan kaldırarak, güzele, iyiye, istenilene dönüştürülmesi değerler eğitiminin öncelikli amaçları arasında olmaktadır (Gözel, 2018, s. 11). Değer eğitimi toplumdaki ortak değerlerin öğretilmesi veya ortak tercihlerin tanımlanmasıdır (Bacanlı, 2011).

Bireylere yalnızca zihinsel ve bedensel faydalar sunulurken, eğitim ve sosyal ve duygusal yararları göz ardı edilirse toplumsal bütünlüğün sağlanması ve ortak hedefler oluşturulması zorlaşacaktır. Bu durum ailede başlayan değerler eğitimi, okulda planlı ve sistemli bir şekilde yürütülmesini gerekli hale getirecektir (Yazıcı, 2006). Aileden sonra değerlerin aktarıldığı en önemli kurumlar hiç şüphesiz okullar olmaktadır. Gelecek nesilleri kendi görüş ve inançlarına göre yetiştirmek isteyen çeşitli topluluklar, eğitim sistemini de buna göre değiştirmek istemektedir. Eğitim toplum ve bireyler için önemli olduğundan farklı ilgi, talep ve arzularının yönlendirilmesine yol açmaktadır (Cihan, 2014).

Okullar her ne kadar bilişsel ve duyuşsal alanlarda hizmet sunsa da toplum, okullardan ahlaki tutum ve değerlerin genç nesillere aktarılmasını ve onlara olumlu davranışlar kazandırılmasını beklemektedir. Değerler eğitimi; kendini tanıyan, kendisiyle barışık ve çevreyle uyum içinde yaşayan, toplumsal düzeni sağlayan ve olumlu bir okul kültürü yaratan, sevgi, saygı, yardım etme isteği, paylaşma gibi temel insani değerleri aktaran insanlar yetiştirmeyi kapsamaktadır (Aydın ve Akyol Gürler, 2020, s. 15). Değer eğitiminde değerlerin sadece bilişsel süreci ele alan bir yaklaşımla öğretilmesi zor olmaktadır. Uygulamalar kişinin hayatına dahil edilmelidir. Sosyal ortamlardan biri olan okullarda, çocukların çevreden aldıkları değerler gelişmekte veya körelmektedir. Okulda değer

eğitimine uygun fiziki ve sosyal ortamın hazırlanması çocukların istenilen hedeflere ulaşmasında büyük katkı sağlamaktadır (Boydak, 2019). "Değerler eğitimi nasıl öğretilir?" Sorunun cevabı çok basit olmayacaktır. Çünkü değerler eğitimi, duygusal ve duyuşsal eğitimi gerektirdiği için bilişsel eğitimden farklılık göstermektedir. Duyuşsal eğitimde önemli bir yere sahip olan örnek olay gösterme, rol yapma, rol model olma gibi yöntem-teknikler, toplum tarafından saygın meslek grupları ile etkileşimi sağlayan ödevler, bireyin olumlu davranışları benimsemesi "uzun süreli gözlem" gerektirdiğinden dolayı öğretmenler ve idareciler başta olmak üzere, okul çalışanlarının tümü öğrenciler için rol model olmaları, okullarda yapılan değerler eğitimine yönelik uygulama ve etkinlikler, değerlerin kazandırılmasında kritik öneme sahiptir (Akpınar ve Özdaş, 2013).

Değerleri öğrenmekle diğer davranışları öğrenmek arasında pek bir fark olmamaktadır. Değerlerin öğrenilmesinde taklit ederek öğrenme ve başkalarının davranışlarını onlarla özdeşleşerek içselleştirmeye dayalı öğrenme daha yaygındır. Bu nedenle "Değerler eğitiminde hangi öğrenme teorisini kullanmalıyız?" Sorunun en iyi cevabı sosyal-bilişsel öğrenme teorisidir. Sosyal-bilişsel öğrenme taklit veya gözlem yoluyla öğrenmedir. Sosyal-bilişsel öğrenme, taklit yoluyla öğrenme veya gözlem yoluyla öğrenmedir (Aydın ve Akyol Gürler, 2020, s. 23). Değerler eğitimi, saygı, sevgi, vatanseverlik, adil olma, adalet ve sorumluluk gibi pek çok değerin ders kitaplarında yer alması ve okullarda gerçekleştirilen etkinlik ve uygulamalarla bu değerlerin canlandırılması, telkin edilmesi ve davranışa dönüştürülmesinde önemli rol oynamaktadır (Cihan, 2014, s. 436). Bu değerleri davranışa dönüştüren birey, sosyalleştiği toplumun değerlerini içselleştirir. Okula başladıkları ve topluma yön veren bireyler olduklarında, aşıladıkları değerler sayesinde topluma ve kendilerine faydalı bireyler haline gelirler. Değerler, öğrenilebilir ve öğretilir oldukları için bu alanda verilen değerler eğitimi önem arz etmektedir (Gereken ve Gülmez, 2019, s. 183). Değerler eğitimi yardımıyla yaşadıkları çevreye uyum sağlamayı, iletişim kurmayı ve kültürel anlamda ait olma hissine sahip olmayı öğrenmektedirler (Gözel, 2018, s. 35).

Değerler eğitiminde hak ve adalet gibi toplumsal kavramlara odaklanan, empatiyi, hoşgörüyü, sevgiyi ve saygıyı öne çıkaran, karar alma süreçlerini ve bakış açılarını geliştiren, toplumsal olaylara duyarlı olmaya yönelik etkinliklere ihtiyaç duyulmaktadır. İnsanları gerçek hayata hazırlayacak etkinliklere yer verilerek gerçekçi bir bakış açısı kazandırılmaya çalışılmalıdır. Toplumsal konulardan bahsederken evrensel değerlerin ön plana çıkarılması, kültürel farklılıklar ve toplumsal gerçeklerin tarafsız bir şekilde ele alınması gerekmektedir (Boydak, 2019, s. 31-32). Birçok yapılan çalışmada; Değerlerin eski anlamını kaybedip yok

olması, insanların değerlerden uzaklaşması, insanlar arasında boşanmaların artması, uyuşturucu bağımlılığının artması, güvenlik kaygılarının artması ve yalnızlık gibi sorunlara neden olmaktadır. Bu problemlerin çözümü de ancak nitelikli değerler eğitiminden geçmektedir (Tokdemir, 2007, s. 30). Değerler eğitimi sayesinde insanlar olumlu iletişim becerileri kazandırılabilir. Böylece birey hayatında sorunlarla karşılaştığında şiddete değil, sorunu çözmeye odaklanabilir (Aydın ve Akyol Gürler, 2020, s. 34).

Cice ve Özgan (2017)'ın yaptıkları araştırma sonucunda; "Aile ilgisizliği, müfredat yoğunluğu, medya, teknolojik gelişme, okul yönetimi ve yanlış uygulamalar" gibi değerler eğitiminin kalitesini ve doğru uygulanmasını engelleyen temel faktörler, katılımcı paydaşlar tarafından çoğunlukla tercih edilmiştir. Ayrıca araştırmaya katılanlar, değerler eğitimi dersinin olmayışı, öğretmenler, toplum, mevzuat değişiklikleri, okulun sosyo-fiziksel durumu, öğrencilerin durumu, okuma yetersizliği gibi faktörlerin de değerler eğitiminin kalitesini düşürdüğünü fark etmişlerdir.

Değerler eğitiminin daha verimli olabilmesi için, "Seyahat planlaması, eğitim ve öğretim, medya kullanımı veya sanat kültürü ve benzeri faaliyetler, öğrencilerin değer eğitimine aktif katılımı, değerler eğitimi dersinin yürütülmesi, seminer, sınıf rehberliği vb. gibi bilgilendirme çalışmaları, önemli kuruluşlarla işbirliği, toplumundaki önemli kurumlar, yarışmalar, tiyatro veya drama çalışmaları, sanat-spor-sağlık-kültür faaliyetleri, araştırma ve proje görevleri, kulüp aktivasyonu, kitap okuma faaliyetleri, sosyal organizasyonlar, değerleri yansıtan dekorlar gibi faaliyetlerin" olması gerektiği paydaşlar tarafından belirtilmiştir (Cice ve Özgan, 2017, s. 113).

2.2.1. Değerler Eğitiminin Amacı ve Önemi

Toplumsal düzen, insanların düşünce, davranış ve eylemleri, bireyler arası ve birey toplum arasındaki ilişki ve etkileşimlerin barışçıl, demokratik ve şiddetten uzak olması sadece yasalarla oluşturmak mümkün olmayacaktır. Bahsi geçen konuların var olması, gerçekleşmesi, gelişmesi ve istenildiği gibi olabilmesi için değerlere dolayısıyla değerler eğitimi ile ortak değerlerin, gelenek ve göreneklerin birleştirici ve yapıcı gücüne de ihtiyaç vardır (Altay, 2014, s. 23). Bu noktada da değerler eğitiminin amacı ve önemi gün yüzüne çıkmaktadır.

Değerler eğitiminin amacı topluma ahlaklı, saygın, dürüst ve nazik bireyler yetiştirmektir. Ayrıca değer eğitiminin amaçlarından biri de sorunları doğru çözebilme, bulunduğu yere

uyum sağlayabilme, çevreye karşı olumlu tutum sahibi olabilme gibi davranış kalıplarını öğretmektir (Gümüş, 2014). Arıkan'a (2011) göre değerler eğitiminin amacı, hayatın her alanında insanların ahlaki, sosyal ve kişisel gelişimine katkıda bulunan değerleri ele alıp bunları geliştirip desteklemektir. Değerler eğitimi, geleneksel eğitimden farklı olarak rol model alma şeklinde bir sosyal öğrenmedir. Değerler eğitiminde insanları hiçbir sebeple zorlama söz konusu olamaz. Bir kişi bir başkasına kendi değerini kabul ettirmeye veya bir değeri seçmeye zorlayamaz. Öğretmen, değerlerin kazanılması sırasında benimsediği değerleri öğrencilere tanıtır, nedenlerini açıklar ve öğrencilere kendi filtersiyle değer seçme olanağı sunabilir.

Toplumun parçalanmasını önlemek ve sağlıklı toplumsal ilişkiler sağlamak için değerlere dayalı yaşamamız önemlidir. Bu da değer eğitimiyle yapılabilir. Değer eğitiminde amaç, bireylerin psikolojik, sosyal, bilişsel ve ruhsal gelişimlerine faydalı olan temel değerleri kazandırmaktır. Buradaki fikir örtük programı kaldırıp bu eğitimi daha sistemli ve açık bir yapıyla hayata geçirmektir. Ayrıca eğitim kurumlarında yönetici, öğretmen ve öğrenciler psikolojik ve fiziksel şiddet vukuatlarından kaynaklı zarar görmektedirler. Tüm bu deneyimler, sanki değerler eğitimin önemini, gerekliliğini, neden değerler eğitime ihtiyaç duyulduğunu bir kez daha gösteriyormuşçasına cevabını kendiliğinden göstermektedir. Ayrıca bilişsel ve duyuşsal özelliklere odaklanmanın doğal bir sonucu olarak; değer eğitimi ihmal edilmiştir. Eğitim sistemleri bu açığı değer eğitimi yoluyla gidermeye ve telafi etmeye çalışmaktadır (Bacanlı, 2017).

Değerler eğitimi ile ilgili yapılan açıklamalardan hareketle ne denli önemli olduğunu görülmektedir. Fakat değerler eğitiminin verilme şekli ve zamanı da elzemdir. Yapılan birçok araştırmada değerler eğitiminin en sağlıklı döneminin okul öncesi dönemden itibaren olduğu belirtilmektedir (Doğanay, 2009, s. 233). Bu dönemden itibaren tüm değerleri vermek mümkün olmayacaktır. Çünkü bazı değerler için çocuğun soyut düşünme becerisinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bireyin kişilik gelişiminin %80'inin ciddi anlamda ilk beş yılda tamamlandığı düşünülürse bu dönemde verilen değerler eğitimi oldukça önemlidir (Doğanay, 2009, s. 233-234). Okul öncesi dönem, tüm gelişim alanlarının birbiriyle ilişkisinin ve yoğun etkileşim içinde olduğu, ilk değer deneyimlerinin kazanıldığı bir dönemdir. Çocuğun sosyal ve duygusal gelişimini desteklemek için okul öncesi eğitim kurumlarında değer eğitimine yer verilmelidir. Değerler eğitiminin kalitesi ne kadar yüksek olursa çocuğun mesleki başarısı ve sosyal ilişkileri de o kadar yüksek olacaktır (Uyanık ve Balaban, 2006, s. 11-12).

Değerler eğitiminin amacı, önemi ve verilme dönemine ilişkin yapılan açıklamalar devamında nasıl verilmesi gerektiğine ilişkin soruları da akıllara getirmektedir. Bu noktada daalan yazında değerler eğitime ilişkin yapılan acıklmalardan hareketle birçok farklı değer eğitimi yaklaşımı olduğu görölmektedir. Aşağıda değerler eğitiminin verilmesine ilişkin ortaya konan yaklaşımlar açıklanmaya çalışılmıştır.

2.3. Sanat Eğitimi ve Değerler İlişkisi

Etik ilkeler kültürel değerleri ve oluşturulan bilgiyi yansıtır. Felsefe, tarih, edebiyat ve sanatla ilgili dersler bu değerlerin aktarılmasına olanak sağlayacaktır (Aktepe ve Yel, 2009, s. 610).

Sanatın amacı, güzel olana ulaşmak ve insan yaşamını zenginleştirmek için, güzel olanı paylaşmaktır. Sanat felsefesi ve estetik disiplini güzel olanı keşfetmeye yönelik sorgulamaların sonuçlarını içeren, verilerle doludur. Aristoteles için sanatın sahip olduğu birçok işlev içerisinde katharsis (Arınma, temizlenme) özelliğinin öne çıkmaktadır. Ahlakçı filozofların iyi ve güzel kavramlarını doğrudan bir ilişki içinde değerlendirmeleri, sanatın özülle örtüşen bir tutumdur.

Sanat eğitimi bireylerin sanat yoluyla eğitilmesidir. Sanat eğitiminin hedefleri içerisinde öğrencilerin sanatsal birikim ve becerilerini arttırmak olduğu kadar ruhsal dokunuşlarda bulunmak ve iç dünyalarını zenginleştirmek de yer almaktadır.

Sanatın işlevi ne saf duygusal rahatlama ne de saf zevk değildir. Sanatın çok yönlü, kültürel, iletişimsel, bilgilendirici, aydınlatıcı ve davranış geliştirici işlevi de çok yönlü ve önemlidir. Sanatın bu "değerleri", insanın ruhsal gelişimini başka bir boyutta sağlayan, yalnızca sanata özgü işlev ve özelliklerdir. Bunu sanattan başka hiçbir alan sağlayamaz (Kırıçoğlu, 1991, s. 12).

Sanat eğitimi sadece yaratıcı bir kişiliğin gelişimini desteklemekle kalmayıp, aynı zamanda insanlarda özgüven duygusu, çevresindeki çirkinliklerden rahatsız olabilen duyarlı bir kişilik, çalışmaya ve çabaya saygı duyan, iş bölümü yoluyla grup içinde sorumluluk almasına, doğa ve kültür değerlerine sahip çıkma anlayışı, sorumluluk sahibi bir kişilik geliştirmeyi de amaçlamaktadır (Gel, 1994, s. 43-44).

Toplumların, iyi ve kötü olanı birbirinden ayırt edebilme becerisi gelişmiş, estetik algı düzeyleri yüksek bireylere ihtiyacı vardır. Bireyler nitelikli seçimleriyle toplumu katkı sunabilirler. Bu ihtiyacı karşılamaya yönelik en etkili yol bireylerin sanatla eğitilmesidir.

Olumsuz yönlü sosyal değişim ve eğitim sisteminde yer alan problemlerin tek etkileneni değerler değildir. “Eğitim anlayış ve sisteminden kaynaklanan zayıflık ve ayrılıkların yanı sıra toplumumuzdaki kentsel ve yöresel yaşamın ekonomik ve kültürel farklılıkları, sürekli değişen sosyoekonomik ortamın oluşturduğu toplumsal değişimler vb. sanatın toplumda yaygınlaşmasını engellemektedir” (Elmas, 2010, s. 178).

Güzel olana yönelik bir seçim, iyi olanı tanımlayan özellikler taşınmalıdır. İyi olmayanın güzel olması, güzel olmayanın nitelikli olması mümkün değildir. Sanat eğitimi kişilerin güzel seçimler yapabilmelerini için iyi olanı görmeyi öğretebilmelidir. İyi olmak ahlaklı olmayı, etik davranabilmeyi, değerlere sahip olmayı gerektirmektedir. Bireylerin etik yönlerini güçlendirmek sanat eğitiminin hedefleri içerisinde yer almaktadır. İyi olma düşüncesi teoride kaldığı sürece anlamsız, pratiğe dönüştükçe faydalı olabilen bir düşüncedir. Güzel olanı keşfetmeye çalışırken, iyi olanı kılavuz alan yüreklerin etik olanla bağdaşmayan seçimlerde bulunma olasılığı azdır.

Sanat bireylerin duygusal yönlerini güçlendirir, ruhsal niteliklerini geliştirir. Sanat eğitimi bireylerin ruhsal ve duygusal gelişim üzerindeki olumlu etkisiyle ayrıcalıklı bir eğitim alanıdır. Değerler eğitimi verimli bir şekilde gerçekleştirmek için, sanat eğitiminin genel eğitim içerisinde en etkili öğrenme alanlarından birisi olduğu söylenebilir.

Görsel sanatlar dersinin toplumsal ve bireysel amaçları içerisinde “Ulusal ve evrensel değerleri tanıyabilme ve anlayabilme bilincini kazandırma” ifadesi yer almaktadır. Sanat eğitimi bireye üyesi olduğu toplumun kültürünü öğrenir. Kültürel değer ve geleneklerine sahip çıkan, sanata ve tarihe saygı duyan ve koruyan insanlar, gelecek nesillere ulaşmasında kültürün aracı olacaklardır. Bir milletin sağlam temeller üzerinde oluşmasında, hayatta kalmasında ve ilerlemesinde maddi ve manevi değerler çok önemlidir. Sanat eğitimi, çocuklara ve gençlere kendi kültürünü tanıtır, öğretir, sevdirebilir, onları bu değerleri yaşatacak ve koruyacak bireyler olarak yetiştirir (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, s. 12).

Farklı kültürlerle ait bireylerin tutumlarını ve değerlerini anlayabilmek için esnek bir bakış açısı geliştirebilmek ve ön yargılardan sıyrılabilme gerekir. Çok kültürlülük eğitim ortak değerleri fark edilmesini sağlar ve küresel düşünebilme becerilerini geliştirir. Sanatın evrensel bir dil olduğu kabul edildiğinde, sanat eğitiminde çok kültürlülük öğretiminin uygulanması öğrencilerin sosyal gelişimine önemli katkılar sağlayacaktır (Yarımca, 2010, s. 9).

Sanat kavramı milletler, kültürler, sosyal ve etnik gruplar arasında bağlayıcı olması yönüyle

farklı bilimsel dinamiklere ve evrensel özelliklere sahiptir. Sanat tarihi insanlık tarihinin can alıcı yönlerini öğrenmemiz açısından önemli bir aracı olmuştur. Sanat kavramı kendi kültürümüzü ve başka kültürleri tanımak ve anlamak konusunda çok önemlidir. Sanat, insanlar arasındaki farklılık ve çelişkileri gidermeye, birliklerini sağlamaya çalışan bir iletişim protokolü olarak görülebilir (Castell'den aktaran Alakuş ve Mercin, 2011, s. 2).

Sanat eğitimi bireylerin dengeli bir kişilik kazanması amacıyla hoşgörülü, duyarlı, sorumluluklarını bilen, iş birliği yapabilen, kendine ve başkalarına saygı duyan kişilikle yetiştirmelerine yönelik hedefleri bulunan bir süreçtir. Bu süreç, okul öncesinden lisansüstü eğitime ve sonrasına kadar uzanan dönemi kapsayan, kişinin hayata yaratıcı ve estetik açıdan bakmasını sağlayan bir eğitim şeklidir (Dilmaç, 2015, s. 302).

İyi bir sanat eğitimi almış olan bireyler, meslek seçimleri ne olursa olsun toplumun ihtiyaç duyduğu kalitede hizmet veren, yaratıcı ve erdemli insanlar olarak var olabileceklerdir.

Hitler Almanya'sında yaşamış ve Nazi toplama kamplarından sağ çıkmış bir okul müdürünün öğretmenlere yönelik mesajı değerler eğitimi açısından oldukça anlamlıdır. Mesaj ahlaki zeminden yoksun bir eğitimin tehlikelerine işaret etmektedir.

“Gözlerim kimsenin görmemesi gereken şeyleri gördü. İyi eğitilmiş mühendislerin yaptığı gaz odaları, iyi eğitilmiş doktorların zehirlediği çocuklar, iyi eğitilmiş hemşirelerin vurduğu bebekler, lise ve üniversite mezunlarının vurup yaktığı insanlar. Bu yüzden eğitimden şüpheleniyorum. Talebimiz şudur: Öğrencilerinizi insan yapmaya çalışın. Çabalarınızın uzman canavarlar ve becerikli psikopatlar yaratmasına izin vermeyin. Okuma yazma ve matematik ancak çocuklarınızın daha insan olmalarına yardımcı olduklarında önemlidir” (Bozan, 2019, s. 558). Aslında değerler eğitiminin önemini vurgulamaktadır.

“Değerler eğitimi Aktepe'ye (2010) göre; soyut kavramlardan oluşan bir yapı olduğundan öğrencilerin içselleştirmesi zordur. Bu nedenle sağlamak istediğimiz değere yönelik eylem odaklı eğitimler vermek önemli olacaktır (s. 10). Değerlerin çocuklara somutlaştırılarak verilebilmesi öğrenmesini kolaylaştıracaktır. Genç (2018) Değer kavramının somutlaştırılmasına imkân verecek zengin etkinlikler içermesi sayesinde görsel sanatlar dersinin değerler eğitiminde önemli rol oynayabileceğini ifade etmektedir (s. 549).

Kuşkusuz, algılanmayan gerçeği sanat olarak görmek, duyu organı olan gözle değil, farklı bir görme biçimi olan ruhun aklıyla kavrama ve görme yeteneğini gerektirmektedir. Görsel zekânın öğrenmeye yönelik avantajları ve görsel sanatlar dersinin etkinlik açısından sahip olduğu zenginlikler göz önünde bulundurulmalıdır. Bu sayede görsel sanatlar dersinin,

değerler eğitimine yönelik sahip olduğu olanaklar daha iyi anlaşılacaktır.

Öğretim programlarında yer alan kök değerler Meb görsel sanatlar öğretim programına (2017) göre; dostluk, dürüstlük, adalet, öz denetim, sevgi, saygı, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverliktir (s. 4). Bu değerler, öğrenme ve öğretmede hem bağımsız olarak hem de ilgili alt değerler ve diğer temel değerlerle birlikte dikkate alındığında gerçekleşecektir.

Seçimlerinde niteliğe önem veren toplumların, gelişim yönü ve hızı ideal olana doğrudur. Sanat eğitiminin değer kazandırmaya elverişli karakteri göz ardı edilmemelidir. Uygun yöntem ve tekniklerle gerçekleştirilebilecek sanat eğitimi, değerler eğitiminde önemli kazanımlar elde edilmesini sağlayabilir.

2.4. Değerler Eğitimi Yaklaşımları

Değerler eğitiminin birden fazla yaklaşımı vardır. Bu yaklaşımlar eğitim kurumlarında değerlerin öğretiminde izlenmesi gereken farklı yöntemleri ifade etmektedir. Bu yaklaşımların tümü, insan zihninde arzu edilen değerlere ilişkin hem bilişsel hem de duyuşsal farkındalık yaratmayı ve daha sonra bu farkındalığı davranışa dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Değer eğitimi yaklaşımlarında: Değerler insanlara en etkili ve kalıcı şekilde nasıl öğretilir? Soruya verilen cevaplar değer eğitimi yaklaşımlarının ortaya çıkmasını sağlamıştır (Candan, 2013, s. 37). Kohlberg (1975) ve Wynne (1986) değer eğitimi hakkında yaklaşımları literatürde önemli bir yere sahip olmaktadır. Kohlberg ahlaki muhakemeyi ortaya koyan ilk kişi olmuştur. Hikâyeler aracılığıyla bireylerin ahlaki yargılarını ortaya koymaya çalışmıştır (Yiğittir ve Öcal, 2010, s. 118). Değerlerin bireysel ahlaki tercihlere dayandığını ve değişmeyen sıralı ve hiyerarşik bir bilişsel ve gelişimsel aşamadan geçtiğini açıklamış ve bir ahlaki gelişim teorisi önermiştir. Kohlberg farklı psikolojik bakış açılarının, ahlak eğitiminin ve alternatif öğretim yöntemlerinin kullanılması gerektiğini savunmuştur. Araştırmanın bu bölümünde değer eğitimine yönelik aşağıda yer alan yaklaşımlar açıklanmaktadır.

2.4.1. Değer Telkini Yaklaşımı

Bu yaklaşımda toplumun benimsediği ortak değerler bireylere aktarılır. Öncelikle hangi aktivite sırasında, aktiviteden hangi değerlerin elde edildiğine dair bir program geliştirilir ve bu programa göre yinelemeler yapılarak istenilen değerler aktarılır. Bu yaklaşımda, öğrenene aktarılacak değerler hakkında yeterince söz söylenip gösterilirse kişinin istediği

gibi davranacağına inanılması yaygındır (Akbaş, 2004). Bu yaklaşımın temel dayanağı öğrencilere kalıcı ve sürekli değerlerin aşılmasıdır. Bu yaklaşımda öğrencilere; istenilen değerleri pekiştirme, keşfetme, farkındalık, canlandırma ve modeller yoluyla teşvik edilerek kazandırılması için çaba gösterilir (Fernandes, 1999, s. 4). Bu yaklaşım gösterme, açıklama, soru sorma ve tekrarlama gibi yöntemleri kullanır ve öğretmen merkezlidir. Öğretmen, değer eğitiminde kullanılan materyallerin planlanması, geliştirilmesi ve öğrenciye sunulmasında temel görevini üstlenir. Öğretmen öğrencinin derslerdeki performansını izler ve anında geri bildirim vererek öğrenciye rehberlik eder (Senemoğlu, 2004).

Telkin yaklaşımı olabilecek değerlerin belirlenmesi, değer düzeylerinin belirlenmesi, davranışsal hedeflerin belirlenmesi, uygun yöntemlerin seçilmesi, seçilen yöntemlerin uygulanması ve sonuçların değerlendirilmesine yönelik yaklaşımını listelemiştir. Yaklaşımın etkili bir şekilde çalışması için bu süreç adımlarını takip etmek önemlidir. Bu yaklaşımda öğretmenler, ebeveynler veya onlara yakın olan kişiler çocukların yalan söylememesi, ödevlerini zamanında yapması, ebeveynlere karşı yüksek sesle konuşmaması gibi davranışları kazandırması sağlanmalıdır (Dilmaç, 2007, s. 36). Bunun yanında telkin yaklaşımının daha çok ergenlik öncesi çocuklarda etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bunun nedeni; Ergenlik döneminde insanlar yetişkinler olmadan tek başlarına hayatta kalabileceklerini kanıtlama eğilimindedir. Ayrıca gençler, gençlik yıllarında yetişkinlerin sosyal organizasyonuna katılmak ve sorumluluk almak isterler (Bacanlı, 2006, s. 51). Bu nedenle telkin yaklaşım uygulanacaksa ergenlik öncesi dönem tercih edilmelidir. Telkin yöntemine dayalı öğrenmede öğrenciler, ebeveynlerinin veya öğretmenlerinin talimatlarını pasif bir şekilde dikkate alan, sorularına cevap veren ve buna göre davranışlarını değiştiren bireyler olarak kabul edilmektedir.

2.4.2. Değer Analizi Yaklaşımı

Bu yaklaşım, Piaget ve Kohlberg'in bilişsel düşünme ve karar verme aşamalarına ilişkin çalışmalarından ortaya çıkmıştır (Yazıcı, 2006, s. 499-522). Bu yaklaşımda toplumsal olaylar doğrudan ya da farklı hikâyeler üzerinden ele alınmakta ve neden-niçin-nasıl sorularına yanıt aranmaktadır. Olaylardaki benzer ve farklı olaylar mantıksal olarak analiz edilerek incelenir. Çeşitli değerlendirmeler sunulur, makul sonuçlar çıkarılmaya çalışılmaktadır. Bu yaklaşımın amacı öğrencilerin rasyonel, bilimsel düşünen, karşılaştıkları sorunlara değerlere göre çözüm bulan bireyler olmalarını sağlamaktır. Konular mantıksal bir çerçeve içerisinde toplumsal değerlere dikkat edilerek ilgilenilmektedir (Aktepe ve Aktepe,

2009, s. 20-21). Piaget çocukların oyunlarını gözlemleyerek insanların düşünme becerilerini geliştirmeleri gerektiğine karar verirken Kohlberg, çocuklara ahlaki ikilemler içeren durumlar sunarak ve her durumda nasıl tepki vereceklerini sorarak muhakeme yetilerini test etmiştir. Kohlberg, çalışmalarında başkaları tarafından ahlaki değerlerin yaratılamayacağı sonucuna varmıştır. Değerler bireyin bilişsel gelişim düzeyine göre şekillenir ve insanın akıl yürütmesi sonucu oluşur (Dönmez ve Yazıcı, 2008, s. 227-228).

Değer analizi yaklaşımına etraflıca bakıldığında telkin etme yaklaşımına benzerliği düşünülür ancak bu yaklaşımın en önemli noktası bireyin değer kavramları üzerine bilimsel araştırma yapmaya yönlendirilmesidir. Değer analizi sürecinde öğrencilerin iyi-kötü, doğru-yanlış kavramları ve istenilen sonuçların ortaya çıkma olasılığı üzerine düşünceleri sağlanarak ahlaki bir düşünce ortaya çıkarılması istenmektedir. Daha sonra durum analiz edilerek bir tartışma yapılır ve sonuçlar değerlendirilerek bir karara varılır (Tahiroğlu, 2014, s. 343).

2.4.3. Değer Açıklama Yaklaşımı

Değer açıklama yaklaşımı, Sidney Simon ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşım, telkine dayalı değer öğretiminin etkinliğini kaybettiği varsayımı üzerine geliştirilmiştir. Bu aynı zamanda belirginleştirme yaklaşımı olarak da bilinir. Telkin yoluyla öğretilmesi günümüz şartlarında oldukça zor hale gelmiştir. Günümüzde var olan değerleri öğretmek yerine, insanlar kendi değer yargılarını oluşturmaya başlamış, bireylerin belirlediği değerleri açıklayan bir yöntem kullanılmaya başvurulmuştur (İşcan, 2007, s. 45-46).

Bu yaklaşıma göre gençler ebeveynler ve öğretmenlerin yanı sıra televizyondan, yazılı medyadan, akran gruplarından, filmlerden ve sanat dünyasındaki yıldızlardan da etkilenmeye başlamıştır. Rol model sayısının artması nedeniyle gençler karar vermede bocalıyor ve iyi bir seçim yapma sürecini öğrenememektedir. Kendi değerlerini geliştiremeyen gençler, karar alma sürecinde başkalarından etkilenmektedir (Bacanlı, 2006, s. 34). Değer açıklama yaklaşımında ana amaç ise insanların kendi duygu ve düşüncelerinin farkına varmalarını sağlanmak ve kendi değerlerini belirlemeye yardımcı olmaktadır. Öğretmenlerin görevi öğrencilerin kendi değerlerini belirlemelerine rehberlik etmektir. Bu yaklaşımda birey seçimler yapar, seçimleriyle kendini geliştirir ve kendini gerçekleştirme yolunda ilerlemesi durumu söz konusu olacaktır (Akbaş, 2004, s. 100).

2.5. Değer Öğretimi

Değer öğretimi yaklaşımında temel amaç bir eğitimcinin ilk aşamada doğru ve yanlış öğrencinin anlayıp uygulayabildiği şekilde öğrenebilmesidir. Büyüyen bir çocuğun nesneleri ve tutumları öğrendiği değerlendirme süreci, gelişim süresiyle orantılıdır. Bu nedenle eğitimcinin bir sonuca varmadan önce çocuğun ahlaki yargılarını gözlemlemesi gerekir. Ancak öğrenci, değerlendirmenin en yüksek noktası ile uyum sağlamayı öğrenebilmelidir (İşcan, 2007, s. 35). Değerlere dayalı bu öğretim yaklaşımı tüm sınıf düzeylerinde ve okul düzeylerinde kullanılabilir. Ancak alıştırmalar öğrencilerin yaş farklılıklarına ve değer yargılarına göre yapılmalıdır. Bu yöntemde çözüme ulaşmaktan ziyade çözüme nasıl ve neden ulaşıldığı önemlidir (Şen, 2007, s. 19).

2.6. Ortak Değerler ve İlgili Açıklamalar

Değerler toplumun aynasıdır. Toplumlarda kabul edilen normlar ve inançlar kişiler arası ilişkiler yoluyla aktarılır. Bu aktarım ilk olarak ailede başlar ve okulda devam eder. Bireyin karakterini oluşturan değer sistemi olgunlaşırken, bu değer aktarımının eksiksiz olarak gerçekleşmesi çok önemlidir. Ailede başlayan bu değer eğitim süreci okulda da devam etmektedir. Ailenin çocuğa aktardığı değerlerin okulda verilen değerlerle paralel olması çok önemlidir. Çünkü toplumun kabul ettiği ortak değerlerin bütünleşerek gelecek nesillere tam olarak ulaşması gerekmektedir. Ulaşan bu değerler davranışlara dönüşür ve ortak değerler de bireyin davranışlarını şekillendirme noktasında önemli bir paya sahiptir (Özkartal, 2009, s. 63).

İnsanlar, güçten yararlanmak ve kendilerini korumak için bir araya gelerek toplumun temeli oluşturmuşlardır. Başlangıçta insanların ihtiyaçlarını karşılamak, güçlü olmak ve kendilerini korumak için bir araya gelmesiyle oluşan toplum, zamanla birtakım değerler yaratmışlardır. Dolayısıyla toplumun ifade ettiği anlam da değişmeye başlamıştır. “Çünkü insanların bir araya gelmesiyle oluşan toplumu, birtakım kolektif değerler olmuştur” (Yılmaz, 2009, s. 110). Bu değerlere ortak değerler denilmektedir. Ortak değerler, gündelik yaşamı tanımlayan, hatta düzenleyen değerler olarak kabul edilmektedir (Kurtde, 2009, s. 1). Çok genel düzeyde ortak değerler, bir toplum veya grubun varlığı, birliği, işleyişi ve devamı için toplum çoğunluğunun doğru kabul ettiği ve uyulması gerekli görülen temel ilkelerdir (Özgökb, 2011, s. 12).

Ortak değerler sosyal yapının bir parçasıdır. Birey çevresini algılamaya başlar başlamaz, toplumun hangi davranışları iyi, doğru, kötü ve yanlış olarak değerlendirdiğini öğrenmeye başlamaktadır. Toplumda barış ve refahın yaratılması, kaos ve karmaşa ortamının durdurulması için ortak değerler son derece önemlidir. Ortak değerler, belirli bir toplumun normları olarak kabul edilerek o toplumda yaşayan tüm insanların ortak anlayışıyla gelişmektedir. Bu değerler toplumun doğasını şekillendiren ve toplum üzerinde derin etki yaratan değerleri yansıtmaktadır (Özkartal, 2009, s. 62-63). Ortak değerler sayesinde bireyler, toplumsal çatışmaları azaltan ve toplumun devamlılığını sağlayan ortak davranışlar sergileyebilirler. Bir başka deyişle amaç, bireyleri ortak değerlerin olduğu bir topluma kazandırmaktır. Çünkü birey, sosyal bir varlık olarak, yaşadığı topluma uyum sağlaması bir ihtiyaçtır, bir zaruret içermektedir (Özkan, 2011, s. 333-344).

Kısacası ortak değerler, toplumu tanıma ve tanımlamada kullanılan kriterler olarak kabul edilmektedir. Aynı ulusal çerçevedeki herkes kabaca aynı değerleri öğrenmektedir. Yani toplumların farklı değerleri var olmaktadır. Toplumların farklı değerlere sahip olması normaldir (Jacobsen, 2001, s. 353). Toplumların birbirinden farklı ortak değerlere sahip olmasındaki en temel etkenlerin başında ise millî duygular yer almaktadır. Millî duygular o ülkenin temel değerlerini şekillendirmektedir ve bu noktada her toplumun farklı milli değerleri oluşmaktadır.

2.7. Millî Değerler

Milli değerler bir milletin önemli unsurlarından biri olmasına rağmen toplumun ayakta kalmasında bireylerin var olma sebebi dahi olabilmektedir. Yani milletin oluşturduğu değerler sistemi milletlerin kimliğini ortaya koyan önemli unsurlardan biridir. Sosyolojik boyutta değer sistemi, ulusun ve bireylerin amaçlarını, hedeflerini ve sosyal-kültürel olaylara tepkilerini yansıtarak aktif olarak çalışmaktadır (Eroğlu, 2008, s. 204). Bu sistemin ortaya koyduğu milli değerlerin ortak bir kısmı ise milletlere özgüdür. Ortak dil, tarih, kültür, bayrak gibi pek çok değer bir milletin temsilini ve değerlerini temsil etmektedir (Karaçanta, 2013, s. 108). Bu bilgiler ile paralel olarak Özen'de Milli değerlerin oluşumunun tarihle örtüştüğünü, bir milleti diğer milletlerden ayıran özelliklerin (dil, din, yaşam tarzı, mitoloji, değerler, gelenek ve görenekler tutumları) milli kültürü oluşturan temel unsurlar olduğunu ve milli değerlerin temelini oluşturduğunu belirtmektedir (Özen, 2014, s. 64). Veyis ise Milli değerleri, milli şuurun oluşturduğu ortak duygu ve düşünceler olarak tanımlamıştır. Milli değerleri bayrak sevgisi, devlet sevgisi, vatan sevgisi, bağımsızlık ve milli tarih anlayışı

olarak sınıflandırılmıştır (Veyis, 2018, s. 144).

2.8. Türk Milli Kültüründe Değerler Eğitimi

Halstead ve Taylor (2000) değerleri; nesneler, insanlar, fikirler, durumlar ve eylemler hakkında iyi, kötü, arzu edilen, istenmeyen vb. gibi yargıları oluşturan normlar ve ilkeler olarak ifade etmektedir. Artık değerler bireysel ve toplumsal düzeyde etki göstermektedir. Bireysel ve toplumsal değerlerin oluşmasında deneyimler önemlidir. Toplumun bir arada yaşadığı savaşlar, mücadeleler, kıtlıklar, kuraklıklar, felaketler, zaferler vb. toplumsal değerlerin oluşmasında etkili olmaktadır. Türk tarihindeki bu ve benzeri olaylar, Türk halkının ortak değerler etrafında birleşmesine olanak sağlamıştır.

Dört bin yıllık kültür geçmişine sahip olan Türk insanının değerleri; dili, örf ve adetleri, dini, kanunları, düşüncesi ve olaylara karşı özel davranışlarından oluşmaktadır (Kafesoğlu, 1998). Türk insanının zengin bir değerler geçmişine sahip olması, değerleri gelecek kuşaklara aktarma konusunda çeşitli fırsatlardan yararlanmasına olanak sağlamıştır. Bunlar şiirler, ninniler, destanlar, türküler, edebi kaynaklar, atasözleri, oyunlar gibi ifade edilebilir. Bir Türk çocuğu, doğduktan sonra diz üstünde sallanarak ninni ve türkülerle, çocuklukla birlikte günlük hayatta atasözleri ve deyimlerle, sohbetlerde destan ve hikâyelerle değerleri öğrenerek büyümektedir. Bu durum geçmişten günümüze kadar devam etmiştir. Çocuklarda kimlik duygusunu oluşturmak, vatan ve millet sevgisini kazandırmak, ahlaki değerlerimizin aşılması için sözlü kültürümüzden yararlanmak çok önemlidir (Arıcı ve Er, 2017).

2.9. Türk Devletlerinde Değerler Eğitimi

Değerler eğitimi geçmişten günümüze Anadolu coğrafyasında ve Türk dünyasının başka yerlerinde de benzer şekilde uygulanmıştır. Sovyet rejimi Orta Asya'daki Türk devletlerini işgal ettiğinde Türk halkının ortak değerlerini oluşturan unsurları bastırmaya çalışmıştır. Aslında tarih ve milli bilincin oluşması açısından önemli olan Sakalar, Hunlar ve Göktürkler gibi eski Türk devletleri, Sovyet Kazakistan (Korkmaz, 2017) ve Sovyetler Birliği kontrolündeki diğer Türk devletlerinde tarih ders kitaplarında yer almamıştır. Ancak milli değerler dolaylı olarak ve toplum içinde ele alınmıştır. Türk devletleri bağımsızlığını kazandığında değerler ders kitaplarında yer almıştır. Hatta Türk ülkeleri bağımsızlıktan sonra diğer ülkelerle ilişkiler kurmuş ve ana dil, milli tarih, milli coğrafya gibi ülkenin kültür ve değerlerini anlatan yeni ders kitapları hazırlanıp yayınlamaya başlamıştır (Savaş, 2009).

Özellikle edep eğitimi ve din eğitimi gibi başlıklar altında süreç yürütülürken, amacı değerlerin geliştirilmesine hizmet etmek olmuştur. Aslında edep eğitimi ve din eğitimi esas itibariyle değer eğitiminden ayrı olmamıştır (Yıldırım, 2019). Ne kadar farklı konular çalışılırsa çalışılsın temelde hareket noktaları değerlerin bulunması, geliştirilmesi ve pekiştirilmesi şeklinde ifade edilebilmektedir.

Sovyet Rusya döneminde Orta Asya'daki Türk devletlerinde milli değerler örgün eğitimde yer almasa da ailede ve toplumda milli ve manevi değerler olabildiğince gayri resmi olarak aktarılıyordu. Böylece Türkler, yaklaşık 70-80 yıllık esaret döneminde milli kimliklerini ve kültürel birliklerini korumayı başarmışlardır. Aşağıda Türk devletlerinde değer eğitimi çalışmalarının örgün eğitim içindeki durumu kısaca değinilecektir.

2.9.1. Azerbaycan'da Değerler Eğitimi

Sovyet yönetimi altındaki Azerbaycan'da milli ve dini değerler yerine evrensel ve Homo Sovyeticus'u (Sovyet insanı/Sovyet modeli) öne çıkarılmaya çalışılmıştır. Rusya'da 1980'li yıllarda başlayan Glasnost (açıklık) ve Perestroika (yeniden yapılanma) politikalarıyla ülkenin kuzey kesiminde maddi ve manevi değerlere dönüş başlamıştır. Özellikle 1991 yılında bağımsızlığını kazanan Azerbaycan, Rusya'nın baskısından rahatsızlık duyarak yüzünü Türkiye'ye çevirmiştir. Bu süreç sayesinde ülkede milli ve manevi değerleri teşvik edecek okullar açılmıştır (Musayev, 2010). Azerbaycan eğitim sisteminde okul öncesi dönemden itibaren milli ve manevi değerlerin öğretilmesi amaçlanmaktadır (Ergün, 1997). Azerbaycan'da değer eğitimi diye doğrudan bir ders veya uygulama olmamaktadır. Bunun yerine değer eğitimi diğer derslerde dolaylı olarak ele alınmaktadır.

Azerbaycan'daki okul öncesi eğitim kurumlarında kahramanlık ve vatanseverlik üzerine oyunlar oynatılmakta; devlet marşı ve değerler öğretilmektedir (Agamalyev, 1999). Azerbaycan Cumhuriyeti ilkokul müfredatında yer alan "Hayat Becerileri" dersinin amaçlarından biri de doğruluk, dürüstlük, adalet, insan sevgisi, şefkat gibi manevi değerlerin önemi üzerinde durulmuştur (İbrahimoglu ve Şan, 2018). Değerler eğitimi çerçevesinde din eğitiminin etkili olduğu söylenebilir. Değer yargılarının ağırlıklı olarak ders kitaplarında kullanılan yazılı metinlerde yer aldığı tespit edilmiştir (Savaşkan, 2017). Azerbaycan tarihi dersinin amacı öğrencilere çeşitli milli bilgi ve değerleri kazandırmaktır, ancak bu amaçlar ortaokul düzeyinde daha da ön plana çıkmaktadır (İbrahimoglu ve Şan, 2018).

2006 yılında onaylanan ulusal müfredat (Milli Kurikulum), milli geleneklere, doğaya, ahlaki

ve manevi değerlere sahip insanların eğitime vurgu yapılmıştır (Azerbaycan Milli Kurikulumu, 2006). Ulusal müfredatta (Milli Kurikulum), hızla gelişen çağın süreçlerini, sorunlarını ve eğilimlerini anlamak için kişinin, aile, toplum ve ülke çıkarlarını temel alan ulusal ve evrensel insani değerleri benimsemesi varsayılmaktadır (Urfa, 2019). İbrahimoglu ve Şan (2018) tarafından Azerbaycan Cumhuriyeti genelinde ilk ve temel eğitimin genel amaçlarının incelendiği araştırmada milli manevi değerlerin nispeten düşük olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Sadıgov (2010) Azerbaycan eğitim sisteminde ahlak/karakter eğitiminin evrensel değerlere odaklandığını savunmuştur.

2.9.2. Kazakistan'da Değerler Eğitimi

Kazakistan'ın uzun süre Rusya egemenliği altında yaşaması, Kazak Türklerinin milli eğitim sisteminin gelişmesini olumsuz etkilemiş, bu durum ortak kültür paylaştığı diğer Türk cumhuriyetleriyle dil ve kültür birliği bağlarının zayıflamasına neden olmuştur (Kaplankıran, 2017). Bağımsızlığını ilan ettikten sonra Kazakistan, 1992 yılında Eğitim Kanunu'nu ve 1993 yılında Yüksek Öğrenim Kanunu'nu hazırlayarak eğitim sürecinde reform yapmaya başlamıştır (Savaş, 2009).

Rusya'nın kontrolü altına giren Kazakistan halkı, değer eğitiminde geleneksel yöntemleri kullanmıştır. Kazakistan'ın bağımsızlığından bu yana okullar aracılığıyla değerler eğitiminin verilmesine yönelik çabalar sarf edilmektedir. Bu bağlamda derslerde ve ders kitaplarında değerlere yer verilmektedir. Kazakistan'da matematik ortaöğretim müfredatının spesifik hedeflerinden biri "Evrensel değerleri esas almak", diğeri ise "Kazak halkının ve Kazakistan'da yaşayan diğer etnik grupların iletişim kültürünü öğrenebilecek, tarihlerine, kültürlerine, geleneklerine ve diğer değerlerine saygı duyabileceklerdir (Özkaya, 2021). Bu hedefler değerlerin matematik gibi derslere de yerleştirildiğini göstermekte ve öğrencilerin değerler konusunda gelişimini teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Kazakistan'ın eski Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev "Kazak edebiyatına odaklanıp onun içindeki milli değerlerimizi yakalarsanız, gençleri beşikten itibaren eğitebilirsiniz" diyerek değerler eğitiminin Kazak edebi ürünlerindeki yerini ve önemini vurgulamıştır (Zhıyenbayev, 2017). Kazak ders kitaplarında da milli değerler teması açıkça vurgulanmaktadır. Ayrıca vatanda birlik ve beraberlik duygusuyla yaşamının gerekliliğine ilişkin mesajlar, vatan için mücadelenin önemine, milliyetçiliği yaşamının gerekliliğine ve vatan kavramının anlamına da değinmektedir (Yılmaz ve diğerleri, 2017). Kazak edebiyatı

ile Rus dili edebiyatı ve Kazakistan'da okutulan edebiyat kitaplarının evrensel ve bireysel değerlerinin çokluğunun, milli ve dini değerlerle karşılaştırıldığında önemli olduğu tespit edilmiştir (Kanagatova ve Arslan, 2021).

2.9.3. Özbekistan’da Değerler Eğitimi

Sovyet ulusu yaratma politikası yürüten Sovyet Rusya rejimi, diğer Türk ülkelerinde olduğu gibi Özbekistan'da da geleneksel eğitim sürecine müdahale etmiştir. Birlik içerisindeki söz konusu farklılıkları ortadan kaldırmak ve birleşik bir Sovyet insan modeli yaratmak ana hedef haline getirilmiştir (Çelebi, 2020). Özbekistan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının hemen ardından etno-kültürel değerlere önem verilmeye başlanmıştır (Muhammadsıdıkov, 2015). Özbekistan'da değer eğitimi konusunda doğrudan bir çalışma bulunmamaktadır. Ancak eğitim kurumlarında değerlerin aktarımı din eğitimi şeklinde gerçekleşmektedir. Ortodoks ve Protestan vatandaşların, üniversite ve ortaöğretim düzeyinde eğitim alabildikleri merkezlerde güvenli bir teolojik eğitimi verilmektedir (Muhammadsıdıkov, 2015). Bu şekilde dini değerlerin gelişmesi teşvik edilmektedir. Ayrıca insanlar kendi içerisinde geleneksel yöntemlerle değerler eğitimi yürütmeye devam etmişlerdir.

2.9.4. Türkmenistan’da Değerler Eğitimi

Türkmenistan’da Orta Asya'daki diğer Türk ülkeleri gibi uzun yıllar Sovyet egemenliği altında yaşamıştır. Sovyet iktidarı, Sovyet milleti yaratma politikası izlediği için Türkmenlerin milli değerlerini genç nesillere aktarmalarını engellemiştir. Moskova, Türkmenistan'da özgün Türkmen değerleri yerine Rus dilini ve kültürünü teşvik etmiş, milliyetçi hareketleri yasaklamıştır (Kuru, 2002). Modern ve Sovyet değerleri çoğunlukla okullarda öğretilmekteydi. Bu dönemde eğitim faaliyetlerinde yenilik ve modernleşme hareketi başlamıştır. Yenilik hareketi, Usûl-i Cedid okullarının kurulmasıyla başlamıştır. Bu okullar Türkmen kültürünün ve yenilikçi hareketlerin gelişmesinde en önemli merkezlerden birisi haline gelmiştir (Aşırov, 2021). Böylece evrensel değerleri yükselten modernleşme süreci başlamıştır. Ayrıca İslami değerlerin geleneksel Türkmen kültürünün içinde bulunmasından ve ulusal yeniden doğuşun bir parçası olarak görülmesi nedeniyle Türkmenistan hükümeti İslam kültürünün yükselişini desteklemiştir (Kuru, 2002).

Türkmenistan'da özel bir değer eğitimi dersi bulunmamaktadır. Okullarda öğretilen birçok derste değerlere yer verilmektedir. Örneğin Türkmenistan'daki coğrafya müfredatının temel amacı; genç neslin vatanseverlik ruhuyla yetiştirilmesi olarak ifade edilmektedir (Aladağ, 2018). Değer eğitimi okul ortamında ve sosyal yaşamda da gerçekleştirilmektedir. Değer eğitimi sürecinde medya araçlarından da yararlanılmaktadır (Kuru, 2002).

2.9.5. Kırgızistan'da Değerler Eğitimi

Kırgızistan çeşitli kültürel unsurları birleştiren bir yapıya sahiptir. Bu bağlamda dini-kültürel unsurları korumaya ve geliştirmeye çalışan Kırgızistan'ın dini değerler açısından renkli bir niteliğe sahip olduğu söylenebilir (Pay ve Klavuz, 2009). Sovyet döneminde, Orta Asya'nın diğer Türk ülkelerinde olduğu gibi, ulusal benlik ve kimliğin korunması düşüncesi nedeniyle dini değerleri aktaran eğitim ve öğretim faaliyetleri resmen yasaklanmıştır.

Yine diğer Türk devletlerinde olduğu gibi Kırgızistan'da da Ceditçilik hareketi Ruslara karşı milli bir uyanış başlangıcı olmuştur. Çoğu Türkistan aydınının desteklediği Ceditçilik hareketi, Türkistan halkının ortak değerlerini oluşturan Türk-İslam temalarını ön plana çıkarmış ve zamanla Ceditçilik, milli ve dini temellere dayanan, hayatın her alanını kapsayan toplumsal bir hareket haline gelmiştir (Kadyrov, 2014). Kırgızistan bağımsızlığının ardından milli ve dini değerleri öne çıkaran eğitim faaliyetlerine başlamıştır. Ama doğrudan değer eğitimi adı altında olmamıştır. Değerler eğitimini din, tarih eğitimi ve kültür çalışmalarıyla gerçekleştirmeyi amaçlamışlardır. Dini değerler okullarda din dersleri ile yüksek öğretimde ise ilahiyat fakülteleri, İslam bilimleri bölümleri ve İslam üniversiteleri gibi kurumların çatısı altında verilmektedir.

Ancak yeterli düzeyde oldukları söylenemez. Burada Kırgızistan'da din eğitiminin okullarda değil, okul dışında, cami kurslarında veya medreselerde yapıldığını belirtmekte yarar olacaktır (Yılmaz, 2008). Tarih konusundaki çalışmalar okul ortamlarında gerçekleştirilmektedir. Ayrıca 2004 yılında okullarda Adep Sabağı (ahlak dersi) adında bir dersin uygulanmasına geçilmiştir (Topchubaev, 2021). Bu ahlak dersi kapsamında içeriğin yanı sıra kültürel değerler, yaşlılara saygı ve insana karşı sorumluluk; bunlar arasında iman ve ahlakın önemi, yardımseverlik, aile, anne-babaya saygı, selamlaşma gibi değerler yer almaktadır (Akramova, 2000).

2.9.6. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Değerler Eğitimi

İngiliz işgalinden önce Kıbrıs'ta yaşayan Türklere dini ve milli değerler geleneksel yöntemlerle öğretilmiştir. Bu süreçte özellikle camiler, tekkeler ve medreseler informal eğitim olarak etkin olmuştur. İngiliz işgali sırasında öğrenme süreci ve içeriğine ilk başta doğrudan müdahale olmamıştır. Ancak 1935 tarihli Maarif Kanunu ile durum değişmiş ve müfredat içeriğinin tanımı başta olmak üzere tüm eğitim süreci İngiliz kontrolü altına alınmıştır (Atalay, 2004). Kıbrıs'taki Barış Harekâtı (1974) ile okulların yönetimi ve öğretimin içeriği Türklerin kontrolüne geri dönmüştür. Bu tarihsel süreçte yaşanan değişim, eğitim sürecinde verilen değerleri ve bu değerlere yönelik araştırmaları da derinden etkilemiştir. Bu bağlamda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) yaşadığı tarihsel sürecin eğitim sistemini ve eğitim içeriğini doğrudan etkilediğini belirtmek gerekir. Bu durumun etkisi değer yargılarına da yansımıştır. İnnalı, Pehlivan ve Aydın (2017) tarafından yapılan araştırmada ders kitaplarının çoğunda evrensel değerlerin yer aldığı tespit edilmiş olup barış sürecinde toplumun barış isteyen bireyler yetiştirme hedefiyle ilişkilendirilmiştir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti eğitim sisteminin değerler eğitimiyle ilgili doğrudan bir uygulaması bulunmamaktadır. Değerler eğitimi din kültürü, sosyal bilgiler ve Türkçe gibi farklı ders içeriklerinde verilmektedir. Bu durum sadece bir ders için geçerli değildir, her derste yer almaktadır. Mesela Türkçe ders kitaplarına bakıldığında değerler açıkça görülmektedir (İnnalı, Pehlivan ve Aydın, 2017). KKTC Milli Eğitim Kanununa (1985) göre ders kitaplarının Kıbrıs Türk toplumunun geliştirmek istediği insani değerleri de yansıtması amaçlamışlardır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler; özsaygı, sorumluluk, saygı, farklılıklara karşı hoşgörü, sevgi, çevreyi koruma, vatanseverlik, kültürel duyarlılık, kültürel hoşgörü, gönüllü hizmet, demokrasiye önem verme, bilinçli tüketim ve çevreyi koruma gibi değerler yer almıştır (KKTCMEVK, 2016).

2.9.7. Türkiye'de Değerler Eğitimi

Türkiye'de değer ve değerler eğitiminin diğer Türk devletlerine göre daha yoğun olduğu söylenebilir. Tezler, kitaplar ve makaleler başta olmak üzere ciddi akademik araştırmalar yapılmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı da bu durumu önemli görmekte ve çalışmalarını desteklemektedir. Millî Eğitim Bakanlığı'nın değer eğitimi konusunda yürüttüğü araştırmaları iki ana başlık altında toplamak mümkündür; değer değerlendirmeleri ve programlarda değer temelli derslerdir.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilen programların çoğunlukla amacı iyi insan ve iyi vatandaş yetiştirmek olan değerleri barındırdığı görülmektedir. Özellikle 2005 yılında yapılandırmacı yaklaşımla oluşturulan programlarda değerler programların ana unsuru olmuştur. 2005 yılı programlarında amacı ülke genelinde değer eğitiminin uygulanması olan değer eğitimi ve değer eğitimi yöntemleri konularında başlıklar açılmıştır. 2018 programları beceri ve değerlere dayanmaktadır. Hazırlanan programlar çerçevesinde öğrenciler için ders bazlı değer ve beceri sonuçlarının elde edilmesi amaçlanmaktadır. Bu durum Millî Eğitim Bakanlığı eğitiminin bilişsel düzeyden duyuşsal ve psikomotor düzeye doğru ciddi bir değişim geçirdiğini göstermektedir (Çalışkan ve Yıldırım, 2023).

Millî Eğitim Bakanlığı, değer eğitimi kapsamında öğrencilere değer temelli derslerin verilmesini istemektedir. Türkiye Cumhuriyeti tarihinden muhasebatı-ı dinîye, malumatı-ı vataniye, yurt bilgisi, milli bilinç, tarih, coğrafya, milli tarih, milli coğrafya, vatandaşlık eğitimi, vatandaşlık bilgisi, din bilgisi gibi derslerde değerlerin yer aldığı görülmektedir. Ayrıca diğer derslerde de değerlere örtülü olarak yer verilmektedir. Aslında 2018 programı ile kök değerler uygulanmaya başlanmıştır. Kök değerler saygı, sevgi, vatanseverlik, dürüstlük, yardımseverlik, sorumluluk, sabır, öz kontrol, dostluk ve adalet şeklinde belirlenmiştir. Ders çıktıları ve ders kitabı içeriği bu kök değerler göz önünde bulundurularak tasarlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı ortaöğretim ana bölümünde oluşturulan bir ekibin kök değerlerine yönelik hazırlanan değerler eğitimi etkinlik kitabı, eğitim kurumlarında yürütülen değerler eğitimine büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İl ve ilçelerin milli eğitim müdürleri, hatta okullar bile değerler eğitimi konusunda özel çalışmalar yürütmektedir. Bunlardan en yaygın olanı ayın değeri, erdemli bir insan vb. çalışmalardır. Ayrıca yükseköğretimde her lisans müfredatında değerler eğitimi derslerine yer vererek geleceğin öğretmenlerini bu konuda yetiştirmek istenilmektedir. Çeşitli üniversitelerde değerler eğitimi için açılan yüksek lisans programları hem akademik hem de uygulamalı olarak alana büyük katkı sağlamaktadır.

BÖLÜM III

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

3.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Özkartal'ın (2009), kültürel çalışmalarımızın bir parçası olan destan şiirlerinin öneminin vurgulanması ve değerlerin sürekliliğinin sağlanması amacıyla "İlköğretim Sanat Etkinlikleri Dersinde Dede Korkut Destanı'nın Milli Değerlerin Kazanılmasına Etkisi" tez çalışması yapılmıştır. Destan konularının sanat eğitimi müfredatında yer almasının önemli olduğu, çünkü kişinin kültürel kimliğinin farkında olması, geçmişine sahip çıkması, toplumun gelenek ve göreneklerini tanıması, kültürel değerleri tanıması ve korunmasını sağlaması gibi avantajlar sağladığı değerlendirilmiştir.

Bozok'un (2010), "İlköğretim 8. Sınıf Görsel Sanatlar Dersinde Milli Değerlerin Kazanılmasında Milli Bayramlarımızın Etkisi" tezi, insanların birliktelik duygusunu geliştirmek, millî değerlerin önemini aktarmak amacıyla yapılmıştır. Araştırma deney ve kontrol grubu oluşturularak 8. sınıftan 54 öğrenci ile yürütülmüştür. Görsel Sanatlar dersinde farklı öğretim yöntemleriyle öğretilen Çanakkale Savaşı Hikâyelerinin, öğrencilerin bilişsel model ve tutumları anlamalarını ve kazanmalarını, edindikleri bilgi ve tutumların kalıcılığını olumlu yönde geliştirmiştir. Görsel sanatlar dersi ve diğer derslerde drama yoluyla öğretim yöntemlerinin geliştirilmesi ve derslerin amaçlarına göre tasarlanıp planlanması halinde yararlı ve faydalı olacağı önerilmiştir.

İnanç'ın (2023), "Görsel Sanatlar Dersinde Değer geliştirme Yaklaşımlarıyla Vatanseverlik Değerinin Kazandırılmasına Yönelik Bir Araştırma" adlı çalışmasında görsel sanatlar dersi kapsamında değer geliştirme yaklaşımlarının vatanseverlik değerinin geliştirmesinde etkisinin olup olmadığını, varsa ne düzeyde olduğunu belirlemeyi amaçlamıştır.

Araştırmanın çalışma grubu 7. sınıf düzeyinde 35'er mevcutlu iki şube ile yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda görsel sanatlar dersinde değer geliştirme yaklaşımlarını içeren deneysel çalışmanın vatanseverlik ve vatanseverlik tamamlayıcı değerlerinin gelişimine katkıda bulunduğu görülmüştür.

Erol ve Gültekin'in (2011), "Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının Kazanımlarında Yer Alan Değerlerin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" adlı araştırması, güzel sanatlar dersi öğretim programında yer alan değere ilişkin kazanımların dersin öğretmenlerinin görüşlerine göre incelenmesini amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 30 görsel sanatlar öğretmeni oluşturmuştur. Çalışmada üç bölümlü bir anket kullanılarak veri toplanmıştır. Çalışma sonucunda iş birliğine, sevgiye, saygıya, sorumluluğa, dürüstlüğe, başarıya, güvene, paylaşmaya, vatanseverliğe, adalete, gurura, hazırlığa, zevke, çalışkanlığa, saflığa, hoşgörüye, doğruluk ve geleneksel değerler için grup çalışmaları yeterli kabul edilmiştir. Sunumlara verilen yanıtlarda dayanışma, evrensellik ve uyum sağlama değerlerinin aktarılması konusunda yeterli çalışma yapıp yapılmadığına ilişkin algıların net olmadığı fark edilmiştir. Öğretmenin değerler eğitimindeki rolü, öğrencilere yol gösterici ve rol model olması gerektiği, programda olması gereken değerlerin sevgi, saygı, hoşgörü ve paylaşma olduğu konusunda görüş birliğinin olduğu tespit edilmiştir.

Halıçınarlı ve Düz (2011), "Görsel Sanatlarda Değer Eğitimi" başlıklı özette sanatın yüzyıllar boyunca insanların düşünce ve değerlerini etkilediğini ve bu değer yargılarından etkilendiğini savunmuştur. Sanat eğitiminde bireylere değerlerin kazandırılmasının önemli olduğu vurgulanmıştır.

Taşkesen, Çığır ve Kanat (2012), "Sanat Eğitimi Alan ve Almayan Lise Öğrencilerinin Erdem Etiği Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma" adlı çalışmada, sanat eğitimi alan öğrenciler ile almayan öğrencilerin erdem etiği düzeyleri arasında farklılık olup olmadığını ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda okul türüne göre öğrencilerin erdem etiği düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Ayrıca görsel sanatlar ve spor lisesi öğrencilerinin sınıf değişkenine göre karşılaştırılmasında, sınıf değişkenine bağlı olarak her iki okul türünde de anlamlı farklılıklar gözlemlendiği ortaya çıkmıştır.

Balay ve Kaya (2014), "Eğitim Fakültesinde Okuyan Öğretmen Adaylarının Ahlaki Değer Yönelimleri" adlı araştırmanın amacı geleceğin öğretmenlerinin ahlaki değer yönelimlerini ortaya çıkarmak ve farklı değişkenlere göre incelemektir. Araştırmada sınıf öğretmenliği, ahlak bilgisi ve din kültürü öğretmenliği ile görsel sanatlar ve müzik eğitimi bölümlerinde

öğrenim gören 242 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda adalet, sadakat ve saygı boyutlarında düşük; güven, dürüstlük, cesaret ve zarafet boyutlarında ise ortalama düzeyde olduğu saptanmıştır.

Kanat (2014), “Sanat Eğitimi Alan Üniversite Birinci Sınıf Öğrencilerinin Değer Eğilimlerinin Belirlenmesi” adlı araştırması, sanat eğitimi alan öğrencilerin değer alışkanlıklarının çeşitli değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin ortaya çıkarılması amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin, öğrenim gördükleri lise türüne göre temel insani değerler alt boyutlarına göre aldıkları derslerde anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya çıkmıştır. Cinsiyete göre değer eğilimlerine bakıldığında, erkek öğrencilerin güç alt boyutunda puan ortalamalarının yüksek olduğu, kız öğrencilerin ise hazcılık ve güvenlik alt boyutunda puan ortalamalarının yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Sanat eğitimi alan öğrencilerin temel insani değerlerin güvenlik alt boyutunda aldıkları puanlarda öğrenim gördükleri kuruma göre anlamlı farklılık bulunmuştur.

Dilmaç (2015), “Değerlerin Kazandırılmasında Sanat Eğitiminin Rolü” adlı çalışmasında sanat eğitiminin fertlerde değerler sisteminin meydana gelmesini mümkün kıldığını belirtmiştir. Sanat eğitimi sebebiyle öğrencilerin değer gelişiminin istenilen seviyeye ulaşması için yapılandırmacı öğretim yöntemlerinin vurgulanması ve kullanılması gerektiğini fark etmiştir.

Ünver (2015), “Sanatın ve Sanat Eğitiminin Değer Oluşturmada Yeri ve Önemi” adlı çalışmasında, sanat eğitiminin adına has ilkelerinin bulunduğu ve bu nedenle eğitimin her alanına dahil edilmesi, yetkin sanat öğretmenlerinin yetiştirilmesi ve toplumun sanatsal değerini yükselten, yetkin eserlerle tanıtıcı ortamlar yaratılması gerektiğini açıklamıştır.

Öztürk ve Dilmaç’ın (2016), “Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı çalışması, 14 ilden 70 resim öğretmenin katılımıyla düzenlenmiştir. Tutum ölçeği kullanılarak toplanan bilgiler betimsel analize ve tahmine dayalı istatistiklere tabi tutulmuştur. Araştırma sonucunda öğretmenlerin değer eğitimi tutum puanlarında mezun olunan okul türü, yapılan iş türü, meslek yaşı, devam eden eğitim durumu ve sıklığına göre anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya çıkmıştır. Derslerde değer eğitiminin uygulanması; mezuniyet düzeyi ve okulda değer eğitiminin uygulanma sıklığına göre farklılaşma tespit edilmiştir. Ayrıca okullarda değer eğitimi uygulayan öğretmen sayısının artmasıyla birlikte değer eğitimine ilişkin tutum puanları azalmakta; değerler eğitiminin sınıflarda uygulanma sıklığı arttıkça değerler eğitimi tutum puanlarının da arttığı saptanmıştır.

Dilmaç ve Topuz (2017), “Erken Çocukluk Döneminde Değerlerin Öğretilmesinde Sanat Eğitiminin Rolü” adlı çalışmasında çocuğun kişiliğinin gelişiminde sanat eğitiminin çok önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Sanat eğitimi kişinin duygusal ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılayan bir alan olduğunu, aynı zamanda birey üzerinde duyarlılaştırma ve ahlaki açıdan olumlu etki yaratmanın iyi bir yolu olduğunu savunmuşlardır.

Mercin ve Diksoy (2017), “Değerler Eğitiminde Görsel Sanatların Yeri” adlı çalışmasında 2013 yılında güncellenen Güzel Sanatlar dersi (1-8) müfredatını ve değer eğitiminde sanatın rolünü analiz etmeyi hedeflemişlerdir. Araştırmalarında sanatın doğasında birçok değeri barındırdığını fark etmişler ve bu değerlerin öğrencilere bireysel olarak veya gruplar halinde farklı yöntemler kullanılarak aktarılmasını belirtmişlerdir. Sanat ve görsel sanatlar dersinin daha özgün ve yaratıcı etkinlikleri ve uygulama yöntemleriyle diğer derslere göre değer eğitimi açısından daha ilgi çekici olduğunu fark etmişlerdir. Görsel sanatlar dersi müfredatında; "Görsel iletişim ve tasarım" çalışma alanının kazanımları; özgüven, iş birliği, özsaygı, vatanseverlik, duyarlılık, iş birliği; "Kültürel miras" öğrenmede empatiyi, sadakati, farklılıklara saygıyı, hoşgörüyü, dostluğu içerir; "Sanat Eleştirisi ve Estetik" çalışma alanında hoşgörü, saygı ve adalet gibi değerlerin öğrenilebileceği saptanmıştır.

Bayrak'ın (2018), “İlköğretim 7. Sınıf Görsel Sanatlar Dersinde Kurtuluş Savaşı Konulu Eserlerin Milli Değerlerin Kazandırılmasına Etkisi” adlı tez çalışması deney ve kontrol grubu oluşturularak, 7. sınıf düzeyinde toplam 50 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Analiz neticesinde öğrencilerin milli değerleri kazanma düzeyleri ve milli değerlere karşı tutumları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Kurtuluş Savaşına ait eserlerin mesleki analiz yöntemiyle incelenmesinin, öğrencilerin milli değerleri kazanmalarına olumlu etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Genç (2018), “Görsel Sanatlar Eğitiminde Kök Değerler” adlı çalışmasında, Amacı, görsel sanatlar dersi müfredatında değer eğitime ve kök değerlerin ifade edilmesine ne kadar yer verildiğini bulmayı amaçlamıştır. Sonuç olarak; 2006 yılında ilköğretim görsel sanatlar dersinin öğretim programında değer eğitime ilişkin kazanımlarda en çok vurgulanan kök değer; sorumluluk, 2013 yılında görsel sanatlar müfredatının kök değerler saygı ve sevgi, 2017 yılında görsel sanatlar dersi öğretim programında en çok vurgulanan kök değer ise saygı olduğu saptanmıştır.

Öztürk (2021), “ortaöğretim görsel sanatlar dersinde değerler eğitime ilişkin öğretmen tutumları: bir karma yöntem araştırması adlı tez çalışmasında Sivas ilinde görev yapan görsel sanatlar öğretmenlerinin dersinde değerler eğitime ilişkin tutumları cinsiyet, kıdem, görev

yaptıkları okul türü, medeni durumu, öğretmenlerin mezuniyetleri ve öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili kurs-seminerlere katılma durumları değişkenleri dahilinde incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın bulgularında öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumları üzerinde cinsiyet değişkeninin, medeni durum değişkeninin, okul türü değişkeninin ve mezuniyet değişkeninin bir etkisi olmadığını ifade etmiştir”.

Özkemahlı (2019), “2. kademe Görsel Sanatlar Dersi Öğretmenlerinin Değerler Eğitiminin Etkileri Üzerine Görüşleri: Samsun İli Örneği” adlı tez çalışmasında görsel sanatlar dersinin açık ve örtük olarak öğrencilere öğretmeye çalıştığı değerlerin, öğrencilere kazandırılıp kazandırılmadığını ve değer öğretimi sırasında ortaya çıkan sorunlara görsel sanatlar öğretmenlerinin görüşleri de dikkate alınarak bakmak, çözüm önerileri sunmak amaçlanmaktadır. Değer kazanımı yüksek ve değer kazanımına örtük öğrenme katkısı olan bir görsel sanatlar dersi değer kazanımına uygun olduğu tespit edilmiştir. İlaveten sürekli eğitimin yetersiz olması, lisans eğitiminde değer temelli müfredat içeriğinin olmayışı, saatlik dersler, sınıf ve atölye ortamlarının yetersiz olması gibi sorunların da olduğu kaydedilmiştir.

Akdoğan (2019), “İlkokul Görsel Sanatlar Dersinde Değerler Eğitiminin Öğrenci Çalışmalarına Yansıması Üzerine Durum Çalışması” adlı tez çalışmasında amacı, öğrencilerin değerler eğitiminin güzel sanatlar dersi öğrenci çalışmalarına yansımaları gözlemlemek, öğretmenlerin değerler eğitimi hakkındaki görüşlerini öğrenmek ve böylece değerler eğitiminin öğrencilere katkısını keşfetmektir. Araştırmada veriler 150 öğrenci ile 13 sınıf öğretmeninden görüşme formuyla toplanmıştır. Alınan bilgilerden yola çıkarak okulda verilen değer eğitiminin öğrencilere etkisinin çok önemli olduğu ancak okulda alınan eğitimin yanı sıra değer eğitiminin ailede küçük yaşta başladığı, okul ve çevre ortamında pekiştirildiği sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda değer eğitiminde öğretmenin sadece sınıfta değil her zaman değerleri sahiplenerek iyi bir model olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bayır (2019), “9. ve 10. Sınıflara Ahlak Eğitimi Vermede Görsel Sanatların Etkisi” adlı tez çalışmasında ortaöğretim öğrencilerine ahlaki değerlerin görsel sanatlar yoluyla kazandırılmasının, değerlerin kazandırılmaya çalışıldığı değer eğitimi ile etkili sonuçlar vermede diğer alanlara göre daha başarılı olacağını ifade etmiştir. Araştırma neticesinde öğrencilerin tutum ve davranışları görsel sanatların ahlak eğitimine olumlu etkisi olduğunu ortaya koymuştur.

Dilmaç (2019), “Değer Aktarımında Görsel Sanatlar Dersinin Etkinliğine İlişkin Öğretmen Görüşleri” adlı tez çalışmasında sanat dersinin ilköğretim öğrencilerine değerlerin kazandırılmasındaki etkililiğine ilişkin öğretmenlerin görüşlerini ortaya koymaya

çalışmıştır. Araştırma sonucunda 5 farklı tema ortaya çıkmıştır. Bunlar; "değer aktarımında görsel sanatlar dersinin rolü, değer aktarımı sürecinde görsel sanatlar dersinin diğer derslerden farklı yönleri, görsel sanatlar dersinde değer aktarımında kullanılan yöntem ve tekniklerin kullanımının etkisi, görsel sanatlar dersinin öğrencilerin tutum ve davranışlarına değer aktarımı, görsel sanatlar dersinin öğrencilerin ahlaki gelişimine katkısı" gibi temalar ortaya çıkmıştır.

Eryılmaz'ın (2019), "İlköğretim Görsel Sanatlar Dersinde Türk Sanatı Eğitiminin Milli Kültür Değerlerinin Kazanılmasına Etkisi" adlı tez çalışması deney ve kontrol grubu oluşturularak, 6. sınıf seviyesinde 60 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonucunda, Türk sanat eğitiminde uygulanan deney grubundaki öğrencilerin milli değerlerin edinilmesine yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuş; Klasik eğitim alan karşılaştırma grubu öğrencilerinin kazanım öncesi ve sonrası milli değer tutum puanları arasında anlamlı bir fark bulunmazken; deney ve kontrol gruplarının milli kültürel değerlere yönelik ön tutum puanlarının neticesine göre, iki grubun uygulama öncesi tutum puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmazken; uygulama sonrasında deney ve kontrol gruplarının milli kültürel değerlere yönelik son tutum puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu saptanmıştır.

Taymur'un (2019), "Güncellenen Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının Değerler Eğitimine İlişkin Kavramları Öğretmedeki Etkisi Üzerine Öğretmen Görüşleri" adlı tez çalışması, değer eğitimi ile ilgili kavramların sınıf ve atölye ortamında uygulanabilirliği, uygulanması, ortaya çıkan sorunlar ve çözüm önerileri ortaya koymayı hedeflemiştir. Araştırmada 60 görsel sanatlar öğretmeniyle görüşme formlarına dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular içerik analizi yöntemi kullanılarak işlenmiştir. Çalışmada görsel sanatlar dersi, değer eğitimi ile ilgili kavramlara dayalı olarak oluşturulması ve öğretmenlere ait bir kılavuz kitabı olarak hazırlanması gerektiği sonucuna varılmıştır.

3.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Guirdy (2006) tarafından yapılan çalışmada dört farklı gruba yer verilmiştir. Bu gruplardan iki tanesi deney grubunu oluşturmaktadır. Gruplar Amerika'da yaşamına devam eden siyah ve beyaz ırktan olan öğrencilerden oluşmaktadır. Bu gruplara bir ay süren ahlak eğitimi programı uygulanmıştır. Sunulan eğitim programlarında değerler eğitimiye yönelik çeşitli

yaklaşımlardan yararlanılmıştır. Eğitim programı sonunda yapılan ölçüm, değer öğretimi/değer edinimi konusunda ırksal bir farklılık olmadığını göstermiştir.

Kropp (2006), tarafından yapılan araştırmada, ahlaki gelişim programı sonucunda grup katılımcılarının sorumluluk düzeylerinin artıp artmadığı araştırılmıştır. Uygulama programı sonucunda elde edilen sonuçlar, uygulama programının katılımcıların sorumluluk düzeyinde anlamlı düzeyde etkili olduğunu göstermiştir. Bu çalışmada etkililiğini test eden grupla birlikte insani değerler eğitimi programına katılan öğrencilerde sorumluluk davranışını geliştirmenin, kendileri ve sevdiklerine karşı sorumluluk almanın insani değerlerin önemli bir kriteri olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla yukarıda belirtilen konuların incelenmesine ve öğrencilerin katılımının sağlanması insani değerlerin kazanılma sürecini doğrudan etkilediği anlaşılmıştır.

Perry ve Wilkenfeld (2006), uygulanan değer eğitimi programı sonucunda öğrencilerin sorumlulukları artırılmaya çalışılmıştır. Sonuçlar doğrultusunda, uygulanan eğitimin öğrencilerin değerleri kazanımlarında etkili olduğunu göstermiştir.

Lamberta (2004), araştırmaya deney grubunda 8, kontrol grubunda 8 olmak üzere toplam 16 öğrenci katılmıştır. Çalışmaya, tedaviye yanıt veren bir çocuk psikiyatristinin yanında geceyi geçiren 12 ila 18 yaşları arasındaki 52 çocuk katılmıştır. Deney grubuna dört seans değerler eğitiminden oluşan bir program uygulanmıştır. Deney grubuna uygulanan eğitim programının amacı katılımcılara 12 değeri kazandırmaktır. Elde edilen sonuçlara 12 değer kazandırılması hedeflenmiştir. Elde edilen bulgulara dayanarak özgürlüğün değerine ilişkin önemli bir bulgu elde edilmiştir.

Germine (2001), sekizinci sınıf ilköğretim öğrencileriyle bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bir deney grubunda değerler eğitimi programı uygulanmış ve programın öğrencileri kendilerine ve çevrelerindekiilere saygı düzeyinde bir değişikliğe neden olup olmadığına yönelik ilişki düzeylerine bakılmıştır. Araştırmaya katılan deney grubunun almış olduğu değer eğitimi programının hem kendilerine olan saygı düzeylerinde hem de çevrelerine olan saygılarında artış olduğu tespit edilmiştir.

Hunt (1981), İnsani değerler eğitim programlarının arkadaşlık, sorumluluk, çalışkanlık ve empati gibi öğrenci davranışları üzerinde etkili olup olmadığı araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar değer eğitimi programının etkili olduğunu göstermiştir.

Meaney (1979), İlkokul öğrencilerine yönelik değer eğitimi programı uygulayarak özgüven, kendini ifade etme ve özgüven gibi değerleri aşlamaya çalışılmıştır. Değerler eğitimi

programı altı hafta sürmüştür. Bu çalışmanın sonucunda öğrenci davranış ve tutumlarında dikkate değer değişiklikler ortaya çıkmıştır.

Refshauge (2004), “Values in NSW Public Schools” adlı araştırmada NSW devlet okullarındaki değerler eğitime odaklanılmıştır. Değerlerin sınıfta, okulda ve toplumda öğretilmesine yönelik bilgiler sunulmuştur. Örneğin; değerler yalnızca sınıflarda değil aynı zamanda daha geniş bir okul ve buna ait topluluktaki tüm davranışları ve kararları etkilemiştir. Öğrenciler, okul topluluğu üyeleri tarafından kendilerine sağlanan iyi rol modellerini takip ederek temel değerleri içselleştirmişler. Değerler öğretilmesine, kapsamlı ve çok yönlü bir yaklaşımın sonucunda okul yaşamının her yönü hakkında bilgi veren temel değerlerdir. Değer eğitiminde toplumsal ve okul eğitiminin sonuçları üzerinde durulmuştur.

Angela Prencipe and Charles C.Helwing (2002), “The Development of Reasoning about the Teaching of Values in School and Family Contexts” adlı araştırmalarında; okul ve aile ortamında farklı değerlerin öğretilmesinde çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin düşünce süreçleri incelenmiştir. Bu araştırmanın amacı farklı değerler ile toplumsal çevre arasındaki ilişkileri, değer eğitime ilişkin değerlendirmeleri, düşünsel süreçleri ve değer eğitiminin devletçe düzenlemelerini araştırmıştır. İncelenen bu değerler; adalet gibi toplumsal değerleri yansıtan temel değerler, önyargı ve ırkçılığı ortadan kaldırma çabaları, daha soyut siyasi ahlaki değerler, karakterle ilgili ahlaki değerler, vatanseverlik ve dini değerler olmak üzere farklı türlerden oluşmaktadır. Bu değerler ahlak eğitimi literatüründe tanımlanan değerleri temsil edecek şekilde seçilmiştir. Dört ayrı grubun entelektüel süreçleri ve yargıları değerlendirilmiştir. Yaş grupları arasında 8, 10, 13 yaşındakiler ve üniversite öğrencileri yer almıştır. Bu yaş grupları, çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik döneminde değerler eğitimi anlayışlarının nasıl geliştiği hakkında bilgi edinmek amacıyla seçilmiştir. Çalışmada incelenen değerler 6 gruba ayrılmıştır. Ahlaki değerler refah veya adalet, haklar vb. meseleler doğrudan ilgili ahlaki değerler, insanın refahı veya hakları ile bireysel kişilik veya karakterlere ilişkin değerlerden oluşan ahlaki karakter değerleri, karakter özellikleri ile ilgili ahlaki olmayan karakter değerleri, siyasi ahlaki değerler, vatanseverlik gibi diğer siyasi değerleri de içeren geleneksel siyasi değerler ve dini değerler olmak üzere altı gruba ayrılmıştır.

Bernard Barker (2002), “Values and Practice: History Teaching 1971-2001” adlı araştırmasında Bir tarih öğretmeni ve eğitimci olarak kariyeri ve yaşamı ışığında, son 30 yılda yaşanan ideolojik çalkantıların o yıllarda sınıflarda kullanılan değer ve ilkeleri nasıl şekillendirdiğini araştırmıştır. Bu makale, savaş sonrası dönemin hoşgörülü ve ilerici

insanlığını 1970'lerin iç siyasi tartışmalarıyla karşılaştırmaktadır. Ayrıca postmodern ikilemi kabul eden ve yeni yaklaşım ve yöntemlere yanıt veren tarih öğretmenlerinin kendilerini ahlaki gerileme ve standartların düşmesinden dolayı suçlu bulduklarını da açıklamaktadır. Thomas Greenfield ve Alasdair MacIntyre'nin dürüst değerlerin ve bilginin doğasını tanımaya yönelik çalışmaları Rhodes Boyson, Sheila Lawlor ve Melanie Phillips'in çalışmaları ile karşılaştırılabilir. Milli Tarih Müfredatı, seviye hedeflerinden dolayı, yerleşik düzeni tehdit etmesi gibi görünen sınıf içi tartışmaları sonlandırmaya yönelik tutarsız bir bürokratik prosedür olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir. Teksas'taki araştırmalar, bu standart yöntemin anlamaktan ziyade "kabul edişi" teşvik ettiğini ve öğrenme ve öğretmeyi engellediğini göstermektedir. Beth Shalom Holokost Merkezi'ne yapılan bir ziyaret sonucunda, etkili tarih öğretiminin kaçınılmaz tartışmalar nedeniyle ne kadar gölgelendiğinin ve hedeflere, değerlendirmelere, testlere karşı aşırı güvenmenin etkili tarih öğretimini nasıl anlamsız hale getirdiğinin bir örneği sunulmuştur.

Kevin Ryan, Karen E. Bohlin (1999), "Building Character in Schools" adlı kitaplarında Amerika'daki genç karakterlerin gelişiminden bahsetmiştir. Hem Ryan hem de Bohlin öncelikle etik ve karakter eğitimi alanında çalışmışlardır. Gençlerin karakter gelişimine odaklanan bu eserler aynı zamanda değer eğitimi ve öneminden de bahsetmiştir. İdealizmin beklentilerin yerini aldığını, insanların günlük hayattaki hayal kırıklıklarını, geleneksel rol modellerinin sunumunu çalışmalarında dile getirmişlerdir. Pek çok gencin ebeveynlerinden gerçekleri öğrenmeye çalıştıklarını söylemişlerdir. Çocuğun karakterinin gelişiminde okulun ve ebeveynlerin rolünü vurgulamışlardır. Çocuklara karakter eğitimi konusunda rehber olmak istedikleri görülmüştür.

Howard Kirschenbaum (1995)'un, "Okullarda ve gençlik ortamlarında değerleri ve ahlaki geliştirmenin 100 yolu", "100 Ways to Enhance Values and Morality in Schools and Youth Settings" adlı çalışmasında ahlak eğitimi, yurttaşlık eğitimi ve değer eğitiminden bahsetmiştir. Çağdaş değerler eğitiminin yanı sıra vatandaşlık eğitiminin de öneminden bahsetmiştir. Öğrencilerin yurttaşlık bilinci ve ahlaki değerler de dahil olmak üzere değerli eğitim becerilerini geliştirmek için araştırmalar yapmıştır. Geleneksel değerleri aşılamanın yanı sıra, modern değerlerin öğrencilere test edilmiş yöntemlerle aktarılabilceğini, öğrenci ve öğretmenlerin bunu kendi belirlediği 100 stratejiyi kullanarak yapması gerektiğini belirtmiştir. Modern değer eğitiminin çeşitli tekniklerini test etmiştir. Yazar bu çalışmada Amerika'da farklı karakter eğitimi türlerini ortaya koymuştur. Amerika'da son 200 yıldır çeşitli karakter eğitiminden bahsedilmiştir. Değer eğitiminin bugüne kadar dört önemli çıkış

noktası olduğunu belirterek; değer yeterliliği, karakter eğitimi, vatandaşlık eğitimi ve ahlak eğitimi olarak tanımlamıştır.

Lickona Thomas (1992) "Karakter Geliştirme, Okullarımızda Saygı ve Sorumluluk Nasıl Öğretilir?", "Educating for Character How Our Schools can Teach Respect and Responsibility?" başlıklı araştırmasında; Okullarda ahlak ve değer eğitiminden bahsetmiştir. Okullarda üst düzeyde ahlak ve karakter eğitimi verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Okul yönetiminin ve velilerin karakter eğitimi, ahlak eğitimi ve değerler eğitiminin gerekliliğinin bilincinde olduklarını belirtmiştir. Yazar, ahlaki eğitimin gerekliliğine inanmaktadır. Çalışmasında değerleri tanımlamıştır. Değerleri tartışmaya ve öğretmeye odaklanmıştır. Değerlerin millet, aile ve bireysel mutlulukta önemli bir faktör olduğunu vurgulamıştır. Karakter eğitiminde öğretmenlerin ve ebeveynlerin rollerinden bahsetmiştir. Bu çalışma sayesinde Amerika'nın ahlaki krizine çözüm bulmaya çalıştığı görülmektedir. Çalışmasında değer eğitimi projelerinden bahsetmiştir.

Iris Bomar Whitney (1986) "Tennessee'deki Orta ve Liselerde Değerler Eğitiminin Durumu", "The Status of Values Education in the Middle and Junior High Schools of Tennessee" adlı tezinde Amerikan devlet okullarında değer eğitiminden bahsetmiştir. Whitney'e göre Amerika'nın devlet okulları değerler eğitimi konusunda istikrarsız bir konum içerisinde bulunduğundan bahsetmiştir. Toplumumuzun ahlaki dokusunun çöktüğünü söylemiştir. Toplumun da gençlere okullarda değer ve ahlak öğretilmesi gerektiği konusunda anlaşılmadığını belirtmiştir. Okullarla ilgili bir şeyler yapılması yönündeki baskı, devlet okullarında değerler eğitime olan ilginin yenilenmesine neden olmuştur. Whitney, ahlak eğitimi ve değerler eğitimi konusundaki görüşlerini açıkladıktan sonra değerler eğitiminin farklı durumlarına değinmiştir. Bunlar; çocukların benimsediği değerlerin farkında olmak, yayında bulunan değer sorunlarını tespit etmek ve analiz etmek ve çocukların bildiklerine göre hareket etmek olmuştur. Değerlerin öğretilmesine yönelik yaklaşımdan bahsedilmekte ve bu yaklaşımlar açıklanmıştır. Bu yaklaşımlar; değerleri anlaşılır kılmak, telkin, ahlaki gelişim ve değer analizi olarak açıklamıştır. Araştırmasında öğretmenlerin değer eğitimi programında olmasını istedikleri üç ahlaki değeri veya karakter özelliğini açıklamıştır; dürüstlük, başkalarına saygı ve sorumluluk olarak belirtmiştir.

James Fitzgerald (1983) "Müfredatta Tarih: Hedef ve Değerlerin Tartışılması", "History in the Curriculum: Debate on Aims and Values" adlı çalışmasında tarih eğitimi ve değer eğitiminin hedefleri üzerinde durmuştur. Bu çalışmaya göre; Tarih eğitiminin amaç ve değerlerinin tartışılması iki amaca hizmet ettiğini belirtmiştir. Birincisi, tarihsel araştırmanın

değeri hakkındaki tartışmaların katkısını ortaya koymuştur. İkincisi, müfredatta tarihin değeri ve doğası konusunda kendi konumumuzu ortaya çıkarma fırsatı sağlamak olduğunu belirtmiştir. Tarihin değerini "insanın yaptıklarını öğretmek" olarak belirlemiştir. Tarihsel anlayışın bize ne olduğumuzu veya geldiğimiz yere göre nerede olduğumuzu öğrettiğini açıklamıştır. Öncelikle gençler arasında tarih bilincinin yaratılması gerektiğini döne sürmüştür. Fitzgerald'a göre; toplumsal konulara zaman içinde bakma fırsatını ancak tarih sağlar. İkincisi, tarihsel yöntem sonuç çıkarmada eleştirel düşünmeyi gerektirir ve bu, demokratik vatandaşlığın sorumluluklarını geliştirmede değerli olduğunu aktarmıştır.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın yöntemi, modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması gibi teknikler açıklanmıştır.

4.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılarak durum tespiti yapılmıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılarak durum, konu kapsamında olduğu gibi anlatılmaya çalışılmıştır. Tarama modelleri geçmişte veya halen mevcut olan bir durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan araştırma yöntemleridir. Bu bakımdan araştırma tarama modelinde betimleyici bir nitelik taşımaktadır (Kaptan, 1998; Karasar, 2000). Anket araştırması, büyük gruplara yönelik olarak gruba ait kişilerin bir olgu ve olay hakkındaki görüş ve tutumlarının araştırıldığı, olgu ve olayların açıklanmaya çalışıldığı araştırmalardır. Araştırmacı mevcut durumu detaylı bir şekilde ortaya çıkarmaya çalışır ve durum hakkında detaylı bilgi verir (Karakaya, 2009). Araştırmanın nicel boyutunda “Milli Değerlerin Öğretimine Yönelik Tutum Ölçeği” (MDÖTÖ) kullanılmıştır.

4.2. Evren ve Örneklem

Araştırmada küme örnekleme tekniğinde öncelikle bireylerin ait olduğu grupları yani kümeleri belirlemek amacıyla tabakalı örnekleme kullanılmıştır. Daha sonra örnekleme dahil edilen kümelerden tabakalı örnekleme kullanılarak belirli sayıda birey seçilmiştir. Küme örnekleme tekniğini kullanarak büyük bir şehri önce bölgelere, sonra mahallelere, sonra sokaklara bölebilir, son olarak da bir dizi haneden örnek alabilir ve bu hanelerden

bireyleri seçebiliriz. Görüldüğü gibi küme örneklemede örneklem seçimi en az iki aşamadan oluşmaktadır. Bu nedenle küme örnekleme tekniğine çok aşamalı örnekleme tekniği olarak da isimlendirilmesinin nedeni budur (Rose, 1982, s. 53).

Araştırma evreni, Türk devletlerinde ve Türkiye’deki üniversitelerde okumakta olan son sınıf görsel sanatlar öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise 2022-2023 eğitim öğretim yılında Türk devletlerinde 123 kişi (Türkiye-Gazi Üniversitesi, Azerbaycan-Devlet Pedagoji Üniversitesi, Kırgızistan-Manas Üniversitesi, Kazakistan-Ahmet Yesevi Üniversitesi, Kuzey Kıbrıs-Yakın Doğu Üniversitesi) ve Türkiye’nin 7 farklı coğrafi bölgesinden 198 kişi olmak üzere (İç Anadolu Bölgesi Ankara-Gazi Üniversitesi), (Doğu Anadolu Bölgesi Erzurum-Atatürk Üniversitesi), (Güney Doğu Anadolu Bölgesi Urfa-Harran Üniversitesi), (Marmara Bölgesi İstanbul-Marmara Üniversitesi), (Ege Bölgesi İzmir-Dokuz Eylül Üniversitesi), (Karadeniz Bölgesi Samsun-On Dokuz Mayıs Üniversitesi), (Akdeniz Bölgesi Burdur-Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi) toplamda 321 son sınıf görsel sanatlar öğretmen adayları oluşturmaktadır.

4.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya gönüllülük esasına göre katılacak olan son sınıf görsel sanatlar öğretmen adayları ile online anket formu yapılarak veriler elde edilmiştir. Veri toplama aracı olarak, Çetin tarafından geliştirilen Milli Değerlerin Öğretimine Yönelik Tutum Ölçeği (MDÖTÖ) kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından, 2022-2023 eğitim-öğretim yılının başlamasıyla veriler toplanmıştır. Anketin ilk bölümünde demografik özelliklere ilişkin bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde beşli Likert tipi ölçek, 9’u olumlu, 7’si olumsuz olmak üzere toplam 16 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin puanlanmasında olumlu maddeler “Kesinlikle/kuvvetle katılıyorum”dan, “hiç/asla katılmıyorum”a kadar “5, 4, 3, 2, 1” şeklinde, olumsuz maddeler ise “Kesinlikle/kuvvetle katılıyorum” şeklinde “1, 2, 3, 4, 5” şeklinde tersine puanlanmıştır (Çetin, 2013, s.1736).

4.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde önce veriler ölçek geliştirme makalesinde belirtildiği gibi maddeler ters kodlanmıştır. Veriler ölçek toplam ve iki alt boyutta puanlar toplanarak analiz yapılmıştır. Verilerin normallik varsayımları Kolmogorov Smirnov testi ile değerlendirilmiş ölçek toplam puanının normal dağılım gösterdiği ancak alt boyutların normal dağılım göstermediği

tespit edilmiştir. Normal dağılım gösteren veriler için ikili gruplarda T testi, 2' den fazla olan gruplarda ANOVA testi yapılmıştır. Non parametrik testlerde ikili gruplar için Mann Whitney U, ikiden fazla grup karşılaştırmalarında Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Yaş değişkeni ile ölçek toplam ve alt boyutlarına korelasyon yapılmıştır.

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, veri toplama aracının uygulanması sonucu elde edilen bulgular, araştırmanın amaçları doğrultusunda alt problemlere göre analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

5.1. Türk Devletlerinde Milli Değerlerin Öğretimine Yönelik Tutum Ölçeğiyle Elde Edilecek Veriler ile İlgili Alt Amaçlara İlişkin Bulgular ve Yorum

5.1.1. Türk Devletlerinde görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Cinsiyet” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?

Tablo 1

Cinsiyet Değişkenine Göre Ölçek Toplam ve Alt Boyutlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

		n	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme	Erkek	21	69,19	1453,00	920,0 0	,309
	Kadın	102	60,52	6173,00		
Milli Değerlerin	Erkek	21	59,00	1239,00	1008, 00	,671
	Kadın	102	62,62	6387,00		

Öğretimini					
Değerli Bulma					
Ölçek Toplam	Erkek	21	63,74	1338,50	
	Kadın	102	61,64	6287,50	1034, ,806
					50

Tablo 1’ de görüldüğü üzere cinsiyet değişkenine göre üniversite öğrencilerinin ölçek toplam ve alt boyutlarında kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Cinsiyet değişkenine göre ölçek toplam sıra ortalamalarında en yüksek erkek en düşük ise kadın olduğu saptanmıştır. Milli değerlerin öğretimini önemseme alt boyutunda erkeklerin kadınlara göre sıra ortalamaları daha yüksek olmasına rağmen değerli bulma alt boyutunda kadınların erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Türk devletlerinde okumakta olan görsel sanatlar öğretmen adaylarından erkek öğrencilerin milli değerlere ait tutumları kadınların tutumları arasında sıra ortalama puanı olarak fazla bir fark olmadığı görülmektedir. Sonuç olarak görsel sanatlar öğrencilerin farkındalıkları hemen hemen aynı düzeyde olduğu söylenebilir.

5.1.2. Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Okuduğu Üniversite” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?

Tablo 2

Üniversite Değişkenine Göre Ölçek Toplam ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

		n	Sıra ort.	χ^2	p	Anlamlı Fark
Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme	(Azerbaycan) Pedagoji Üniversitesi	25	61,78			
	(Kazakistan) Ahmet Yesevi Üniversitesi	27	50,70			
	(Kırgızistan) Manas Üniversitesi	28	56,04	10,52	,032	b-d

	(Türkiye) Gazi Üniversitesi	21	82,43			
	(Kuzey Kıbrıs) Yakın Doğu Üniversitesi	22	64,20			
Milli Değerlerin Öğretimini Değerli Bulma	(Azerbaycan) Pedagoji Üniversitesi	25	59,44			
	(Kazakistan) Ahmet Yesevi Üniversitesi	27	54,04			c-d
	(Kırgızistan) Manas Üniversitesi	28	45,27	19,99	,000	b-d
	(Türkiye) Gazi Üniversitesi	21	87,29			
	(Kuzey Kıbrıs) Yakın Doğu Üniversitesi	22	71,84			
Ölçek Toplam	(Azerbaycan) Pedagoji Üniversitesi	25	62,46			
	(Kazakistan) Ahmet Yesevi Üniversitesi	27	50,44			
	(Kırgızistan) Manas Üniversitesi	28	49,16	19,60	,001	c-d
	(Türkiye) Gazi Üniversitesi	21	89,95			
	(Kuzey Kıbrıs) Yakın Doğu Üniversitesi	22	65,32			

Tablo 2’ de görüldüğü üzere üniversite değişkeni ile ölçek toplam ve alt boyutları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur($p<0,05$). Milli değerlerin öğretimini önemseme alt boyutunda Ahmet Yesevi üniversitesi ile Gazi üniversitesi arasında anlamlı fark vardır. Milli değerleri önemseme alt boyutunda sıra ortalamaları dikkate alındığında en yüksek Gazi üniversitesi

en düşük Ahmet Yesevi üniversitesi olmuştur. Milli değerlerin öğretimini değerli bulma alt boyutunda ve ölçek toplamda; Manas üniversitesi ile Gazi Üniversitesi ve Ahmet Yesevi üniversitesi ile Gazi Üniversitesi arasında anlamlı farklılık vardır. Sıra ortalamaları dikkate alındığında Gazi Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrencilerin Milli değerleri önemseme, değerli bulma alt boyut ve ölçek toplam puanları daha yüksek bulunmuştur. Türkiye Cumhuriyeti diğer Türk devletleriyle kıyaslandığında kronolojik olarak ilk kurulan bağımsız Türk devleti olma özelliği taşımaktadır. Bundan dolayı Türkiye'nin başkenti Ankara'da bulunan Gazi Üniversitesi'nde öğrenim gören görsel sanatlar öğretmen adaylarının sıra ortalaması daha yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Moskova'da yapılan darbe girişiminden sonra Türkiye Cumhuriyeti ve Kıbrıs Türk Cumhuriyeti hariç Sovyet Birliği'nin hakimiyeti altında olan Türk devletleri bağımsızlıklarını 1991 yılında ilan etmesiyle aslında elde edilen sıra ortalamaları ile paralellik göstermektedir. Rus hakimiyetinde uzun bir süre yaşayan Azerbaycan, Kazakistan ve Kırgızistan'ın millî değerlerin gelişimini olumsuz yönde etkilediği ve bu durum, ortak kültür paylaştığı diğer Türk Cumhuriyetleriyle olan dil ve kültür birliği bağlarını zayıflattığı düşünülmektedir.

5.1.3. Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Akademik Başarı” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?

Tablo 3

Akademik Başarı Değişkenine Göre Ölçek Toplam ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

		n	Sıra ort.	x ²	p
Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme	Kötü	3	60,50	,991	,609
	Orta	47	66,05		
	İyi	73	59,45		
Milli Değerlerin Öğretimini Değerli Bulma	Kötü	3	19,67	4,36	,113
	Orta	47	62,79		
	İyi	73	63,23		
	Kötü	3	38,67		

Ölçek Toplam	Orta	47	64,23	1,48	,476
	İyi	73	61,52		

Tablo 3’te görüldüğü üzere öğrencilerin akademik başarı durumu ile ölçek toplam ve alt boyutları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Akademik başarı değişkenine göre orta seviyede olan öğrencilerin ölçek toplam puanları daha yüksek olduğu görülmüştür. Milli değerlerin öğretimini önemseme alt boyutunda akademik başarısı iyi olan öğrencilerin sıra ortalamaları düşük, orta olan öğrencilerin ise yüksek olduğu saptanmıştır. Milli değerlerin öğretimini değerli bulma alt boyutunda akademik başarısı kötü olan öğrencilerin sıra ortalamaları düşük, iyi olan öğrencilerin ise yüksek olduğu görülmüştür.

5.1.4. Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Aile ile Yaşanılan Yer” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?

Tablo 4

Aile ile Yaşanılan Yer Değişkenine Göre Ölçek Toplam ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

		n	Sıra ort.	χ^2	p
Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme	Köy	27	63,93	,563	,755
	İlçe	21	66,12		
	Şehir	75	60,15		
Milli Değerlerin Öğretimini Değerli Bulma	Köy	27	60,46	1,45	,483
	İlçe	21	70,52		
	Şehir	75	60,17		
Ölçek Toplam	Köy	27	63,43	1,41	,494
	İlçe	21	69,60		
	Şehir	75	59,36		

Tablo 4’te görüldüğü üzere aile ile yaşanan yer değişkenine göre ölçek toplam ve alt boyutları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Aile ile yaşanan yer değişkeninde milli değerlerin öğretimini önemseme ve değerli bulma alt boyutunda, ilçede aile ile yaşayan öğrencilerin sıra ortalamaları daha yüksek olup şehirde yaşayanların ise daha düşük olduğu görülmüştür. Ölçek toplamda ise ilçe yüksek olurken şehir daha düşük olduğu saptanmıştır.

5.1.5. Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Anne Eğitim” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?

Tablo 5

Anne Eğitim Değişkenine Göre Ölçek Toplam ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

		n	Sıra ort.	χ^2	p
Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme	Okuryazar	7	66,29	4,03	,402
	İlkokul	8	77,31		
	Ortaokul	26	61,37		
	Lise	28	68,54		
	Üniversite	54	56,09		
Milli Değerlerin Öğretimini Değerli Bulma	Okuryazar	7	65,93	6,32	,176
	İlkokul	8	80,06		
	Ortaokul	26	66,42		
	Lise	28	67,91		
	Üniversite	54	53,62		
Ölçek Toplam	Okuryazar	7	65,21	8,33	,080
	İlkokul	8	84,44		
	Ortaokul	26	64,06		
	Lise	28	70,32		
	Üniversite	54	52,95		

Tablo 5’te görüldüğü üzere anne eğitim değişkeni ile ölçek toplam ve alt boyutları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Anne eğitim değişkenine göre milli değerlerin öğretimini önemseme, değerli bulma alt boyutunda ve ölçek toplamda ilkökul mezunu annelerin sıra ortalamaları yüksek, üniversite ise daha düşük olduğu görülmüştür.

5.1.6. Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Baba Eğitim” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?

Tablo 6

Baba Eğitim Değişkenine Göre Ölçek Toplam ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

		n	Sıra ort.	χ^2	p	Anlamlı Fark
Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme	Okuryazar	6	49,25	9,10	,059	
	İlkokul	8	95,38			
	Ortaokul	32	65,59			
	Lise	28	58,13			
	Üniversite	49	57,98			
Milli Değerlerin Öğretimini Değerli Bulma	Okuryazar	6	57,58	4,98	,289	
	İlkokul	8	88,94			
	Ortaokul	32	61,16			
	Lise	28	60,43			
	Üniversite	49	59,59			
Ölçek Toplam	Okuryazar	6	51,33	9,61	,047	b-e
	İlkokul	8	96,56			
	Ortaokul	32	65,77			
	Lise	28	58,89			
	Üniversite	49	56,98			

Tablo 6’da görüldüğü üzere baba eğitim durumu değişkeni ile milli değerlerin öğretime yönelik tutum puanları arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir($p<0,05$). Babası ilköğretim mezunu olan üniversite öğrencilerinin sıra ortalaması puanları daha yüksek bulunmuştur. Milli değerleri önemseme ve milli değerlerin öğretimi değerli bulma alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmamıştır($p<0,05$). Baba eğitim değişkenine göre ölçek toplam ve alt boyutlarında sıra ortalamalarına bakıldığında en yüksek ilköğretim olup en düşük okur-yazar olduğu tespit edilmiştir. Ölçek toplamda ilköğretim ve üniversite eğitim geçmişine sahip olanların arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir.

5.1.7. Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretime Yönelik Tutum Puanlarının “Yaş” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?

Tablo 7

Yaş Değişkeni ile Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretime Yönelik Tutum Puanları Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

	Yaş	Ölçek toplam	M.D. Öğretimi Önemseme	M.D. Değerli Bulma
Yaş	r.	,253	,199	,271
	Sig.	,005	,027	,002
Ölçek toplam	r.		,839	,787
	Sig.		,000	,000
M.D. Öğretimi Önemseme	r.			,363
	Sig.			,000
M.D. Değerli Bulma	r.			
	Sig.			

(N: 123)

Tablo 7’de görüldüğü üzere yaş ile milli değerler öğretimi önemseme, milli değerleri değerli bulma ve ölçek toplam puanı arasında pozitif yönlü, anlamlı zayıf ilişki

bulunmaktadır. Görsel sanatlar öğretmen adaylarının yaşları arttıkça milli değerler öğretimini önemseme, değerli bulma ve ölçek toplam skorlarında yükseliş görülmüştür. Kırgızistan, Kazakistan ve Azerbaycan'ın bağımsızlığını yakın tarihlerde ilan etmesi, çıkan sonuçlarla paralellik gösterdiği görülmektedir.

5.2. Türkiye’de Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Ölçeğiyle Elde Edilecek Veriler ile İlgili Alt Amaçlara İlişkin Bulgular ve Yorum

5.2.1. Türkiye’deki Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Cinsiyet” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?

Tablo 8

Cinsiyet Değişkenine Göre Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme ve Milli Değerlerin Öğretimini Değerli Bulma Alt Boyutlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

		n	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme	Erkek	39	89,74	3500,00	2720,00	,234
	Kadın	159	101,89	16201,00		
Milli Değerlerin Öğretimini Değerli Bulma	Erkek	39	88,55	3453,50	2673,50	,182
	Kadın	159	102,19	16247,50		

Tablo 8’de görüldüğü üzere cinsiyet değişkenine göre üniversite öğrencilerinin milli değerlerin öğretimini önemseme ve milli değerlerin öğretimini değerli bulma alt boyutlarında kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Milli değerlerin öğretimini önemseme ve değerli bulma alt boyutunda sıra ortalamaları erkeklerin düşük olurken kadınların daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 9

Cinsiyet Değişkenine Göre Ölçek Toplamına İlişkin T-Testi Sonuçları

	n	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Erkek	39	59,61	10,53	196	-1,75	,080
Kadın	159	62,69	9,60			

Tablo 9’da görüldüğü üzere cinsiyet değişkenine göre üniversite öğrencilerinin ölçek toplam puanında kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Ölçek toplamda sıra ortalamaları kadınların erkeklere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

5.2.2. Türkiye’deki Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Okuduğu Üniversite” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?

Tablo 10

Üniversite Değişkenine Göre Ölçek Toplam Puanının Tanımlayıcı İstatistikleri

	n	$\bar{X}$	ss
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	28	64,82	10,24
Dokuz Eylül Üniversitesi	25	61,60	9,30
Gazi Üniversitesi	30	63,30	9,31
Atatürk Üniversitesi	28	66,46	8,35
Marmara Üniversitesi	28	61,75	8,06
On Dokuz Mayıs Üniversitesi	30	59,26	11,19
Harran Üniversitesi	29	57,62	9,94

Tablo 11

Üniversite Değişkenine Göre Ölçek Toplam Puanına İlişkin Anova Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	1616,22	6	269,37	2,94	,009	d-g
Gruplar içi	17477,31	191	91,50			
Toplam	19093,54	197				

Tablo 11’de görüldüğü üzere öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite değişkeni ile ölçek toplam puanı arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Atatürk üniversitesi ve Harran üniversitesi arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Sıra ortalamaları dikkate alındığında Atatürk Üniversitesi’nde eğitime devam eden üniversite öğrencilerinin puanları daha yüksek olduğu görülmüştür. Ancak sıra ortalamasında en düşük olan ise Harran Üniversitesi olduğu söylenebilir.

Tablo 12

Üniversite Değişkenine Göre Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme ve Milli Değerlerin Öğretimini Değerli Bulma Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

		n	Sıra ort.	χ^2	p	Anlamlı Fark
Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	28	111,11	10,71	,098	
	Dokuz Eylül Üniversitesi	25	91,68			
	Gazi Üniversitesi	30	108,25			
	Atatürk Üniversitesi	28	121,48			
	Marmara Üniversitesi	28	90,05			
	On Dokuz Mayıs Üniversitesi	30	92,68			
	Harran Üniversitesi	29	80,93			
Milli Değerlerin Öğretimini Değerli bulma	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	28	116,11			
	Dokuz Eylül Üniversitesi	25	101,82			
	Gazi Üniversitesi	30	105,37			

Atatürk Üniversitesi	28	121,41	16,06	,013	d-g
Marmara Üniversitesi	28	98,54			
On Dokuz Mayıs Üniversitesi	30	83,68			
Harran Üniversitesi	29	71,53			

Tablo 12’de görüldüğü üzere öğrencilerin eğitim gördükleri üniversite değişkeni ile milli değerlerin öğretimini değerli bulma alt boyutunda, Atatürk Üniversitesi ile Harran Üniversitesi arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında Atatürk Üniversitesi’nde eğitime devam eden üniversite öğrencilerinin puanları daha yüksektir. Milli değerlerin öğretimini önemseme alt boyutunda anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

5.2.3. Türkiye’deki Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Akademik Başarı” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?

Tablo 13

Akademik Başarı Değişkenine Göre Ölçek Toplam Puanının Tanımlayıcı İstatistikleri

	n	$\bar{X}$	ss
Kötü	1	55,00	
Orta	77	61,28	8,75
İyi	120	62,65	10,50

Tablo 13’te görüldüğü üzere akademik başarı değişkeninde ölçek toplam skorlarına bakıldığında akademik başarısı iyi olan öğrencilerin milli değerler öğretimine yönelik tutum skorlarının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 14

Akademik Başarı Değişkenine Göre Ölçek Toplam Puanına İlişkin Anova Testi Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Gruplar içi	138,83	2	69,41	,714	,491
Gruplar arası	18954,70	195	97,20		
Toplam	19093,54	197			

Tablo 14’ de görüldüğü üzere akademik başarı değişkenine göre ölçek toplam puanında anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 15

Akademik Başarı Değişkenine Göre Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme ve Milli Değerlerin Öğretimini Değerli Bulma Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

		n	Sıra ort.	χ^2	p
Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme	Kötü	1	102,50	1,07	,583
	Orta	77	94,21		
	İyi	120	102,87		
Milli Değerlerin Öğretimini Değerli bulma	Kötü	1	19,50	4,86	,088
	Orta	77	91,25		
	İyi	120	105,46		

Tablo 15’te görüldüğü üzere akademik başarı değişkeni ile milli değerlerin öğretimini önemseme ve milli değerlerin öğretimini değerli bulma alt boyutları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Milli değerlerin öğretimini önemseme ve değerli bulma alt boyutlarında sıra ortalamalarına bakıldığında, öğrencilerin akademik başarısı iyi olanların daha yüksek olduğu görülmektedir.

5.2.4. Türkiye’deki Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Aile ile Yaşanılan Yer” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Olup Olmadığına Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Tablo 16

Aile ile Yaşanılan Yer Değişkenine Göre Ölçek Toplam Puanının Tanımlayıcı İstatistikleri

	N	$\bar{X}$	ss
Köy	28	63,50	9,73
İlçe	49	63,91	8,64
Şehir	121	61,01	10,24

Tablo 16’da görüldüğü üzere aile yaşanılan yer değişkenine göre son sınıf üniversite öğrencilerin ölçek toplam skorlarına bakıldığında ilçe ’de yaşayanların daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 17

Aile ile Yaşanılan Yer Değişkenine Göre Ölçek Toplam Puanına İlişkin Anova Testi Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Gruplar arası	358,90	2	179,45	1,86	,157
Gruplar içi	18734,64	195	96,07		
Toplam	19093,54	197			

Tablo 17’de görüldüğü üzere yaşanılan yer değişkenine göre üniversite öğrencilerinin ölçek toplam puanında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 18

Aile ile Yaşanılan Yer Değişkenine Göre Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme ve Milli Değerlerin Öğretimini Değerli Bulma Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	n	Sıra ort.	x^2	p
Köy	28	110,50		

Milli Değerlerin	İlçe	49	107,23	3,12	,210
Öğretimini	Şehir	121	93,82		
Önemseme					
Milli Değerlerin	Köy	28	105,73		
Öğretimini Değerli	İlçe	49	110,17	3,26	,195
bulma	Şehir	121	93,74		

Tablo 18’ de görüldüğü üzere yaşanan yer değişkenine göre üniversite öğrencilerinin milli değerlerin öğretimini önemseme ve milli değerlerin öğretimini değerli bulma alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Sıra ortalamalarına bakıldığında milli değerlerin öğretimini önemseme alt boyutunda, öğrencinin ailesi ile yaşadığı yer köy olanların daha yüksek olduğu görülmektedir. Fakat milli değerlerin öğretimini değerli bulma alt boyutunda ise öğrencinin ailesi ile yaşadığı yer ilçe olanların daha yüksek olduğu görülmektedir.

5.2.5. Türkiye’deki Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Anne Eğitim” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?

Tablo 19

Anne Eğitim Değişkenine Göre Ölçek Toplam Puanının Tanımlayıcı İstatistikleri

	n	$\bar{X}$	ss
Okuryazar	19	61,78	11,17
İlkokul	57	63,64	8,72
Ortaokul	38	62,81	9,86
Lise	44	60,70	10,81
Üniversite	40	60,82	9,65

Tablo 19’da görüldüğü üzere anne eğitim değişkenine göre ölçek toplam skorlarında ilköğretim mezunu annelerin daha yüksek, lise mezunlarının daha düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 20

Anne Eğitim Değişkenine Göre Ölçek Toplam Puanına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Gruplar arası	308,75	4	77,18	,793	,531
Gruplar içi	18784,78	193	97,33		
Toplam	19093,54	197			

Tablo 20’de görüldüğü üzere anne eğitim değişkenine göre ölçek toplam puanında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 21

Anne Eğitim Değişkenine Göre Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme ve Milli Değerlerin Öğretimini Değerli Bulma Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

		n	Sıra ort.	χ^2	p
Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme	Okuryazar	19	97,13	2,61	,624
	İlkokul	57	108,98		
	Ortaokul	38	100,11		
	Lise	44	94,41		
	Üniversite	40	92,14		
Milli Değerlerin Öğretimini Değerli bulma	Okuryazar	19	103,39	3,75	,440
	İlkokul	57	104,82		
	Ortaokul	38	108,97		
	Lise	44	88,40		
	Üniversite	40	93,29		

Tablo 21’de görüldüğü üzere anne eğitim değişkenine göre öğrencilerinin milli değerlerin öğretimini önemseme ve milli değerlerin öğretimini değerli bulma alt boyutları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Anne eğitim değişkeninde milli değerlerin öğretimini önemseme alt boyutunun sıra ortalamalarına bakıldığında en yüksek ilkokul olurken değerli bulma alt boyutunda ise ortaokul mezunu olan annelerin yüksek olduğu görülmüştür. Önemseme alt boyutunda en düşük üniversite mezunu olan anneler görülürken, değerli bulma alt boyutunda lise mezunu annelerin olduğu saptanmıştır.

5.2.6. Türkiye’deki Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Baba Eğitim” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?

Tablo 22

Baba Eğitim Değişkenine Göre Ölçek Toplam Puanının Tanımlayıcı İstatistikleri

	n	$\bar{X}$	ss
Okuryazar	5	61,80	9,52
İlkokul	48	63,06	11,17
Ortaokul	48	61,25	8,70
Lise	48	61,12	10,01
Üniversite	49	62,91	9,60

Tablo 23

Baba Eğitim Değişkenine Göre Ölçek Toplam Puanına İlişkin Anova Testi Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Gruplar arası	158,00	4	39,50	,403	,807
Gruplar içi	18935,53	193	98,11		
Toplam	19093,54	197			

Tablo 23'te görüldüğü üzere baba eğitim değişkenine göre ölçek toplam puanında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 24

Baba Eğitim Değişkenine Göre Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme ve Milli Değerlerin Öğretimini Değerli Bulma Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

		n	Sıra ort.	sd	χ^2	p
Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme	Okuryazar	5	99,20			
	İlkokul	48	103,61			
	Ortaokul	48	98,43	4	,449	,978
	Lise	48	96,00			
	Üniversite	49	99,98			
Milli Değerlerin Öğretimini Değerli Bulma	Okuryazar	5	94,80			
	İlkokul	48	109,54			
	Ortaokul	48	90,69	4	3,88	,422
	Lise	48	92,65			
	Üniversite	49	105,49			

Tablo 24'te görüldüğü üzere baba eğitim değişkeni ile milli değerlerin öğretimini önemseme ve milli değerlerin öğretimini değerli bulma alt boyutları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Görsel sanatlar öğretmen adaylarının baba eğitim değişkeninde sıra ortalamalarına bakıldığında, milli değerlerin öğretimini önemseme ve değerli bulma alt boyutunda en yüksek eğitim düzeyi ilkokul olmuştur. Fakat önemseme alt boyutunda en düşük sıra ortalama baba eğitim durumunda lise görülürken değerli bulma alt boyutunda ortaokul görülmektedir.

5.2.7. Türkiye’deki Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Yaş” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?

Tablo 25

Yaş Değişkeni ile Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanları Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

	Yaş	Ölçek Toplam	M.D. Öğretimini Önemseme	M.D. Değerli Bulma
Yaş	r.	,164	,132	,157
	Sig.	,021	,063	,027
Ölçek toplam	r.		,902	,887
	Sig.		,000	,000
M.D. Öğretimini Önemseme	r.			,619
	Sig.			,000
M.D. Değerli Bulma	r.			
	Sig.			

(N: 198)

Tablo 25’te yer alan yaş değişkeni ile milli değerleri değerli bulma ve ölçek toplam puanı arasında pozitif yönlü, anlamlı zayıf ilişki bulunmaktadır. Görsel sanatlar öğretmen adaylarının yaşı arttıkça Milli değerlerin öğretimini değerli bulma ve ölçek toplam skorlarında yükseliş görülmüştür.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın amacı doğrultusunda tespit edilen araştırma sorularına ilişkin tutum ölçeğinden elde edilen bulgulardan ulaşılan sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuç

Bu bölümde araştırmanın amaçlarına yönelik sonuçlara yer verilmiştir. Araştırma kapsamında sonuçlar, uygun sıralamayla aktarılmıştır.

6.1.1. Türk Devletlerinde Milli Değerlerin Öğretimine Yönelik Tutum Ölçeğiyle Elde Edilecek Veriler ile İlgili Alt Amaçlara Bağlı Sonuçlar

6.1.1.1. Birinci Alt Amaca Yönelik Sonuç

(Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Cinsiyet” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?)

Türk devletlerinde cinsiyet değişkenine göre ölçek toplam ve alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu ise cinsiyet değişkeninin milli değerler öğretimine yönelik tutumlarda etkili olmadığı söylenebilir.

6.1.1.2. İkinci Alt Amaca Yönelik Sonuç

(Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Okuduğu Üniversite” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?)

Üniversite değişkenine göre ölçek toplam ve alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Milli değerler öğretimini önemseme alt boyutunda Kazakistan-

Ahmet Yesevi Üniversitesi'nin aleyhine anlamlı bir farklılık gösterirken Türkiye-Gazi Üniversitesi'nin lehine anlamlı bir farklılık göstermektedir. Milli değerler öğretimini değerli bulma alt boyutunda ve ölçek toplam skorlarında Kırgızistan-Manas Üniversitesi'nin aleyhine anlamlı bir farklılık gösterirken Türkiye-Gazi Üniversitesi'nin lehine anlamlı bir farklılık göstermektedir. Kazakistan-Ahmet Yesevi Üniversitesi aleyhine Gazi Üniversitesi'nin ise lehine anlamlı bir fark olduğu sonucuna varılmıştır. Gazi Üniversitesi'nde öğrenim gören görsel sanatlar öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimini önemseme, değerli bulma alt boyutları ve ölçek toplam skorlarının daha yüksek olduğu şeklinde açıklanabilir.

6.1.1.3. Üçüncü Alt Amaca Yönelik Sonuç

(Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Akademik Başarı Durumu” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?)

Görsel sanatlar öğretmen adaylarının akademik başarı değişkenine göre ölçek toplam ve alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Akademik başarı düzeylerinin milli değerler öğretimine yönelik tutum puanları üzerinde etkili olmadığı söylenebilir.

6.1.1.4. Dördüncü Alt Amaca Yönelik Sonuç

(Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Aile ile Yaşanılan Yer” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?)

Görsel sanatlar öğretmen adaylarının aile ile yaşadığı yer değişkenine göre ölçek toplam ve alt boyutlarına ilişkin anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu durum coğrafi konumun öğrenci tutumları üzerinde etkili olmadığını göstermektedir.

6.1.1.5. Beşinci Alt Amaca Yönelik Sonuç

(Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Anne Eğitim Durumu” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?)

Anne eğitim durumu değişkenine göre ölçek toplam ve alt boyutlarına ait elde edilen verilerde anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu durum anne eğitim durumunun öğrenci tutum puanlarına etkisi olmadığını göstermektedir.

6.1.1.6. Altıncı Alt Amaca Yönelik Sonuç

(Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Baba Eğitim Durumu” Değişkenine Göre Anlamli Bir Fark Var mıdır?)

Baba eğitim durumu değişkenine göre milli değerlerin öğretimini önemseme ve değerli bulma alt boyutunda anlamli bir farklılık göstermemektedir. Ölçek toplam skorlarında ilkokul lehine anlamli bir farklılık gösterirken, üniversite eğitim geçmişine sahip olan babanın aleyhine anlamli bir farklılık göstermektedir ($p<0,05$). İlkokul mezunu babaların görsel sanatlar öğrenimi gören çocuklarının milli değerler öğretimine yönelik tutumları daha yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

6.1.1.7. Yedinci Alt Amaca Yönelik Sonuç

(Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Yaş” Değişkenine Göre Anlamli Bir Fark Var mıdır?)

Yaş değişkeni ile görsel sanatlar öğretmen adaylarının milli değerler öğretimine yönelik tutum puanları arasındaki analiz sonuçlarında, öğrencilerin yaş değişkeni ile milli değerleri önemseme, değerli bulma ve ölçek toplam skorları arasında pozitif yönlü, anlamli zayıf ilişki olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu ise görsel sanatlar öğretmen adaylarının yaşlarının artması paralel olarak tutum puanlarında lehine bir artış olduğunu göstermektedir.

6.1.2. Türkiye’de Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Ölçeğiyle Elde Edilecek Veriler ile İlgili Alt Amaçlara Bağlı Sonuçlar

6.1.2.1. Sekizinci Alt Amaca Yönelik Sonuç

(Türkiye’deki Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Cinsiyet” Değişkenine Göre Anlamli Bir Fark Var mıdır?)

Türkiye’nin yedi coğrafi bölgesinde bulunan yedi farklı üniversitede okuyan son sınıf görsel sanatlar öğretmen adaylarının cinsiyet değişkenine göre milli değerlerin öğretimini önemseme, değerli bulma alt boyutlarında ve ölçek toplam skorlarında kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamli bir farklılık göstermemektedir. Bundan dolayı cinsiyet değişkeninin milli değerler öğretimine yönelik tutumlarda etkili olmadığı söylenebilir.

6.1.2.2. Dokuzuncu Alt Amaca Yönelik Sonuç

(Türkiye’deki Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Okuduğu Üniversite” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?)

Öğrencilerin öğrenim gördükleri üniversite değişkeni ile ölçek toplam skorları arasında anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Bunun sonucunda Atatürk Üniversitesi’nin lehine, Harran Üniversitesi’nin aleyhine anlamlı bir farklılık göstermektedir. Üniversite değişkenine göre milli değerlerin öğretimini değerli bulma alt boyutunda, Atatürk üniversitesinin lehine Harran üniversitesinin ise aleyhine anlamlı bir farklılık göstermektedir. Milli değerlerin öğretimini değerli bulma alt boyutunda ise anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Görsel sanatlar öğretmen adaylarının tutum puanlarına okumakta oldukları üniversitenin etkili olduğunu söylenebilir.

6.1.2.3. Onuncu Alt Amaca Yönelik Sonuç

(Türkiye’deki Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Akademik Başarı Durumu” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?)

Akademik başarı değişkenine göre milli değerlerin öğretimini önemseme, değerli bulma alt boyutları ve ölçek toplam skorlarında anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Görsel sanatlar öğretmen adaylarının milli değerler öğretimine yönelik tutum puanları üzerinde akademik başarının etkili olmadığı söylenebilir.

6.1.2.4. On birinci Alt Amaca Yönelik Sonuç

(Türkiye’deki Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Aile ile Yaşanılan Yer” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?)

Milli değerlerin öğretimini önemseme, değerli bulma alt boyutları ve ölçek toplam skorlarında aile ile yaşanılan yer değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Öğrencilerin ailesi ile yaşadığı yerleşkenin milli değerler öğretimine yönelik tutum puanlarında etkili olmadığı söylenebilir.

6.1.2.5. On ikinci Alt Amaca Yönelik Sonuç

(Türkiye’deki Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Anne Eğitim Durumu” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?)

Milli değerlerin öğretimini önemseme, değerli bulma alt boyutları ve ölçek toplam skorlarında anne eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu durum anne eğitim durumunun öğrenci tutum puanlarına etkisi olmadığını göstermektedir.

6.1.2.6. On üçüncü Alt Amaca Yönelik Sonuç

(Türkiye’deki Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Baba Eğitim Durumu” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?)

Baba eğitim durumu değişkenine göre ölçek toplam ve alt boyutlarına ait elde edilen verilerde anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu durum baba eğitim durumunun öğrenci tutum puanlarına etkisi olmadığı söylenebilir.

6.1.2.7. On dördüncü Alt Amaca Yönelik Sonuç

(Türkiye’deki Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutum Puanlarının “Yaş” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Fark Var mıdır?)

Yaş değişkeni ile görsel sanatlar öğretmen adaylarının milli değerler öğretimine yönelik tutum puanları arasındaki analiz sonuçlarında, öğrencilerin yaş ile milli değerleri önemseme, değerli bulma alt boyutları ve ölçek toplam skorları arasında pozitif yönlü, anlamlı zayıf ilişki olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı Türkiye’de üniversite okuyan son sınıf görsel sanatlar öğretmen adaylarının yaşları arttıkça tutum puanlarında lehine bir artış olduğu söylenebilir.

6.2. Tartışma

Türk devletlerinde görsel sanatlar öğretmen adaylarının milli değerler öğretimini yönelik tutumlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi adlı araştırmamızda cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Yapılan birçok araştırmanın sonucu da araştırma sonucumuzu destekler niteliktedir. Yapılan araştırmalarda cinsiyet değişkeninde kadın ve erkek arasında fark olmadığını göstermektedir. Aktepe (2010) yaptığı araştırmada, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin deney öncesi ve deney sonrası tutum puanları cinsiyete göre anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Keskinoglu (2008) araştırmasında, cinsiyet açısından değerler eğitim programına katılan öğrencilerin kız veya erkek oluşlarına göre fark olmadığı tespit edilmiştir. Özensel (2007) tarafından yapılan araştırmada, milliyetçilik ve dürüstlük faktörü bakımından kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Öztürk (2021) araştırmasında, öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutum puanların cinsiyet, medeni durumu, okul türü ve mezuniyet

değişkenin bir etkisi olmadığını ifade etmiştir. Öztürk'ün araştırmasında elde ettiği cinsiyet değişkenindeki bulgu araştırmamızdaki bulguyu destekler niteliktedir. Fakat cinsiyet değişkeninde kadın ve erkek arasında fark olduğunu ortaya koyan araştırmalar da mevcuttur. Çetin (2013) çalışmasında, “Milli değerlerin öğretimine yönelik tutum puanlarının cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Erkeklerin lehine kadınların aleyhine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür”. Sarı (2005), Saraçoğlu, Evin ve Varol (2004) ve Bacanlı (2002) çalışmaları, Çetin (2013) araştırmasına paralellik göstermektedir. Aktepe ve Yalçinkaya (2016)'ın “okul ortamındaki değerler eğitiminin öğrenci görüşlerine göre çeşitli değişkenler açısından incelenmesi” adlı araştırmasının sonucunda, okul ortamındaki değerler eğitime ilişkin değişkenler açısından bakıldığında, cinsiyet değişkeninde kızlar lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Türk devletlerinde görsel sanatlar öğretmen adaylarının okudukları üniversite değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Fakat Kanat (2014)'ın araştırmasında, sanat eğitimi alan birinci sınıf öğrencilerin öğrenim gördükleri kuruma göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Benzer bir sonuçta Öztürk ve Dilmaç (2016)'ın çalışmasında, görsel sanatlar öğretmenlerinin değerler eğitime ilişkin tutumlarında mezuniyet türüne göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Karaca ve Kurtuluş (2017)'ün “pedagojik formasyon öğrencilerinin milli değerlere ilişkin düşüncelerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi” adlı çalışmada, milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adayların milli değerlerin öğretimine yönelik tutumları; cinsiyet, ailenin yaşadığı yer, formasyon eğitimi aldıkları bölüm ve öğretmen adaylarının akademik başarı durumlarına göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Karaca ve Kurtuluş' a ait araştırma sonucu, çalışmamızın demografik değişkenlerine göre çıkan sonucu destekler niteliktedir.

Literatürde milli değerlere yönelik Türk devletleri kapsamında geniş çaplı benzer bir araştırma tespit edilememiştir. Bundan dolayı araştırmanın literatüre önemli kaynak oluşturacağı düşünülmektedir.

6.3. Öneriler

- Türkiye'deki görsel sanatlar öğretmen adaylarının, ön lisans ve lisans ders müfredatlarında yer alan milli değerler eğitimi programlarının üzerinde durulmalı hatta denetlenmelidir.
- Araştırmanın sonucunda Türk devletlerinde okuyan görsel sanatlar öğretmen adaylarının yaşı arttıkça milli değerlerin öğretimini önemseme, değerli bulma ve ölçek

toplam puanlarında lehine bir yükseliş olduğu tespit edilmiştir. Bundan dolayı öğrencilerin yaşları büyüdükçe milli değerlere karşı tutumlarının arttığı anlaşılmıştır. Görsel sanatlar öğretmen olacak adaylara lisans düzeyinde, milli değerler öğretimine yönelik kapsamlı bir program geliştirilebilir. Bu sayede öğrencilerin mesleki hayatlarında genç nesillerin farkındalığını artırmada önemli bir etken olabilir.

- Araştırmanın sonucunda Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerinde okuyan görsel sanatlar öğretmen adaylarının yaşı arttıkça milli değerlerin öğretimini değerli bulma ve ölçek toplam puanlarında lehine bir yükseliş olduğu tespit edilmiştir. Bundan dolayı öğrencilerin yaşları büyüdükçe milli değerlere karşı tutumlarının arttığı anlaşılmıştır. Görsel sanatlar öğretmen olacak adaylara lisans düzeyinde, milli değerler öğretimine yönelik kapsamlı bir program geliştirilebilir. Bu sayede öğrencilerin mesleki hayatlarında genç nesillerin farkındalığını artırmada önemli bir etken olabilir.
- Görsel sanatlar öğretmen adaylarının Türk devletlerinde okuduğu üniversite değişkenine göre Orta Asya'daki Türk devletlerindeki üniversitelerde (Kazakistan-Ahmet Yesevi Üniversitesi, Azerbaycan-Pedagoji Üniversitesi, Kırgızistan-Manas Üniversitesi) okuyan öğrencilerin tutum puanlarının aleyhine olduğu saptanmıştır. Bundan dolayı Orta Asya'daki üniversitelerin görsel sanatlar bölümlerinde milli değerlere yönelik farkındalığın artırılması bakımından çalışmalar veya lisans düzeyinde formal olarak içerikler hazırlanabilir.
- Türkiye'nin güneydoğu bölgesindeki Harran üniversitesinde okuyan görsel sanatlar son sınıf öğretmen adaylarının aleyhine bir anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bundan dolayı hem Türkiye'deki üniversitelerin genelinde ve Harran üniversitesinin özelinde milli değerlere yönelik farkındalığın arttırılması yönünde sempozyum, çalıştay, seminer veya formal olarak eğitimler yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Agamaliyev, R. (1999). *Azerbaycan Cumhuriyeti eğitim sistemi*. Erişim:https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/144/agamaliyev.ht sayfasından erişilmiştir.
- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, O. (2008). Değerler eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akdoğan, Y. (2019). *İlkokul görsel sanatlar dersinde değerler eğitiminin öğrenci çalışmalarına yansması üzerine durum çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Akpınar, B. ve Özdaş, F. (2013). İlköğretimde değer eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri:Nitel bir analiz. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2).
- Akramova, D. (2000). *Din eğitiminin genel eğitim içindeki yeri ve Kırgızistan'daki durum*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aktan, D. ve Turan, S. (2008). Okul hayatında var olan ve olması düşünülen sosyal değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 227-259.
- Aktepe, V. ve Aktepe L. (2009). *Öğrencilerde iyilik yapma bilincini yerleştirmede kullanılacak metotlar ve öneriler*. 1. Ulusal İyilik Sempozyumu'nda sunulmuş sözlü bildiri, Fırat Üniversitesi, Elazığ. <http://acikerisim.nevsehir.edu.tr/handle/20.500.11787/2244?show=full> sayfasından erişilmiştir.

- Aktepe, V. (2010). *İlköğretim 4. Sınıf sosyal bilgiler dersinde “yardımseverlik” değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aktepe, V. ve Yalçınkaya, E. (2016). Okul ortamında değerler eğitiminin öğrenci görüşlerine göre çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 113-131.
- Aktepe, V. ve Yel, S. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlenmesi: Kırşehir ili örneği. *Türk Eğitim Bilimler Dergisi*, 7(3), 607-622.
- Akyol, Ş. (2010). *İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan sevgi temasının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Aladağ, C. (2018). Türkiye ve Türkmenistan coğrafya öğretim programlarının karşılaştırılması. *Electronic Turkish Studies*, 13(19), 77-99.
- Aladağ, S. ve Kuzgun, P. M. (2015). Sınıf Öğretmeni Adaylarının ‘Değer’ Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29), 163-193.
- Alakuş, A. O. ve Mercin, L. (2011). *Sanat Eğitimi ve görsel sanatlar eğitimi*. Ankara: Pegem.
- Altay, S. (2014). *Sosyal bilgiler öğretim programlarındaki değerlerin kazandırılmasında sivil toplum kuruluşlarının üstlenebilecekleri roller*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Altun, S. A. (2003). Eğitim yönetimi ve değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 7-17.
- Aran, C. Ö. ve Demirel, Ö. (2013). Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(46), 151-168.
- Arıcı, A. F., ve Er, Z. (2017). *Değerler eğitimi aracı olarak türküler: bir içerik analizi*. IV. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu’nda sunulmuş bildiri, İstanbul.
- Arıkan, A. (2011). Değerler eğitiminin tanımı, önemi ve kapsamı. Arıkan, A. (Ed.), *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi* (1-26). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisi.

- Aşırov, T. (2021). Türkmenistan’da usûl-i cedîd okullarının yapılandırılmasında Alişbek Aliyev’in yeri ve önemi. *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. 5(1), 37-44.
- Atalay, T. (2004). Öğretmen ve müfredat ekseninde KKTC’de örgün din öğretimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2(7), 7-40.
- Ayaydın, A. (2009). *Çoklu zekâ tabanlı görsel sanatlar eğitimi*. Ankara: Gündüz Eğitim.
- Aydın, M. (2011). Değerler, işlevleri ve ahlak. *Eğitimine Bakış Dergisi*. 7(19), 39-45.
- Aydın, M. Z. ve Akyol-Gürler, Ş. (2020). *Okulda değerler eğitimi yöntemler-etkinlikler kaynaklar* (5. Basım). Ankara: Nobel.
- Bacanlı, H. (2002). *Psikolojik kavram analizleri*. Ankara: Nobel.
- Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal davranış eğitimi*. Ankara: Nobel.
- Bacanlı, H. (2011). Değer, değer midir? *Eğitime Bakış*. 7(19), 18-21.
- Bacanlı, H. (2017). *Değer bilinçlendirme yaklaşımı*. İstanbul: Çizgi.
- Balay, R. ve Kaya, A. (2014). Eğitim fakültesinde okuyan öğretmen adaylarının ahlaki değer yönelimleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(28), 7-45.
- Baltacı, N. B. (2018). *Ortaokul yöneticilerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Barker, B. (2002). Values and practice: history teaching 1971-2001. *Cambridge Journal of Education*, 32(1), 61-72.
- Bayır, E. (2019). *9. ve 10. sınıflara ahlak eğitimi vermede görsel sanatların etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Bayrak, S. (2018). *İlköğretim 7. sınıf görsel sanatlar dersinde kurtuluş savaşı konulu eserlerin milli değerlerin kazandırılmasına etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Baysal, N. (2013). *Ortaokul sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler yönüyle değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem.

- Bolay, S. H. (2004). *Aşkın değerler buhranı*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, İstanbul: Dem.
- Boydak, K. (2019). *Öğretmen öğrenci görüşlerine göre özel liselerde yürütülen değerler eğitimi uygulamalarının değerlendirilmesi (Kayseri örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Bozan, M. (2019). Eğitime biçilen rol: Yetenek geliştirme mi? Kimlik dönüştürme mi?. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 8(2), 549-561.
- Bozok, B. (2010). *İlköğretim 8. sınıf görsel sanatlar dersinde milli değerlerin kazanılmasında milli bayramlarımızın etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bulut, S. (2011). *Atasözlerinin değerler eğitimindeki yeri*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Burkhardt, J. (1999). Scientific values and moral education in the teaching of science. *Perspectives on science*, 7(1), 87-110.
- Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. (2012). *Eğitimin her kademesine yönelik yöntem ve tekniklerle sanat eğitimi ve öğretimi*. Ankara.
- Büyükdüvenci, S. (1987). *Eğitim felsefesi yazıları*. Ankara: Yargıçoğlu.
- Campau, J. P. (1998). *Moral Education in the Classroom: A Comparative Analysis*, Doctor of Education The University of Arizona.
- Cevizci, A. (2011). *Eğitim felsefesi*. İstanbul: Say.
- Çalışkan, H. ve Yıldırım, Y. (2023). Türk Dünyasında Değerler Eğitime Genel Bir Bakış. Şahin, K. ve Kol, S. (Ed.), *Bağımsızlığın 30. Yılında Türk Dünyası Analizleri* (s. 145-191), Sakarya.
- Cice, Y. ve Özgan, H. (2017). Değerler eğitimi uygulamalarının değerlendirilmesi ve geliştirilmesine ilişkin okul çalışma ekibinin görüşleri. *Akev Akademi Dergisi*, (70), 101-120.
- Çapoğlu, E. ve Okur, A. (2015). Ortaokul 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde yer alan değerler. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 5(3).90-104.

- Candan, D. G. (2013). 3. Sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Çavdar, M. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin bireysel değerlerinin çok boyutlu incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çavdarıcı, M. (2002). Türkiye’de sosyal değerlerin aşınması ve kültür sömürgeciliği. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Çelebi, E. (2020). Stalin döneminde Özbekistan’da Eğitimin genel durumu (1930-1940). *International Journal of Volga-Ural and Turkestan Studies*, 2(4), 254-275.
- Çetin, Ş. (2013). Öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(8), 1733-1743.
- Çınar, F. (2015). Din öğretiminde değerler eğitimi. M. Gündüz (Ed.), *Değerler eğitimi içinde*, Ankara.
- Cihan, N. (2014). Values education at schools and its practice in Turkey. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 429-436.
- Deveci, H. ve Ay, T, S. (2009). İlköğretim öğrencilerinin günlüklerine göre günlük yaşamda değerler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 167-179.
- Dilmaç, B. (1999). İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Dilmaç, B. (2007). Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması. Doktora Tezi, <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Dilmaç, O. (2015). Değerlerin kazandırılmasında sanat eğitiminin rolü. H. H. Bircan ve B. Dilmaç (Ed.), *Değerler bilançosu içinde*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Dilmaç, O. ve Topuz, B. (2017). Erken çocukluk döneminde değerlerin öğretilmesinde sanat eğitiminin rolü. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 10(63), 39-49.

- Dilmaç, S. (2019). *Değer aktarımında görsel sanatlar dersinin etkinliğine ilişkin öğretmen görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Doğanay, A. Values education. *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Dönmez, C. ve Yazıcı, K. (2008). *T.C inkılap tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimi*. Ankara: Nobel.
- Elmas, H. (2010). 21. Yüzyılda Türkiye’de güzel sanatlar eğitimi ve güzel sanatlar eğitiminde yaşanan sorunlar. *Sanat Dergisi*, (11).
- Ergün, A. G. M. (1997). Azerbaycan eğitim sistemi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 12(12), 499-514.
- Eroğlu, M. A. (2008, Ekim). *Toplumda manevi değerler dili*. II. Uluslararası Sosyal Bilimciler Kongresi’nde sunulmuş sözlü bildiri, İstanbul.
- Erol, S. E. ve Gültekin, M. (2011). *Görsel sanatlar dersi öğretim programının kazanımlarında yer alan değerlerin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Değerler Eğitimi Sempozyumu’nda sunulmuş bildiri, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Eryılmaz, N. (2019). *İlköğretim görsel sanatlar dersinde Türk sanatı eğitiminin milli kültür değerlerinin kazanılmasına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Evin, İ., Kafadar, O. (2004). İlköğretim sosyal bilgiler programının ve ders kitaplarının ulusal ve evrensel değerler yönünden içerik çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 293-304.
- Fernandes, L. (1999). Value personalisation: A base for value education. *3th International Conference on Teacher Education*, Israel.
- Fidan, K, N. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 2(2), 1-18.
- Fitzgerald, J. (1983). History in the curriculum: Debate on aims and values. *History and Theory*, 22(4), 81-100.
- Gel, H. Y. (1984). *Sanat eğitimi ve yaratıcılık*. İstanbul: Demet.

- Genç, S. (2018). Görsel sanatlar eğitiminde kök değerler. *Turkish Studies Educational Sciences*.
- Gereken, H. ve Gülmez, M. (2019). 5.sınıf Türkçe ders kitabındaki atasözlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 7(4), 182-194.
- Germaine, R. W. (2001) *Values Education Influence on Elementary Students Self-Esteem*. Doktora Tezi, University of San Diego, USA.
- Gözel, Ü. (2018). *Hayat bilgisi dersi öğretim programının değerler eğitimi açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Guidry, A. (2006). *Reflective moral inquiry: A process approach for teaching character education in the secondary social studies*. Doctoral dissertation, The University of North Carolina, Cahapel Hill.
- Gümüş, H. (2014). *Kültürel değerleri korumaya yönelik okul ortamına ilişkin öğretmen ve veli görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Halıçınarlı, E. ve Düz, N. (2011). *Görsel sanatlarda değerler eğitimi*. Değerler Eğitimi Sempozyumunda sunulan bildiri, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Halstead, J. M. ve Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2),169-202.
- Hökelekli, H. (2013). *Ailede, okulda, toplumda değerler psikolojisi ve eğitimi* (2. baskı), İstanbul.
- Hunt, B. S. (1981). *Effects of Values Activities on Content Retention and Attitudes of Student in Junior High Social Studies Clases*. Doktora Tezi, Arizona State University, USA.
- İbrahimoglu, Z., ve Şan, S. (2018). Azerbaycan öğretim programlarının vatandaşlık eğitimi açısından incelenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 37, 70-78.
- İnanç, C. (2023). *Görsel sanatlar dersinde değer geliştirme yaklaşımlarıyla vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik bir araştırma*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- İnnalı, H. Ö., Pehlivan, A., ve Aydın, İ. S. (2017). KKTC’de okutulan Türkçe ders kitaplarının değerler eğitimi üzerinden incelenmesi. *Journal of Language Education and Research*, 3(3), 164-180.
- İşcan, D. C. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Jacobsen, D. I. (2001). Higher education as an arena for political socialization: Myth or reality?. *Scandinavian Political Studies*, 24(4), 351-369.
- Kadyrov, M. (2014). Kırgızistan’da Ceditçilerin Eğitim Alanındaki Faaliyetleri. *Dini Araştırmalar*, 17(45), 159-172.
- Kafesoğlu, İ. (1998). *Türk milli kültürü*. İstanbul: Ötüken.
- Kanagatova, A., ve Arslan, M. A. (2021). Türkiye ve Kazakistan’da 5. sınıfta okutulan Türkçe, Kazak Edebiyatı, Rus Dili ve edebiyatı ders kitaplarındaki metinlerin değerler bakımından incelenmesi. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 70, 607-619.
- Kanat, S. (2014). Sanat eğitimi alan üniversite birinci sınıf öğrencilerinin değer eğilimlerinin belirlenmesi. *Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*. 1(1), 67-86.
- Kaplankıran, İ. (2017). Kazakistan Cumhuriyetinde eğitim sisteminin tarihi seyri ve günümüzdeki yapısı. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(1), 31-47.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Ankara: Tekışık.
- Karaca, A. Ve Kurtuluş, M. A. (2017). Pedagojik formasyon öğrencilerinin milli değerlere ilişkin düşüncelerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Asya Studies*, 1(1), 1-10.
- Karaçanta, H. (2013). Üniversite öğrencilerinin milli değerlere yönelik metaforları. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 107-114.
- Karakaya, İ. (2009). Bilimsel araştırma yöntemleri. A. Tanrıöğen (Ed.), *Bilimsel araştırma yöntemleri*. s. 55-84. Ankara: Anı.
- Karakaya, N. (2007). İlköğretimde drama ve örnek bir uygulama. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(1), 103-139.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel.

- Kenan, S. (2009). Modern eğitimde kaybolan nokta: değerler eğitimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(1), 259-295.
- Kırıçoğlu, O. (1991). *Sanatta eğitim görmek anlamak yaratmak*. Ankara: Demircioğlu.
- Keskinoğlu, M.Ş. (2008). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerine uygulanan mesnevi temelli değerler eğitimi programının ahlaki olgunluğa ve saldırganlık eğilimine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kirschenbaum, H. (1995). *100 Ways to enhance values and morality in schools and youth settings*. Allyn and Bacon/Simon and Schuster Educational Group, 160 Gould Street, Needham Heights, MA 02194-2310.
- KKTC Milli Eğitim Yasası, (1985), KKTC.
- KKTCMEVK, (2016). *Temel eğitim sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı.
- Korkmaz, T. (2017). Kazakistan’da dünden bugüne tarih eğitimi. *Türkoloji*, (83), 93-107.
- Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü’nün romanlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kuru, A.T. (2002). Between the state and cultural zones: nation building in Turkmenistan. *Central Asian Survey*, 21(1), 71-90.
- Kurtdede, F. N. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Kurumsal Eğitim Bilim*. 2(2), 1-18.
- Krop, E. H. (2006). *The effects of a cognitive-moral development program on inmates in a correctional educational environment*. Doktora Tezi, Virginia Üniversitesi. USA.
- Lamberta, G. C. (2004). *A values education intervention through therapeutic recreation for adolescents in a psychiatric setting*. Doktora Tezi, Valden University. USA.
- Lickona, T. (2009). *Educating for character: How our schools can teach respect and responsibility*. Bantam.
- Mahmood, M., Rizvi, S. A. ve Perveen, U. (2017). Value related practices used by teacher educators at a public university, Islamabad. *Journal of Education and Educational Development*, 4(2), 301-320.

- Meaney, M. H. (1979). *A guide for implementing values education in the primary grades*. Doktora Tezi, Seattle University, USA.
- Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93-108.
- Mercin, L. ve Diksoy, İ. (2017). Değerler eğitiminde görsel sanatların yeri. Ö. Demirel ve S. Dinçer (Ed.), *Küreselleşen dünyada eğitim içinde*. Ankara: Pegem Akademi.
- Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93-108.
- Muhammadsıdıkov, M. (2015). Özbekistan’da Toplumsal Yaşamın Ana Özelliği Hoşgörü. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 54.
- Musayev, İ. (2010). *Azerbaycan’da ailede din eğitimi*. Doktora Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Ogelman, H, G. ve Sarıkaya, H, E. (2015). Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri: Denizli ili örneği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29): 81-100.
- Özdaş, F. (2013). *Ortaokullarda değerler eğitimi ve istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi*. Doktora tezi, <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Özen, Y. (2014). Türk milli kültüründe değerler ve değerlerin milletleşmeye etkisi/Impact of national cultural values and to values of the Turkish nation. *Hikmet Yurdu Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 7(14), 59-87.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-240.
- Özensel, E. (2007). *Liseli kız ve erkek öğrencilerin değer yargıları ve Türk toplumunun temel toplumsal kurumlarına bakış açıları*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu’nda sunulmuş bildir. Edt. R. Kaymakcan ve diğerleri. İstanbul: Dem; 742-769.

- Özgökbek, B. P. (2011). *Çizgi filmlerde temsil edilen toplumsal değerler sistemi*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Özkan, R. (2011). Toplumsal yapı, değerler ve eğitim ilişkisi. *Kastamonu Education Journal*, 19(1), 333-344.
- Özkartal, M. (2009). *İlköğretim sanat etkinlikleri dersinde Dede Korkut Destanı'nın milli değerlerin kazanılmasına etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özkaya, A. (2021). Türkiye ile Kazakistan ortaokul matematik dersi öğretim programlarının karşılaştırılması. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8, 592-611.
- Özkemahlı, S. (2019). *II kademe görsel sanatlar dersi öğretmenlerinin değerler eğitiminin etkileri üzerine görüşleri: Samsun ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi, On dokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Öztürk, A. D. (2021). *Ortaöğretim görsel sanatlar dersinde değerler eğitime ilişkin öğretmen tutumları: Bir karma yöntem araştırması*. Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Öztürk, O ve Dilmaç, D. (2016). Görsel sanatlar öğretmenlerinin değerler eğitime ilişkin tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1).
- Pay, S., ve Kılavuz, A. (2009). Kırgızistan'da bir din eğitimi kurumu: Medreseler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18(1), 247-278.
- Perry, A. D. ve Wilkendorf, B. S. (2006). Using an agenda setting model to help students develop and exercise participatory skills and values. *Journal of Political Science Education*, 2, 303-312.
- Prencipe, A. Ve Helwig, C. C. (2002). The development of reasoning about the teaching of values in school and family contexts. *Child Development*, 73(3), 841-856.
- Refshauge, H. A. (2004). *Values in NSW public schools*. New South Wales: Department of Education and Training.
- Rose, G. (1982). *Deciphering sociological research*. London:Red Globe Press.

- Ryan, K. ve Bohlin, K. E. (1999). *Building character in schools: Practical ways to bring moral instruction to life*. Jossey-Bass Inc., Publishers, 350 Sansome St., San Francisco, CA 94104.
- Sadıgov, İ. (2010). Azerbaycan’da ilköğretimde hayat bilgisi ve tabiatşünaslık derslerinde coğrafya konularının önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (22), 82-92.
- Saraçoğlu, A. S., Evin, İ. Ve Varol, S. R. (2004). İzmir ilinde çeşitli kurumlarda görev yapan öğretmenler ile öğretmen adaylarının demokratik tutumları üzerine karşılaştırmalı bir araştırma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 4(2), 338-363.
- Sarı, M. (2007). *Demokratik değerlerin kazanımı sürecinde örtük program: Düşük ve yüksek okul yaşam kalitesine sahip iki ilköğretim okulunda nitel bir çalışma*. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Sartre, J. P. (1985). *Varoluşçuluk* (A. Bezirci, Çev.), İstanbul: Say.
- Savaş, S. (2009). Türk dünyasında eğitim alanındaki gelişmeler ve yenilikler. *Journal of Azerbaijani Studies*, 269-283.
- Savaşkan, V. (2017). Azerbaycan ve Türkiye’de okutulan edebiyat ders kitaplarındaki masalların aktardığı değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 6(1), 439-454.
- Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim öğrenme ve öğretim*. Ankara: Gazi.
- Sönmez, V. (2009). *Eğitim felsefesi*. Ankara: Anı.
- Şen, Ü. (2007). *Milli eğitim bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminden değerler öğretimi üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tahiroğlu, M. (2014). Sosyal bilgiler dersinde değer eğitimi etkinlik örnekleri: İlkokul 4. Sınıf R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Farklı yönleriyle değerler eğitimi*, Ankara: Pegem.
- Tarhan, N. (2012). *Güzel insan modeli*. İstanbul: Timaş.
- Taşkesen, O., Çığır, E. ve Kanat, S. (2012). Sanat eğitimi alan ve almayan lise öğrencilerinin erdem etiği düzeyleri üzerine bir araştırma. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 61-80.

- Taymur, N. (2019). *Güncellenen görsel sanatlar dersi öğretim programının değerler eğitimine ilişkin kavramları öğretmedeki etkisi üzerine öğretmen görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Tokdemir, M. A. (2007). *Tarih öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Tonga, D. ve Uslu, S. (2015). Sosyal bilgiler dersinde kazanım-değer ilişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 91-110.
- Topchubaev, K. (2021). Kırgızistan’da manevi ve kültürel değerler eğitimi olarak “Adep Sabagı”. *Dinî Araştırmalar*, 24(61), 325-352.
- Tozlu, N. (1999). *Eğitim felsefesi*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Tulunay-Ateş, Ö. (2017). Türkiye’de değerler eğitimi uygulamalarının öğrencilere kazandırılması istenen olumlu özellikler üzerindeki etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 15(34), 41-60.
- Ulusoy, K. Dilmaç, B. (2011). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem
- Urfa, Ö. (2019). *Türkiye ve Azerbaycan’daki anadil ders kitaplarında yer alan metinlerin değer iletimi bağlamında incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Uyanık, G. ve Balaban-Doğal, A. (2009). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi etkinlikleri*. Ankara: Kök.
- Ülger, M ve Dombaycı, M, A. (2016). *Değer eğitiminin durumsallık boyutu. Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri*. Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu’nda sunulmuş, bildiri. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Bartın, 115-133.
- Ünver, E. (2015). Sanatın ve sanat eğitiminin değer oluşturmada yeri ve önemi. *Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, 4(2), 111-120.
- Veyis, F. (2018). Milli değerlerin aktarımında Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarının yeri: Yürürlükteki kitaplar üzerine bir içerik analizi. *Milli Eğitim*, 48(221), 141-157.
- Whitney, I. B. (1986). *The status of values education in the middle and junior high schools of Tennessee*. Tennessee State University, USA.

- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi: eğitimde yeni ufuklar*. Ankara: Akçağ.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (19), 499-522.
- Yarımca, Ö. (2010). *İlköğretim II. Kademe görsel sanatlar dergisinde disiplinler arası yaklaşıma dayalı uygulamalar*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Yıldırım, Y. (2019). *Okul dışı etkinlik temelli değerler eğitimi programının etkin vatandaşlık değerlerine etkisi*. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Yılmaz, H. (2008). Çağdaş dünyada din öğretimi ve Kırgızistan'la karşılaştırılması, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3(1), 91–119.
- Yılmaz, E. (2009). Öğretmenlerin değer tercihlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 109-128.
- Yılmaz, M. (2010). *Ergenlerde şiddetin önlenmesinde din eğitiminin rolü*. Doktora Tezi, Atatürk üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Yılmaz, O., Yakar, Y. M., Arslan, M. A., Safranov, L., ve Satbay, G. (2017). Ortaokul ders kitaplarındaki kurgusal metinlerden hareketle değerler analizi: Türkiye ve Kazakistan örneği. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(4), 2694-2710.
- Yiğittir, S. ve Öcal, A. (2010). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin değer yönelimleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (24), 407-416.
- Zhiyenbayev, Y. (2017). Mağcan Cumabayev'in şiirlerinde millî bilinç meselesi. *Құрметті оқырмандар*. 83, 12-24.

EKLER

EK 1. Araştırma İçin Alınan Gerekli İzinler

Evrak Tarih ve Sayısı: 06.07.2022-E.407357

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Komisyonu

Sayı : E-77082166-302.08.01-407357
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

06.07.2022

Dağıtım Yerlerine

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı **Doktora Öğrencisi Çağatay ATLI'nın, Prof.Dr.Hüseyin ELMAS'ın**, danışmanlığında yürüttüğü **“Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutumlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”** adlı tez çalışması ile ilgili konu Komisyonumuzun **05.07.2022** tarih ve **13** sayılı toplantısında görüşülmüş olup,

İlgilinin çalışmasının, yapılması planlanan yerlerden izin alınması koşuluyla yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiş ve karara ilişkin imza listesi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Araştırma Kod No: 2022 - 883

Prof. Dr. İsmail KARAKAYA
Komisyon Başkanı

Ek:1 Liste
DAĞITIM
Gereği:
Sayın Prof. Dr. Hüseyin ELMAS

Bilgi:
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

Belge Doğrulama Kodu :BSL0JV4333

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/gazi-universitesi-cbys>

Emniyet Mahallesi Bandırma Caddesi No :6/1 06560 Yenimahalle/ANKARA
Tel:0 (312) 202 20 57 - 0 (312) 2... Faks:0 (312) 202 38 76
İnternet Adresi :<http://etikkomisyon.gazi.edu.tr/>
Kep Adresi: gaziuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için :Esengül BOŞNAK
Genel Evrak Sorumlusu
Telefon No:03122022666

Bu belge,güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-79332546-000-2200438111
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı
(Çağatay ATLI)

30.12.2022

REKTÖRLÜK MAKAMINA
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 29.12.2022 tarihli ve E-88179374-000-2200436085 sayılı belge.

İlgi sayılı yazınız gereği, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Doktora Öğrencisi Çağatay ATLI'nın, "Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutumlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi" konulu tez çalışması kapsamında Fakültemizde görsel sanatlar eğitimi gören öğrencilere uygulama yapma talebi Dekanlık Makamınca uygundur.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Prof.Dr. Yunus BERKLİ
Dekan

Ek : 27.12.2022 tarihli 80287700-302.08.01.08.01-E.545777 sayılı belge

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: 500e3b94-8768-4927-9e6e-f5dce830cc83
Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 25240 Erzurum
Tel: +90 442 2315001
Elektronik Ağ: <http://www.atauni.edu.tr/#guzel-sanatlar-fakultesi>
Kep Adresi: atauni@hs01.kep.tr

Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/ataturk-universitesi-ebys>

Bilgi: İlhan YAKUT
Faks: +90 442 2315011
E-Posta: gsfsanat@atauni.edu.tr

Evrak Tarih ve Sayısı: 02.12.2022-E.524928

T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Özel Kalem

Sayı : E-26130895-302.08.01-185777
Konu : Anket Çalışması Hk.(Çağatay ATLI)

02.12.2022

GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : 24.11.2022 tarihli ve 518099 sayılı yazınız.

İlgi yazınız gereği, Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Resim İş Eğitimi Bilim Dalı Doktora öğrencisi Çağatay ATLI, Prof. Dr. Hüseyin ELMAS danışmanlığında yürüttüğü "Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutumlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi" başlıklı tez çalışmasına ilişkin uygulama talebiniz incelenmiş, söz konusu uygulamanın Üniversitemiz Eğitim Fakültesinde uygulanması Rektörlüğümüzce uygun görülmüş olup, Eğitim Fakültesi Dekanlığımıza bilgi verilmiştir.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Prof. Dr. Mehmet Sabri ÇELİK
Rektör

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSVKRFVZLE Pin Kodu :67903

Belge Takip Adresi :
https://ebys.harran.edu.tr/envision/Validate_Doc.aspx?eD=BSVKRFVZLE&eS=185777

Adres:Harran Üniversitesi Rektörlüğü Osmanbey Yerleşkesi 63300 Haliliye/Şanlıurfa
Telefon:0414 318 30 09 Faks:414 318 31 90
Web:<http://www.harran.edu.tr/>
Kep Adresi:harranuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Mehmet CAN
Unvanı: Bilgisayar İşletmeni
Tel No: 0414 318 3009

Bu belge,güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : E-83427534-302.08.01-224811
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

08.12.2022

GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürlüğü

İlgi : 24.11.2022 tarihli, 518099 sayılı ve "[518099] / 24.11.2022 / Bilimsel ve Eğitim Amaçlı (Çağatay ATLI)" konulu yazı

Üniversiteniz Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Resim İş Eğitimi Bilim Dalı Doktora öğrencisi Çağatay ATLI'nın, Prof. Dr. Hüseyin ELMAS danışmanlığında yürüttüğü "Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutumlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi" konulu çalışması kapsamında uygulama yapabilme isteği ilgi yazı ile bildirilmiştir.

Konu ile ilgili Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Dekanlığı'nın görüşü yazımız ekinde gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Prof. Dr. Mehmet KARACA
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek:Yazı örneği (1 sayfa)

Belge Doğrulama Kodu :BSC59462RB

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi :

https://ebys.mehmetakif.edu.tr/enVision/Validate_Doc.aspx

İstiklal Yerleşkesi 15030 BURDUR

Telefon:+90 248 213 11 90 Faks:+90 248 213 11 91

e-Posta :oidb@mehmetakif.edu.tr Elektronik Ağ:http://oidb.mehmetakif.edu.tr

Ayrıntılı bilgi için irtibat: Selda KARATAŞ

Evrak Pin Kodu: 46442

Kep Adresi : maku@hs01.kep.tr

Bu belge,güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Evrak Tarih ve Sayısı: 12.12.2022-E.531472

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : E-49933177-302.08.03-365905
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı (Çağatay ATLI)

GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : 24.11.2022 tarihli ve 80287700-518099 sayılı yazınız.

İlgide kayıtlı yazınızda belirtilen Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Resim İş Eğitimi Bilim Dalı Doktora öğrencisi Çağatay ATLI'nın, "Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutumlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi" başlıklı tez çalışması kapsamında Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü son sınıf öğrencilerine uygulama yapma talebi Rektörlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerini ve gereğini arz ederim.

Prof. Dr. Cengiz BATUK
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : D0ZI-HGD8-016D Belge Doğrulama Adresi : <https://ebyssorgu.omu.edu.tr/>

Adres: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rektörlük Binası

Telefon No : 0362 312 19 19

e-Posta :

Fax No : 0362 457 60 91

İnternet Adresi : <http://www.omu.edu.tr/>

Bilgi İçin : Ayhan Can SARAÇ

Hizmetli

Telefon No:(0362)3121919-7014

Bu belge,güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Evrak Tarih ve Sayısı: 23.11.2023-669120

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Atatürk Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-65796619-302.08.01-669120
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı (Çağatay
ATLI)

23.11.2023

ÖĞRENCİ İŞLERİ DAİRE BAŞKANLIĞINA

İlgi : 16.11.2023 tarihli ve 16110545-302.08.01-665335 sayılı yazınız.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Resim İş Eğitimi Bilim Dalı Doktora öğrencisi Çağatay ATLI, Prof. Dr. Hüseyin ELMAS danışmanlığında yürüttüğü "Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutumlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi" başlıklı çalışmasını Fakültemiz Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümünde öğrenim gören öğrencilerine yapmasının gönüllülük esasına dayanılarak uygulanması koşulu ile uygun görüldüğü ile ilgili Bölüm Başkanlığı yazısı ekte gönderilmektedir.
Bilgilerinize arz ederim.

Prof. Dr. Seyfi KENAN
Dekan

Ek: Bölüm Başkanlığı yazısı (1 sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu :BSCNBJAFLF Pin Kodu :49082

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5709&eD=BSCNBJAFLF&eS=669120>

Adres:Marmara Üniversitesi Göztepe Yerleşkesi Atatürk Eğitim Fakültesi 34722

Kadıköy / İSTANBUL

Telefon:0216 777 2600 Faks:0216 777 2601

e-Posta:aei@marmara.edu.tr Elektronik Ağ:http://aei.marmara.edu.tr

Kep Adresi:marmarauniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: REMZİYE DURKAN

Unvanı: Memur

Tel No: (216) 777 26 11

Evrak Tarih ve Sayısı: 25.01.2023-E.571336

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Personel Daire Başkanlığı

Sayı : E-38137489-929-496735

Konu : Çağatay ATLI (Anket)

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : a) Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün, 27.12.2022 tarihli ve 80287700-302.08.01-E.545777 sayılı yazısı.
b) Rektörlüğümüz Hukuk Müşavirliği'nin, 19.01.2023 tarihli ve E-87347630-659-491920 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Resim İş Eğitimi Bilim Dalı doktora öğrencisi Çağatay ATLI'nın, Prof.Dr.Hüseyin ELMAS danışmanlığında yürüttüğü "Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi" başlıklı tez çalışma talebinin uygun görüldüğü, Rektörlüğümüz Hukuk Müşavirliğinden alınan ilgi (b) yazı ile bildirilmektedir.

Bilgilerini ve gereğini arz/rica ederim.

Prof.Dr. Nükhet HOTAR
Rektör

Ek: İlgi (a) Yazı

Dağıtım:

Gazi Üniversitesi Rektörlüğüne
Buca Eğitim Fakültesi Dekanlığına
Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanlığına
Devlet Konservatuarı Müdürlüğüne

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: 545888E7-72B7-4828-BB90-C7A1AB8E6EFB Doğrulama Adresi: <https://turkiye.gov.tr/dokuz-eylul-universitesi-ebys>
Adres: Kültür Mahallesi, Cumhuriyet Blv No:144, 35220 Konak/İzmir
Tel: 0(232) 412 11 01
Faks: 0(232) 421 63 35
KEP Adresi : dokuzeyluluniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için:Sevgi
YILMAZÇETİN
VHKİ

Bu belge,güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK 2. Araştırmaya Ait Etik Komisyon Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 06.07.2022-E.407357

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Komisyonu

Sayı : E-77082166-302.08.01-407357
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

06.07.2022

Dağıtım Yerlerine

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı **Doktora Öğrencisi Çağatay ATLI'nın, Prof.Dr.Hüseyin ELMAS'ın**, danışmanlığında yürüttüğü **“Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutumlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”** adlı tez çalışması ile ilgili konu Komisyonumuzun **05.07.2022** tarih ve **13** sayılı toplantısında görüşülmüş olup,

İlgilinin çalışmasının, yapılması planlanan yerlerden izin alınması koşuluyla yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiş ve karara ilişkin imza listesi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Araştırma Kod No: 2022 - 883

Prof. Dr. İsmail KARAKAYA
Komisyon Başkanı

Ek:1 Liste
DAĞITIM
Gereği:
Sayın Prof. Dr. Hüseyin ELMAS

Bilgi:
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

Belge Doğrulama Kodu :BSL0JV4333

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/gazi-universitesi-ebys>

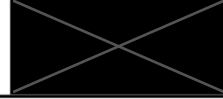
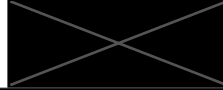
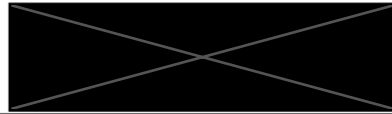

Emniyet Mahallesi Bandırma Caddesi No :6/1 06560 Yenimahalle/ANKARA
Tel:0 (312) 202 20 57 - 0 (312) 2... Faks:0 (312) 202 38 76
İnternet Adresi :<http://etikkomisyon.gazi.edu.tr/>
Kep Adresi: gaziuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için :Esengül BOŞNAK
Genel Evrak Sorumlusu
Telefon No:03122022666

Bu belge,güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

GAZİ ÜNİVERSİTESİ ETİK KOMİSYONU KATILIM LİSTESİ	
TOPLANTI TARİHİ : 05.07.2022	TOPLANTI SAYISI : 13
ADI – SOYADI	İMZA
Prof. Dr. İsmail KARAKAYA BAŞKAN	
Prof.Dr.Kemal ÖZTEMEL BAŞKAN YRD.	KATILAMADI
Prof.Dr.C.Haluk BODUR	
Prof.Dr.Seçil ÖZKAN	
Prof.Dr.Cevriye TEMEL GENCER	KATILAMADI
Prof.Dr.İsmet YÜKSEL	
Prof.Dr.Aymelek GÖNENÇ	
Prof.Dr.Gülay BAYRAMOĞLU	
Prof.Dr.Makbule GEZMEN KARADAĞ	KATILAMADI
Prof.Dr.Zehra GÖÇMEN BAYKARA	
Prof.Dr.İlyas OKUR	KATILAMADI
Doç.Dr.Nihan KAFA	
Doç.Dr.Melek Gülşah ŞAHİN	

Bu belge,güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK 3. Gönüllü Onam Formu

GAZİ ÜNİVERSİTESİ ETİK KOMİSYONU FORM-2

Rev-2
25.01.2022

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
ETİK KOMİSYONU

KATILIMCILAR İÇİN BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

Sizi, Gazi Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan 06.07.2022 tarih / E-77082166-302.08.01-407357 sayı ile izin alınan* ve Çağatay Atlı tarafından yürütülen "Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutumlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi" başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkına sahipsiniz. Bu çalışmaya katılmanız için sizden herhangi bir ücret istenmeyecektir. Çalışmaya katıldığınız için size bir ödeme yapılmayacaktır. Çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır.

*Gazi Üniversitesi Etik Komisyon izini alındıktan sonra doldurularak kullanılacaktır.

Araştırmanın Amacı	Türk devletlerinde görsel sanatlar öğretmen adaylarının milli değerler öğretimine yönelik tutumlarını belirlemektir.
Araştırmanın Yöntemi	Nicel araştırma modellerinden tarama modeli kullanılarak konu kapsamında var olan durumu olduğu şekliyle betimlenmeye çalışılacaktır.
Araştırmanın Öngörülen Süresi (Başlama ve Bitiş Tarihi)	05.08.2022-11.09.2023
Araştırmaya Katılması Beklenen Katılımcı/Gönüllü Sayısı	500-700 Katılımcı
Araştırmanın Yapılacağı Yerler	Türk Devletleri ve Türkiye'nin 7 farklı bölgesindeki 7 Üniversite
Görüntü ve/veya ses kaydı alınacak mı?	Evet ☐ Hayır ☒

Tablo katılımcıların anlayabileceği biçimde, akademik dil kullanılmadan yazılacaktır.

KATILIMCI BEYANI

Yukarıda amacı ve içeriği belirtilen bu araştırma ile ilgili bilgiler tarafıma aktarıldı. Bu bilgilerden sonra araştırmaya katılımcı olarak davet edildim. Bu çalışmaya katılmayı kabul ettiğim takdirde gerek araştırma yürütülürken gerekse yayımlandığında kimliğimin gizli tutulacağı konusunda güvence aldım. Bana ait verilerin kullanımına izin veriyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin dikkatle korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi. Araştırmanın yürütülmesi sırasında herhangi bir sebep göstermeden çekilebilirim. Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir parasal sorumluluk altına girmiyorum. Bana herhangi bir ödeme yapılmayacaktır. Araştırma ile ilgili bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Bu çalışmaya hiçbir baskı altında kalmadan kendi bireysel onayım ile katılıyorum. İmzalı bu form kağıdının bir kopyası bana verilecektir.

Araştırma yürütücüsü(Tez çalışmalarında Danışman tarafından imzalanacaktır.)

Adı ve Soyadı	Prof. Dr. Hüseyin Elmas	Tarih ve İmza
Adres ve telefonu		
Katılımcı		
Adı ve Soyadı		Tarih ve İmza
Adres ve telefonu		
Velayet veya Vesayet Altındaki Katılımcılar için Veli/Vası		
Adı ve Soyadı		Tarih ve İmza
Adres ve telefonu		

EK 4. Online Anket Formu

Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutumlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi (Anket Çalışması)

Sayın katılımcı,

Bu çalışma, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim-İş Eğitimi Dalı bünyesinde yürütülen ‘Türk Devletlerinde Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Milli Değerler Öğretimine Yönelik Tutumlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi’ adlı doktora tezi çerçevesinde oluşturulmuştur. Araştırmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz bir şekilde doldurmanız ve size en uygun gelen cevapları objektif ve içtenlikle vermenizdir. Bu çalışmada elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup vereceğiniz bilgiler gizli tutulacaktır.

-Prof. Dr. Şaban Çetin’in geliştirmiş olduğu, Milli Değerlerin Öğretimine Yönelik Tutum Ölçeği (MDÖTÖ) kullanılacaktır.

Araştırmaya desteğiniz ve katkılarınız için teşekkür ederim.

*** Zorunlu soruyu belirtir**

Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyet: *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

☐ Kadın

☐ Erkek

2. Yaş: *

Örnek: 7 Ocak 2019

3. Doğum Yeri: *

4. Okuduğu Üniversite/Bölüm: *

5. Akademik Başarı Durumu: *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ İyi
- ☐ Orta
- ☐ Kötü

6. Aile ile Yaşanılan Yer: *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ Şehir
- ☐ İlçe
- ☐ Köy

7. Annenin Eğitim Durumu: *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

☐ Okur Yazar

☐ İlkokul

☐ Ortaokul

☐ Lise

☐ Üniversite

8. Babanın Eğitim Durumu: *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

☐ Okur Yazar

☐ İlkokul

☐ Ortaokul

☐ Lise

☐ Üniversite

Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme

10. *

Her satırda yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	Kuvvetle Katılım	Katılım	Kararsızım	Katılmam	Asla Katılmam
Milli değerler öğretilcekler içerisinde en önceliklisidir.	☐	☐	☐	☐	☐
Milli değerlerin öğretimi ile ilgili çalışmalarda yer almak isterim.	☐	☐	☐	☐	☐
Bulunduğumuz yüzyılda böyle bir konunun gereksiz olduğunu düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Bu konudaki hassasiyetin gereksiz olduğunu düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Sürekli milli değerleri öğretmekten hiç sıkılmam.	☐	☐	☐	☐	☐
Milli değerleri öğretmek ciddi bir iştir.	☐	☐	☐	☐	☐
Milli değerlerin öğretimini çok önemli buluyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Milli değerlerin öğretimi konusunda yapılacak her çalışma değerlidir.	☐	☐	☐	☐	☐
Milli değerlerin öğretimi konusunda sık sık kongre,sempozyum, seminer vb. yapılmalıdır.	☐	☐	☐	☐	☐

Milli Değerlerin Öğretimini Değerli Bulma

11. *

Her satırda yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	Kuvvetle Katılım	Katılım	Kararsızım	Katılmam	Asla Katılmam
Milli değerlerin Öğretiminin bir işe yarayacağını zannetmiyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Milli değerlerin öğretimi konusunu düşünmek bana sıkıcı gelir.	☐	☐	☐	☐	☐
Her insan zaten milli değerlerini yeterince öğretebilir.	☐	☐	☐	☐	☐
Milli değerleri öğretmek bana çok zor gelir.	☐	☐	☐	☐	☐
Zorunlu olmadıkça sürece milli değerlerin öğretimini aklıma bile getirmem.	☐	☐	☐	☐	☐
Milli değerlerin öğretimi konusuyla ilgili şeyleri okumaktan hoşlanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
Milli değerleri iyi öğretmek için bazı şeylerden feragat edebilirim.	☐	☐	☐	☐	☐

Bu içerik Google tarafından oluşturulmamış veya onaylanmamıştır.

Google Formlar

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...